

RP 149/2017 rd

Regeringens proposition till riksdagen om godkännande och sättande i kraft av det övergripande avtalet om ekonomi och handel mellan Kanada, å ena sidan, och Europeiska unionen, och dess medlemsstater, å andra sidan

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att riksdagen godkänner det i oktober 2016 undertecknade övergripande avtalet om ekonomi och handel mellan Kanada, å ena sidan, och Europeiska unionen, och dess medlemsstater, å andra sidan, samt lagen om sättande i kraft av de bestämmelser i avtalet som hör till området för lagstiftningen.

Avtalet är till sin karaktär ett blandat avtal vars bestämmelser dels omfattas av medlemsstaternas, dels av Europeiska unionens behörighet. Det övergripande avtalet om ekonomi och handel har samband med det strategiska partnerskapsavtal som har förhandlats fram med Kanada och de bildar en gemensam institutionell helhet.

Det övergripande avtalet om ekonomi och handel syftar till gradvis och ömsesidig liberalisering i väsentliga delar av all varu- och tjänstehandel, i enlighet med Världshandelsorganisationens regler och förpliktelser.

Avtalet träder i kraft den första dagen i den andra månaden efter den dag då parterna har meddelat varandra att de har slutfört sina inre förfaranden som ikraftträdandet förutsätter, eller den dag som parterna enats om. I enlighet med rådets beslut tillämpas avtalet provisoriskt tills det har trätt i kraft. Den lag om sättande i kraft av avtalet som ingår i propositionen avses träda i kraft samtidigt som avtalet träder i kraft, vid en tidpunkt som bestäms genom förordning av statsrådet.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	4
1 INLEDNING.....	4
2 NULÅGE	4
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	5
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	6
4.1 Ekonomiska konsekvenser.....	6
4.2 Konsekvenser för myndigheterna	7
4.3 Miljökonsekvenser	7
4.4 Samhälleliga konsekvenser	7
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	8
5.1 Beredningen inom Europeiska unionen	8
5.2 Den nationella beredningen	8
DETALJMOTIVERING	10
1 AVTALETS INNEHÅLL OCH FÖRHÅLLANDE TILL LAGSTIFTNINGEN I FINLAND	10
Kapitel 1: Allmänna definitioner och inledande bestämmelser.....	10
Kapitel 2: Nationell behandling och marknadstillträde för varor.....	11
Kapitel 3: Handelspolitiska skyddsåtgärder	11
Kapitel 4: Tekniska handelshinder	12
Kapitel 5: Sanitära och fytosanitära åtgärder	13
Kapitel 6: Tull och förenklade handelsprocedurer	14
Kapitel 7: Subventioner.....	15
Kapitel 8: Investeringar	16
Kapitel 9: Gränsöverskridande handel med tjänster.....	26
Kapitel 10: Fysiska personers inresa och tillfälliga vistelse för affärsändamål ..	27
Kapitel 11: Ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer.....	28
Kapitel 12: Inhemska regleringar	29
Kapitel 13: Finansiella tjänster	29
Kapitel 14: Internationella sjötransporttjänster	32
Kapitel 15: Telekommunikation.....	33
Kapitel 16: Elektronisk handel	34
Kapitel 17: Konkurrenspolitik.....	34
Kapitel 18: Statliga företag, monopol och företag som beviljats särskilda rättigheter eller privilegier	34
Kapitel 19: Offentlig upphandling	35
Kapitel 20: Immateriella rättigheter	40
Kapitel 21: Regleringssamarbete.....	42
Kapitel 22: Handel och hållbar utveckling.....	44
Kapitel 23: Handel och arbete	44
Kapitel 24: Handel och miljö	46
Kapitel 25: Bilateral dialog och samarbete	48
Kapitel 26: Administrativa och institutionella bestämmelser.....	49
Kapitel 27: Transparens.....	50
Kapitel 28: Undantag.....	51
Kapitel 29: Tvistlösning.....	51

RP 149/2017 rd

	Kapitel 30: Slutbestämmelser.....	53
	BILAGOR	54
	PROTOKOLL	57
	TOLKNINGSINSTRUMENTET	59
2	LAGFÖRSLAG	62
3	IKRAFTTRÄDANDE	62
4	BEHOVET AV RIKSDAGENS SAMTYCKE SAMT BEHANDLINGSORDNING ..	63
4.1	Behovet av riksdagens samtycke	63
4.2	Behandlingsordning	68
	LAGFÖRSLAG	74
	Lag om det övergripande avtalet om ekonomi och handel mellan Kanada, å ena sidan, och Europeiska unionen och dess medlemsstater, å andra sidan	74

ALLMÄN MOTIVERING

1 INLEDNING

Europeiska unionens råd bemyndigade i april 2009 kommissionen att inleda förhandlingar om ett övergripande avtal om ekonomi och handel mellan Kanada och Europeiska unionen (CETA, Comprehensive Economic and Trade Agreement), nedan kallat Ceta.

Parallellt med Ceta fördes det förhandlingar om det strategiska partnerskapsavtalet mellan EU och dess medlemsstater, å ena sidan, och Kanada, å andra sidan, som ska ersätta ramavtalet från 1976 om handelssamarbete och ekonomiskt samarbete mellan Europeiska gemenskaperna och Kanada. Målet med det strategiska partnerskapsavtalet är att göra samarbetet mellan EU och Kanada intensivare och en bredare dialog med Kanada möjlig. Tillsammans med Ceta bildar partnerskapsavtalet en institutionell helhet.

Ceta-avtalet mellan Kanada, å ena sidan, och Europeiska unionen, och dess medlemsstater, å andra sidan, är det mest övergripande frihandelsavtal som EU har förhandlat fram och för EU det första åtagandet med ett nordamerikanskt land om inrättande av ett frihandelsområde. Tack vare avtalet får EU-företag nya möjligheter på den kanadensiska marknaden som börjar öppna sig.

Ceta syftar till gradvis och ömsesidig liberalisering i väsentliga delar av all varu- och tjänstehandel, i enlighet med Världshandelsorganisationens, nedan kallad WTO, regler och förpliktelser. Målet har också varit att tillträdet till den kanadensiska marknaden ska vara minst lika bra som i andra frihandelsavtal som Kanada har förhandlat fram.

Ceta är till sin karaktär ett blandat avtal vars bestämmelser dels omfattas av medlemsstaternas, dels av EU:s behörighet. Följaktligen är utöver EU också medlemsstaterna parter i avtalet, vilket förutsätter ett godkännande både av unionen och av medlemsstaterna.

2 NULÄGE

Kanada var 2016 EU:s tionde viktigaste partner inom varuhandeln. Värdet på den bilaterala varuhandeln uppgick till 63,5 miljarder euro 2015, då EU:s andel av Kanadas totalexport var ca 9,5 procent. Analogt uppgick EU:s andel av Kanadas totalimport till 9,7 procent. Till Kanada exporterar EU främst maskiner, kemikalier och transportmedel. Från Kanada importerar EU främst ädelmetaller, mineralprodukter, maskiner och kemikalier. Tjänstehandeln mellan EU och Kanada är livlig och dess värde uppgick 2016 till över 30 miljarder euro. Viktiga områden var transport, turism, försäkring och kommunikation. EU:s investeringar i Kanada uppgick till 249 miljarder euro och Kanadas investeringar i EU till 228 miljarder år 2015.

Kanada är med avseende på varuexport Finlands elfte största och med avseende på import tionde största handelspartner utanför EU och dess betydelse uppskattas öka. Både varuexporten och importen minskade dock 2016 med cirka en sjättedel jämfört med året innan. Värdet på exporten från Finland till Kanada uppgick till 400 miljoner euro och importen från Kanada till Finland för sin del till 435 miljoner euro. Kanadas andel av Finlands totala export av varor var 0,8 procent och likaså 0,8 procent av importen. År 2016 exporterade Finland tjänster till Kanada för 280 miljoner euro och importerade tjänster för 146 miljoner euro.

Mellan Finland och Kanada har det 1948 ingåtts ett fördrag angående tillämpning av art. 23, mom. 2 i handels- och sjöfartsfördraget mellan Finland samt det Förenade Konungariket Storbritannien och Irland (FördrS 34/1948), 1948 en konvention angående processuellt förfarande

RP 149/2017 rd

i ärenden av civil och kommersiell natur (FördrS 9/1948) samt 1958 ett avtal om visumfrihet (FördrS 32/1958). Andra bilaterala avtal är bland annat ett luftfartsavtal (FördrS 16/1992) och avtal om beskattning (FördrS 80–81/1992; 1–2/2007).

Det kan anses som ändamålsenligt att Finlands förbindelser med Kanada ordnas med hjälp av ett frihandelsavtal inom ramen för EU. Ceta förväntas öka handelsutbytet mellan EU och Kanada betydligt och med detta också Finlands utrikeshandel.

Yttrande 2/15 av Europeiska unionens domstol

Den 16 maj 2017 gav Europeiska unionens domstol ett yttrande (2/15) om frihandelsavtalet mellan EU och Republiken Singapore (nedan kallat *Singaporeavtalet*). Yttrandet gäller unionens befogenhet att underteckna och ingå det framförhandlade frihandelsavtalet med Singapore, dvs. vilka bestämmelser i det planerade avtalet som omfattas av 1) unionens exklusiva befogenhet, 2) unionens delade befogenhet och 3) huruvida det finns bestämmelser i avtalet som omfattas av medlemsstaternas exklusiva befogenhet.

Enligt domstolens yttrande hör merparten av bestämmelserna i Singaporeavtalet till unionens exklusiva befogenhet, antingen med stöd av artikel 207 FEUF om den gemensamma handelspolitiken eller för att unionen enligt artikel 216 FEUF har befogenhet att ingå, bland annat, internationella avtal som enligt artikel 3.2 FEUF ”kan komma att inverka på gemensamma regler eller räckvidden för dessa”.

Ceta och Singaporeavtalet innehåller likadana element, men bestämmelserna i avtalen som har framförhandlats under olika tider skiljer sig dock från varandra. Av den anledningen går det inte att utifrån yttrandet dra långt gående slutsatser om behörighetsfördelningen när det gäller Ceta. Enligt kommissionens redan tidigare framförda synpunkter påverkar domstolens yttrande inte förfarandet för godkännande av Ceta, rådets beslut eller uttalanden om avtalet. Kommissionen har också konstaterat att yttrandet ska beaktas vid behandlingen av senare avtal. Konsekvenserna av Singaporeyttrandet för andra avtal analyseras som bäst i EU och i Finland.

Domstolens yttrande redogörs mera i detalj i avsnittet om behovet av riksdagens samtycke.

3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN

Ceta syftar till att parterna emellan liberalisera och underlätta varuhandeln, tjänstehandeln och investeringarna; främja konkurrensen; främja sanitära och fytosanitära åtgärder; ömsesidigt erkänna yrkeskvalifikationer; utifrån reciprocitet liberalisera marknaden för offentlig upphandling; underlätta inresa för affärsändamål; få till stånd ett fullgott och effektivt skydd av immateriella rättigheter; främja harmonisk utveckling och utvidgning av världsekonomin genom att avskaffa handelshinder och skapa gynnsamma förhållanden för ökande investeringsflöden; förbinda sig till att utveckla den internationella handeln så att en hållbar utveckling som mål främjas samt främja direkta utländska investeringar utan att nivån på miljö-, arbetskrafts- eller arbetshälso- och arbetssäkerhetsstandarden sänks vid tillämpning och genomförande av parternas miljö- och arbetsmarknadslagstiftning.

Avtalet omfattar alla de åtgärder som är nödvändiga för att upprätta ett sådant frihandelsområde som är förenligt med bestämmelserna i artikel XXIV i WTO:s allmänna tull- och handelsavtal (FördrS 4–5/1995), nedan kallat Gatt 1994. Artikeln gäller regional tillämpning, gränstrafik, tullförbund och frihandelsområden.

I avtalet ingår kapitel om tjänster, etableringar och e-handel som är förenliga med bestämmelserna om ekonomisk integration i det allmänna WTO-avtalet om liberalisering av tjänstehandeln (FördrS 4–5/1995), nedan kallat Gats. Avtalet kompletterar WTO-avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter (FördrS 4–5/1995), nedan kallat Tripsavtalet, bland annat i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/48/EG om säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter, och innehåller också en enskild icke-bindande bestämmelse om straffrättsliga sanktioner. Med avseende på offentlig upphandling går avtalet till en del längre än WTO-avtalet om offentlig upphandling (FördrS 4–5/1995), nedan kallat GPA-avtalet. Avtalet innehåller också bestämmelser som gäller tullförfaranden och underlättande av handel, tekniska handelshinder, regleringssamarbete, sanitära och fytosanitära åtgärder, avgifter och kapitalrörelser, konkurrens, dialog i finansieringsfrågor samt miljörelaterade och sociala aspekter.

Avtalet inbegriper ett nytt system för investeringsskydd och tvistlösning. Bland annat preciseras i avtalet den så kallade principen om rättvis och skälig behandling (fair and equitable treatment) och definitionen av åtgärder som kan jämföras med expropriation. Med avseende på de här åtgärderna har ambitionen varit att förtydliga innehållet i investeringsskyddet och att bygga upp rättssäkerhet för parterna. Ytterligare inrättas det ett självständigt, opartiskt och permanent investeringsdomstolssystem för att ersätta skiljeförfarandet som tvistlösningssystem. Domstolssystemet inbegriper möjlighet att söka ändring och det ställs höga etiska regler för att säkerställa domarnas oavhängighet och opartiskhet.

Genom avtalet inrättas en gemensam Ceta-kommitté som består av företrädare för EU och Kanada. Kommitténs huvuduppgift är att övervaka och främja genomförandet och tillämpningen av avtalet och främja dess allmänna syften. Under Ceta-kommittén inrättas flera specialiserade kommittéer för olika handelsfrågor. Gemensamma Ceta-kommittén fattar beslut och utfärdar rekommendationer endast genom ömsesidig överenskommelse mellan EU och Kanada. Det inskränker varken EU:s medlemsstaters eller regleringsorgans eller deras myndigheters beslutanderätt. Gemensamma Ceta-kommittén kan inte fatta beslut utan att ett EU-organ innan dess har fattat beslut i saken i enlighet med EU:s inre förfaranden. Gemensamma Ceta-kommittén kan anta vissa ändringar i avtalsbilagorna. Det är brukligt i internationella fördrag, också i EU:s handelsfördrag, att ett avtalsenligt inrättat organ ges möjlighet att göra ändringar i bilagorna.

Avtalet möjliggör en snabb, effektiv och förutseende tvistlösningsmekanism för att lösa meningsskiljaktigheter mellan parterna om tillämpningen av avtalet.

Propositionen syftar till att inhämta riksdagens godkännande för avtalet. Propositionen innehåller också ett förslag till så kallad blankettlag, genom vilken de bestämmelser i avtalet som hör till området för lagstiftningen sätts i kraft.

4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER

4.1 Ekonomiska konsekvenser

Ceta-avtalet har inga direkta konsekvenser för finska statsbudgeten.

Ceta förväntas främja öppenhet i det kanadensiska affärsklimatet och bekämpa protektionism och på så sätt ha en positiv inverkan på marknadstillträde och verksamhetsbetingelser för europeiska företag. Icke-tariffära handelshinder har varit betydande hinder för exporten till Kanada. Avvecklandet av tekniska handelshinder, minskningen av dubbel testning och harmoniserade referensramar inom regleringen skapar klarhet i verksamhetsmiljön. Inom bil- och läkemedelssektorn slopas handelshinder sektorsvis. Detta minskar avsevärt den handelsrelate-

rade byråkratin. Stor nytta förväntas också inom tjänstesektorn, såsom för telekommunikationstjänster, informationstekniska tjänster, juridiska och finansieringstjänster.

Ceta medför betydande fördelar också för finländska företag och konsumenter genom att det slopar övergripande handelshinder, skapar nya verksamhetsmöjligheter i Kanada och sänker priset på exportprodukter. Tullarna för samtliga industrivaror som har ursprung i Kanada eller en EU-medlemsstat kommer att avvecklas. Tullarna avvecklas antingen genast, eller alternativt inom tre, fem eller sju år från det att avtalet har trätt i kraft. Som en följd av Ceta liberaliserar Kanada så gott som 92 procent av tulltaxenumren inom jordbruksimporten och EU nästan 94 procent, delvis inom övergångstiderna.

Inom den offentliga upphandlingen ger Kanada europeiska aktörer tillträde till en del av sin upphandling på regional nivå och i större utsträckning än med någon annan av sina avtalspartner. Enligt OECD:s uppskattning (2015) uppgick värdet på Kanadas offentliga upphandling som helhet till cirka 13 procent av BNP. Detta innebär att Kanadas offentliga upphandlingar på årsnivå uppgår till ett totalt värde på över 200 miljarder euro. Enligt kommissionens bedömning uppgår värdet av den kanadensiska regionalförvaltningens upphandling till det dubbla jämfört med federal nivå.

Kommissionens uppskattning är att över 4 000 finländska företag bedriver exporthandel med Kanada. Av de EU-företag som bedriver handel med Kanada är 79 procent små och medelstora. Kommissionen räknar med att EU:s export till Kanada genererar stöd till 8 500 arbetstillfällen i Finland.

4.2 Konsekvenser för myndigheterna

Genom avtalet inrättas Gemensamma Ceta-kommittén, specialiserade kommittéer och sektorspecifika arbetsgrupper. De personalresurser som krävs för uppföljnings- och påverkansarbetet i kommittéerna och grupperna bör säkerställas. Ceta har dock inga nämnvärda konsekvenser för myndigheternas verksamhet eller för personalresurserna i Finland.

4.3 Miljökonsekvenser

Bland de viktigaste principerna i avtalet ingår respekt för och främjande av hållbar utveckling och miljönormer i enlighet med internationella förpliktelser. Genom Ceta erkänns att nivån på miljöskyddet ska bevaras. Med avseende på hållbar utveckling innehåller Ceta också en stark institutionell mekanism om åtagandeövervakning som omfattar samarbete med företrädare för det civila samhället. Ceta har inga direkta konsekvenser för miljön.

4.4 Samhälleliga konsekvenser

Parterna åtar sig att stärka de mänskliga rättigheterna och främja öppenhet med avseende på alla berörda, medräknat den privata sektorn och det civila samhällets organisationer. Parterna åtar sig att skydda och främja arbetsrättigheter och avtalet innehåller bestämmelser som rör arbetslivsprinciper. Parterna åtar sig att beakta betydelsen av internationell säkerhet, demokrati och rättsstatsprincipen för utvecklingen av den internationella handeln och det ekonomiska samarbetet. Ceta har dock inga direkta samhälleliga konsekvenser för Finland.

5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN

5.1 Beredningen inom Europeiska unionen

EU-rådet antog den 24 april 2009 anvisningar för förhandlingar om ett avtal om ekonomisk integration med Kanada. I juli 2011 beslutade rådet komplettera anvisningarna så att de också omfattar investeringsskydd.

I juni 2009 inledde Europeiska kommissionen utifrån anvisningarna förhandlingar med Kanada om Ceta med sikte på frihandel. Förhandlingarna slutfördes och avtalet paraferades på huvudförhandlarnivå den 1 augusti 2014. Den rättsligt granskade texten till Ceta publicerades den 29 februari 2016. I samband med den rättsliga granskningen ändrades det avsnitt i avtalet som handlade om tvistlösning avseende investeringar genom att element som EU hade drivit på lades till, såsom ett investeringsdomstolssystem i två steg.

Den 5 juli 2016 förelade kommissionen rådet ett förslag om undertecknande och om provisorisk tillämpning av Ceta mellan Kanada, å ena sidan, och Europeiska unionen och dess medlemsstater, å andra sidan. Rådet fattade beslut i frågan den 28 oktober 2016. Ceta undertecknades den 30 oktober 2016. Samtidigt antogs parternas gemensamma tolkningsinstrument. Den provisoriska tillämpningen av avtalet började enligt beslut av rådet den 21 september 2017, efter att Europaparlamentet hade gett sitt godkännande till avtalet.

5.2 Den nationella beredningen

De olika förhandlingsfaserna, liksom också avtalstexten, har regelbundet behandlats i handelspolitiska sektionen. Riksdagen har informerats under behandlingsfasernas gång. Den 11 juni 2009 lämnades riksdagen en utredning om Europeiska kommissionens förhandlingsmandat för Ceta (E 71/2009 rd). Sedan dess har riksdagen fått närmare information om förhandlingsläget och om avtalet den 6 april 2011, den 12 juli 2011, den 29 augusti 2011, den 19 september 2011, den 13 mars 2014, den 23 september 2014, den 21 september 2016 (U 70/2010 rd), den 30 mars (E 32/2016 rd) och den 2 december 2016 (kompletterande U-skrivelse 70/2016 rd).

Riksdagens ståndpunkter bland annat med avseende på karaktären som blandat avtal, regleringsrätten, allmännyttiga tjänster och jordbruket har beaktats i avtalet. Finland har understött kommissionens förslag om att Ceta ska upprättas som ett blandat avtal. Avtalet gör det fortsättningsvis möjligt att i Finland och EU upprätthålla en hög skyddsnivå inom hälsa, säkerhet, konsumtion, arbete och miljö och att utveckla skyddet. I enlighet med riksdagens ståndpunkt kommer Finland att ha kvar en möjlighet att i framtiden ändra sin lagstiftning som gäller allmännyttiga tjänster. Exempelvis har det i avtalet för Finlands del tagits in vidsträckt begränsningar som tryggar politisk flexibilitet när det gäller social-, hälso- och utbildningstjänster. Vidare bekräftas i parternas gemensamma tolkningsinstrument staternas rätt att – på alla nivåer – tillhandahålla och stödja allmännyttiga tjänster. Där klargörs också att Ceta inte hindrar regeringar från att reglera dessa tjänster. Ceta kräver inte heller att dessa tjänster ska privatiseras eller hindrar en utvidgning av tillämpningsområdet för allmännyttiga tjänster framöver eller en offentlig myndighet från att återbörda tidigare privatiserade eller konkurrensutsatta tjänster till att produceras av en offentlig aktör. Importen av nöt- och svinkött från Kanada begränsas genom tullkvoter och Ceta öppnar inte för import till EU av kött som producerats med tillväxthormoner. (Ekonomiutskottet EkUU 9/2014 rd; jord- och skogsbruksutskottet, JsUB 39/2014 rd; grundlagsutskottet, GrUU 32/2016 rd; lagutskottet, LaUU 6/2016 rd; ytterligare har utskotten tagit ställning till Ceta i sina protokoll.)

RP 149/2017 rd

Propositionen har beretts vid utrikesministeriet i samarbete med olika ministerier och andra myndigheter. Den 30 maj 2017 sändes propositionen på remiss till statsrådets kansli, arbets- och näringsministeriet, finansministeriet, försvarsministeriet, inrikesministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, justitieministeriet, kommunikationsministeriet, miljöministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, undervisnings- och kulturministeriet samt tullen och den 13 juni 2017 till Ålands landskapsregering. Begäran om utlåtande kompletterades senare med en text som redogör för EU-domstolens yttrande om Singaporeavtalet.

Yttranden lämnades av statsrådets kansli, arbets- och näringsministeriet, finansministeriet, inrikesministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, justitieministeriet, kommunikationsministeriet, miljöministeriet, social- och hälsovårdsministeriet och av Ålands landskapsregering. Remissinstanserna ser inget hinder för riksdagen att godkänna Ceta till den del medlemsstaterna har behörighet. Tre instanser understöder att EU-domstolens yttrande om Singaporeavtalet ska beaktas i propositionen.

Statsrådets kansli anser att det är i Finlands intresse att avtalet genomförs snabbt och effektivt. Kommunikationsministeriet för fram att avtalet avvecklar handelshinder exempelvis inom bilsektorn och är till nytta för tjänster inom telekommunikation och informationsteknik. Justitieministeriet granskar i sitt yttrande propositionen ur grundlagssynpunkt. Inrikesministeriets yttrande fokuserar på de bestämmelser som rör fysiska personers inresa och tillfälliga vistelse för affärsändamål. Social- och hälsovårdsministeriet konstaterar att det inte finns någon konsekvensanalys ur jämställdhetsperspektiv i propositionen och fäster uppmärksamhet vid omfattningen av den samhälleliga konsekvensanalysen. Arbets- och näringsministeriet anser det motiverat att framöver fästa större vikt vid bestämmelserna som gäller statligt stöd när man ingår EU-handelsavtal. Ålands landskapsregering konstaterar att avtalet innehåller bestämmelser om expropriation och beskattning som faller inom landskapets lagstiftningsbehörighet.

I den fortsatta beredningen inkluderades i propositionen uppskattningar om behörighetsfördelningen utifrån Singaporeyttrandet av EU-domstolen. Domstolens yttrande om Singaporeavtalet redogörs i regeringens skrivelse till riksdagen E 52/2017 rd.

Utgående från justitieministeriets yttrande omarbetades motiveringarna om behandlingsordningen. Propositionstexten om Finlands förbehåll i fråga om social-, hälsovårds- och utbildningstjänster förtydligades med stöd av social- och hälsovårdsministeriets yttrande. Statens ekonomiska forskningscentral ska göra en bedömning av vissa ekonomiska konsekvenser av Ceta. Utredningen ska presentera en del könsrelaterade konsekvenser inom några sektorer. Ändringsförslag av teknisk natur har beaktats i den fortsatta beredningen.

DETALJMOTIVERING

1 Avtalets innehåll och förhållande till lagstiftningen i Finland

Kapitel 1: Allmänna definitioner och inledande bestämmelser

Kapitlet är uppdelat i två avsnitt som behandlar definitioner med allmän giltighet (avsnitt A) och inledande bestämmelser (avsnitt B).

AVSNITT A Bestämmelser med allmän giltighet

Artiklarna 1.1–1.2 Artiklarna innehåller de definitioner som gäller i avtalet om inte annat anges, bland annat definitioner av 'företag' och 'person', samt partsspecifika definitioner av 'medborgare' och 'på central förvaltningsnivå'.

Artikel 1.3 I artikeln fastställs avtalets geografiska tillämpningsområde. Om inte annat anges, är Ceta tillämpligt på Kanadas landterritorium, lufttrum, inre vatten och territorialhav; Kanadas exklusiva ekonomiska zon; och Kanadas kontinentalsockel samt för EU:s del på de territorier där fördraget om Europeiska unionen, nedan kallat EU-fördraget, och fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, nedan kallat EUF-fördraget, är tillämpliga, i enlighet med de villkor som fastställs i dessa fördrag. Vad gäller bestämmelserna om tullbehandling av varor tillämpas Ceta även på de områden inom EU:s tullområde där EU-fördraget och EUF-fördraget inte tillämpas.

AVSNITT B Inledande bestämmelser

Artikel 1.4 Genom avtalet upprättar parterna ett frihandelsområde i överensstämmelse med artikel XXIV i Gatt 1994 och artikel V i Gats.

Artikel 1.5 I artikeln fastställs avtalets förhållande till WTO-avtalet och andra avtal som parterna är parter i.

Artiklarna 1.6–1.7 I artiklarna preciseras vad hänvisningarna till andra avtal och till lagstiftning avser. Hänvisningarna omfattar även bilagor, protokoll, fotnoter, efterföljande avtal som parterna är parter i och ändringar. Hänvisningar till lagstiftning avser lagstiftningen i dess gällande lydelse.

Artikel 1.8 I artikeln fastställs omfattningen av parternas skyldigheter. Varje part har fullt ansvar för att säkerställa att alla bestämmelser i avtalet följs och ges verkan på alla myndighetsnivåer.

Artikel 1.9 I artikeln definieras rättigheter och skyldigheter avseende vatten. På vatten är endast kapitlen tjugotvå (Handel och hållbar utveckling) och tjugofyra (Handel och miljö) tillämpliga. Varje part har rätt att skydda och bevara sina naturliga vattenresurser. Ceta förpliktar inte parterna att tillåta kommersiell användning av vatten för något som helst ändamål. Om en part tillåter kommersiell användning av en specifik vattenkälla, ska den göra detta på ett sätt som är förenligt med detta avtal.

Artikel 1.10 I artikeln definieras parternas skyldigheter i förhållande till personer som utövar delegerade offentliga befogenheter. Om inte något annat anges i Ceta, ska varje part säkerställa att en person som utövar offentliga befogenheter agerar i enlighet med partens skyldigheter enligt avtalet.

Kapitel 2: Nationell behandling och marknadstillträde för varor

Artiklarna 2.1–2.3 Artiklarna innehåller kapitlets syfte, tillämpningsområde och bestämmelser om nationell behandling. Varuhandeln mellan parterna ska gradvis liberaliseras i enlighet med Cetabestämmelserna under en övergångsperiod som inleds när avtalet träder i kraft. Med varor avses varor enligt Gatt 1994, om inte annat anges. Varje part ska bevilja varor från den andra parten nationell behandling. Det innebär en behandling som inte är mindre gynnsam än den som myndigheten i fråga beviljar en vara av samma eller direkt konkurrerande slag eller en utbytbar vara från Kanada respektive medlemsstaten i fråga.

Artiklarna 2.4–2.6 Artiklarna innehåller bestämmelser om avveckling av importtullar, begränsning av program för tullrestitution, anstånd med betalning av tull och tillfälligt upphävande av tull samt tullar, skatter eller andra avgifter vid export. Varje part ska sänka eller avveckla sina tullar på varor med ursprung i någon av parterna i enlighet med de tidsplaner för avveckling av tullar som anges i bilaga 2-A. Om en part så begär får parterna samråda för att överväga om avvecklingen ska påskyndas eller utvidgas.

En part ska inte återbetala, ge anstånd med betalningen av eller tillfälligt upphäva en tull som betalats eller ska betalas för en icke-ursprungsvara som importerats till dess territorium på det uttryckliga villkoret att varan, eller en identisk, likvärdig eller liknande ersättningsvara, ska användas som material vid tillverkningen av en annan vara som därefter ska exporteras till den andra partens territorium inom ramen för förmånlig tullbehandling i enlighet med avtalet. Denna bestämmelse tillämpas inte förrän tre år efter dagen för Cetas ikraftträdande. Parterna kom också överens om att inte införa eller upprätthålla tullar, skatter eller andra avgifter vid, eller i samband med, export av en vara utöver dem som skulle ha påförts varan om den varit avsedd för försäljning på den inhemska marknaden.

Artiklarna 2.7–2.8 I de här artiklarna avtalas det om en frysningssklausul och tillfälligt upphävande av förmånlig tullbehandling. Parterna avtalar om att inte höja tullar som är gällande vid ikraftträdandet eller införa nya tullar. Vidare fastställs det i vilka motiverade situationer en förmånlig tullbehandling tillfälligt får upphävas och vilka förfaranden som då ska iakttas.

Artiklarna 2.9–2.11 I artiklarna föreskrivs det om avgifter och andra pålagor, varor som återinförs efter reparation samt om import- och exportrestriktioner. Parterna får inte införa eller upprätthålla avgifter på eller i samband med import eller export av varor från en part som inte står i proportion till kostnaden för de tillhandahållna tjänsterna eller som utgör ett indirekt skydd för inhemska varor. Tull får inte tillämpas på en vara som återinförs efter reparation eller ändring, om inte annat bestäms någon annanstans i avtalet. Om inte annat föreskrivs i Ceta (undantagen enligt artikel 2.11.4) får en part inte införa eller upprätthålla förbud eller restriktioner vid import av en vara från den andra parten eller vid export eller försäljning för export av en vara som är destinerad till den andra partens territorium.

Artiklarna 2.12–2.13 I artiklarna avtalas om andra bestämmelser som rör varuhandel och om vilka uppgifter kommittén för varuhandel ska ha.

Kapitel 3: Handelspolitiska skyddsåtgärder

Kapitlet är fördelat på tre avsnitt som behandlar antidumpnings- och utjämningsåtgärder (avsnitt A), allmänna skyddsåtgärder (avsnitt B) och allmänna bestämmelser (avsnitt C).

AVSNITT A Antidumpnings- och utjämningsåtgärder

Artikel 3.1 Parterna bekräftar de rättigheter och skyldigheter de har förbundit sig till i avtalet om tillämpning av artikel VI i Gatt 1994 (FördrS 4–5/1995), nedan kallat antidumpningsavtalet, och WTO-avtalet om subventioner och utjämningsåtgärder (FördrS 4–5/1995), nedan kallat subventionsavtalet.

Artikel 3.2 Artikeln innehåller allmänna bestämmelser om transparens och bestämmelser om vilken information parterna ska lämna i olika förfarandeskedan, utan att detta påverkar tillämpningen av artikel 6.5 i antidumpningsavtalet och artikel 12.4 i subventionsavtalet. Dessa artiklar gäller konfidentiell information. Artikeln innehåller också bestämmelser om parternas möjlighet att försvara sina intressen i en undersökning.

Artikel 3.3 Parterna avtalar om beaktande av det allmännas intresse och tillämpning av regeln om lägsta tull vid fastställandet av en antidumpnings- eller utjämningsstull.

AVSNITT B Allmänna skyddsåtgärder

Artikel 3.4 Parterna bekräftar sina rättigheter och skyldigheter rörande allmänna skyddsåtgärder som de har förbundit sig till i artikel XIX i Gatt 1994 och i WTO-avtalet om skyddsåtgärder (FördrS 4–5/1995). Det konstateras i artikeln att protokollet om ursprungsregler och ursprungsförfaranden inte är tillämpligt på allmänna skyddsåtgärder.

Artikel 3.5 Artikeln innehåller allmänna bestämmelser om transparens och bestämmelser om vilken information parterna ska lämna i olika förfarandeskedan. Artikeln innehåller också bestämmelser om samråd för att granska den information som lämnats.

Artikel 3.6 Det föreskrivs i artikeln att en part som inför skyddsåtgärder ska sträva efter att införa dem på ett sätt som påverkar den bilaterala handel så lite som möjligt. Det finns bestämmelser i artikeln om samråd mellan den importerande och den exporterande parten. Ytterligare innehåller artikeln bestämmelser om att åtgärder inte får införas förrän 30 dagar efter det att erbjudandet att hålla samråd lämnats.

AVSNITT C Allmänna bestämmelser

Artikel 3.7 Det konstateras i artikeln att kapitel tre inte omfattas av bestämmelserna i kapitel tjugonio (Tvistlösning).

Kapitel 4: **Tekniska handelshinder**

Artikel 4.1 Artikeln behandlar kapitlets tillämpningsområde och definitioner. Kapitlet är tillämpligt på utarbetande, fastställande och tillämpning av tekniska föreskrifter, standarder och förfaranden för bedömning av överensstämmelse som kan påverka handeln mellan parterna.

Artikel 4.2 Artikeln gäller införlivande i avtalet av de relevanta bestämmelserna i WTO-avtalet om tekniska handelshinder som därmed utgör en integrerad del av avtalet.

Artikel 4.3 Parterna ska stärka sitt samarbete på områdena tekniska föreskrifter, standarder, metrologi, förfaranden för bedömning av överensstämmelse, marknadskontroll eller övervaknings- och verkställighetsåtgärder i syfte att underlätta handeln mellan parterna. I synnerhet uppmantras ackrediteringsorgan och organ för bedömning av överensstämmelse att delta i samarbetsarrangemang som främjar godtagande av resultaten av bedömning av överensstämmelse.

Artiklarna 4.4–4.5 Parterna förbinder sig att samarbeta i största möjliga utsträckning för att säkerställa att deras tekniska föreskrifter är förenliga med varandra. Parterna kommer överens om att följa protokollet om ömsesidigt godtagande av resultaten av bedömning av överensstämmelse och protokollet om ömsesidigt erkännande av programmet för efterlevnad och tillämpning av god tillverkningskedja för läkemedel. Dessa protokoll finns i bilaga till avtalet.

Artikel 4.6 Artikelns syftar till att säkerställa transparensen i samband med utarbetandet av tekniska föreskrifter och förfaranden för bedömning av överensstämmelse. Parterna avtalar också om att främja ett närmare samarbete mellan standardiseringsorganen. Artikelns behandlar förfarandet för lämnande av synpunkter på tekniska föreskrifter eller förfaranden för bedömning av överensstämmelse som föreslagits av en annan part och för svar på dessa synpunkter. Varje part ska säkerställa att de tekniska föreskrifter och förfaranden för bedömning av överensstämmelse som den fastställt offentliggörs på en officiell webbplats.

Artikel 4.7 Artikelns behandlar förvaltningen av kapitlet. Genomförandet av kapitlet förvaltas av den kommitté för varuhandel som inrättats med stöd av avtalet. Om parterna inte kan lösa en fråga som omfattas av detta kapitel inom Kommittén för varuhandel, får Gemensamma Ceta-kommittén på begäran av en part inrätta en särskild teknisk arbetsgrupp med uppgift att hitta lösningar för att underlätta handeln.

Kapitel 5: **Sanitära och fytosanitära åtgärder**

Artiklarna 5.1–5.2 Artiklarna innehåller definitionerna av de begrepp som används i kapitlet samt kapitlets mål. Målen är att skydda människors, djurs och växters liv eller hälsa samtidigt som handeln underlättas samt att säkerställa att parternas sanitära och fytosanitära åtgärder inte leder till omotiverade handelshinder. Ett ytterligare mål för kapitlet är att främja genomförande av WTO-avtalet om tillämpning av sanitära och fytosanitära åtgärder (FördrS 4–5/1995).

Artiklarna 5.3–5.4 I artiklarna bekräftar parterna sina rättigheter och skyldigheter enligt SPS-avtalet. Kapitlets tillämpningsområde omfattar alla sanitära och fytosanitära åtgärder som, direkt eller indirekt, kan påverka handeln mellan parterna.

Artikel 5.5 Artikelns behandlar anpassning till regionala förhållanden. För djur, animaliska produkter och animaliska biprodukter avtalar parterna om att tillämpa zonindelning på de sjukdomar som finns förtecknade i bilagan. Vidare erkänner parterna begreppet indelning i delområden och är överens om att samarbeta i denna fråga. För växter och växtprodukter är parterna överens om att den importerande parten när den fastställer eller upprätthåller en fytosanitär åtgärd ska ta hänsyn bland annat till områdets skadegörarstatus. Vidare, om parterna fastställer principer och riktlinjer för erkännande av regionala förhållanden, ska de ange dessa i bilaga 5-C.

Artikel 5.6 I artikeln avtalas det om likvärdighet och om hur den ska fastställas. Den importerande parten ska godta en sanitär eller fytosanitär åtgärd som vidtagits av den exporterande parten såsom likvärdig med sin egen, om den exporterande parten objektivt kan påvisa för den importerande parten att dess åtgärd uppnår den importerande partens skäliga SPS-skyddsnivå.

Artikel 5.7 I artikeln avtalar parterna om förfarandena för importkrav. Parterna avtalar till exempel om att försnabba förfarandena för prioriterade råvaror och godkänna anläggningar utan föregående inspektion. Vidare avtalas att de specifika importkraven bör vara tillämpliga på den exporterande partens hela territorium. Avseende de specifika importkraven för växtskydd ska parterna följa det förfarande som anges i bilaga 5-G.

Artikel 5.8 Det avtalas i artikeln att en part får genomföra granskningar och kontroller av hela eller delar av det kontrollprogram som inrättats av den andra partens behöriga myndighet. I artikeln avtalas det också att om parterna fastställer principer och riktlinjer för genomförandet av granskningar och kontroller, ska de ange dessa i bilaga 5-H.

Artikel 5.9 Parterna avtalar om exportcertifiering med avseende på levande djur eller animaliska produkter, om den importerande parten har godtagit den exporterande partens sanitära eller fytosanitära åtgärder såsom likvärdig med dess egen. I bilaga 5-I fastställs principer och riktlinjer för exportcertifiering.

Artikel 5.10 Artikeln handlar om den importerande partens importkontroller och avgifter. Principer och riktlinjer för importkontroller fastställs i bilaga 5-J.

Artikel 5.11 I artikeln om anmälan och informationsutbyte avtalas det om anmälningskraven mellan parterna särskilt när det gäller skadegörar- eller sjukdomsstatus eller viktiga livsmedelssäkerhetsfrågor. I artikeln avtalas det också om att parterna ska bemöda sig om att utbyta information också om andra relevanta frågor.

Artiklarna 5.12–5.13 I artiklarna avtalas det om tekniskt samråd och förfarandet vid sanitära och fytosanitära nödåtgärder.

Artikel 5.14 I artikeln fastställs vilka uppgifter Gemensamma förvaltningskommittén för sanitära och fytosanitära åtgärder ska ha och när den ska sammanträda och fastställa sitt arbetsprogram.

Kapitel 6: Tull och förenklade handelsprocedurer

Artiklarna 6.1–6.3 Artiklarna innehåller bestämmelser om kapitlets principer, transparens och frigörande av varor. Parterna ska samarbeta och utbyta information i syfte att främja tillämpningen och efterlevnaden av åtgärderna i Ceta för förenklade handelsprocedurer. Parterna kommer överens om att krav och förfaranden för import, export och transitering inte ska vara mer administrativt betungande eller handelsbegränsande än vad som är nödvändigt för att uppnå legitima mål. Gällande internationella instrument och standarder på handels- och tullområdet ska ligga till grund för kraven och förfarandena. Vad gäller kraven för import eller export av varor ska varje part i möjligaste mån offentliggöra dem eller på annat sätt göra dem tillgängliga, inbegripet på elektronisk väg och på internet. Varje part ska utse en kontaktpunkt för förfrågningar.

Varje part ska godkänna och tillämpa förenklade och effektiva tull- och andra handelsrelaterade krav och förfaranden i syfte att underlätta handeln mellan parterna. Parterna ska bemöda sig att på olika sätt effektivisera frigörandet av varor. Myndigheter och organ som deltar i gränskontroller och andra import- och exportkontroller ska samarbeta och samordna sin verksamhet för att underlätta handeln genom att, bland annat, förenhetliga sina krav vad gäller import- och exportuppgifter och dokumentation och inrätta en enda plats där dokumentkontroll och fysisk kontroll för sändningarna kan genomföras vid ett enda tillfälle.

Artiklarna 6.4–6.7 Artiklarna behandlar fastställande av tullvärde, varuklassificering, avgifter och riskhantering. Tullvärdeberäkningen följer WTO:s principer. Den klassificering av varor som ska tillämpas ska vara den som anges i parternas respektive tulltaxenomenklatur, i överensstämmelse med Harmoniserade systemet. Varje part ska offentliggöra eller på annat sätt göra tillgänglig, inbegripet på elektronisk väg, information om de avgifter som partens tullmyndigheter tar ut. Varje part ska grunda sina förfaranden för undersökning, frigörande och kontroll efter införsel på riskbedömningsprinciper. Dessa bestämmelser ska inte hindra en

part från att genomföra kvalitetskontroller och efterlevnadsgranskningar som kan kräva mer omfattande undersökningar.

Artiklarna 6.8–6.9 Artiklarna innehåller bestämmelser om automatisering och förhandsbesked. Parterna avtalar om att använda sig av informationsteknik som påskyndar dess förfaranden för frigörande av varor. Varje part ska bemöda sig om att utveckla eller upprätthålla ett helt sammanlänkat system med en enda kontaktpunkt och samarbeta för att utveckla driftskompatibla elektroniska informationssystem. Avseende förhandsbesked ska varje part på skriftlig begäran utfärda förhandsbesked om tullklassificering i enlighet med sin lagstiftning.

Artiklarna 6.10–6.12 I artiklarna föreskrivs det om överprövning och överklagande, sanktioner och konfidentialitet. Parterna avtalar om att administrativa åtgärder och officiella beslut som fattats avseende import av varor ska kunna överprövas skyndsamt i allmän domstol, skiljedomstol eller förvaltningsdomstol eller genom administrativa förfaranden på ett från det tidigare beslutet oberoende sätt. Det fastställs i avtalet att föreskrivna sanktioner ska vara proportionella och icke-diskriminerande och att tillämpningen av dessa sanktioner inte får leda till omotiverade dröjsmål. Parterna förbinder sig till att behandla som strikt konfidentiell all information de erhåller inom ramen för detta kapitel.

Artiklarna 6.13–6.14 Artiklarna avtalar om samarbete inom internationella forum och inrättar Gemensamma tullsamarbetskommittén. Tullsamarbetskommittén ska bland annat säkerställa en korrekt tillämpning av detta kapitel, protokollet om ursprungsregler och ursprungsförfaranden samt artikel 20.43 (Tillämpningsområde för gränsåtgärder) och artikel 2.8 (Tillfälligt upphävande av förmånlig tullbehandling).

Kapitel 7: Subventioner

Artikel 7.1 Artikeln fastställer definitionen av en subvention. Med subvention avses en åtgärd som rör varuhandel och som uppfyller villkoren i WTO:s subventionsavtal.

Artikel 7.2 Artikeln föreskriver om transparens. Parterna ska vartannat år till varandra för varje subvention som beviljats eller upprätthållits anmäla subventionens rättsliga grund, form och belopp. Detta är i linje med artikel 25.1 i WTO:s subventionsavtal. Parterna ska omedelbart och på begäran lämna information rörande ett visst fall av statligt stöd som tillhandahålls i samband med tjänstehandel.

Artikel 7.3 Artikeln gäller samråd om subventioner och statligt stöd i andra sektorer än jordbruks- och fiskerisektorn. Det avtalas i artikeln att den mottagande parten välvilligt ska beakta en sådan subvention eller ett visst fall av statligt stöd i samband med tjänstehandel som skulle kunna få en negativ inverkan på den andra partens intressen. Parterna har också en ömsesidig rätt att begära ytterligare information om subventioner eller statligt stöd i samband med tjänstehandel. Vidare konstateras det i artikeln att den mottagande parten på grundval av samrådet ska bemöda sig om att undanröja eller minimera alla eventuella negativa verkningar på den begärande partens intressen av subventionen eller det berörda fallet av statligt stöd i samband med tjänstehandel. Det preciseras också i artikeln att den inte är tillämplig på subventioner avseende jordbruks- och fiskeriprodukter. Artikeln påverkar inte heller tillämpningen av artiklarna 7.4 och 7.5.

Artikel 7.4 Artikeln gäller samråd om subventioner avseende jordbruks- och fiskeriprodukter. Parterna samarbetar för att nå fram till ett avtal för att förstärka de multilaterala bestämmelserna och reglerna om handel med jordbruksprodukter inom WTO och bidra till att hitta en multilateral lösning vad gäller fiskesubventioner. Parterna får ge uttryck för sina betänkligheter för den andra parten och begära samråd i frågan, om en subvention eller ett statligt stöd som

tillhandahållits får en negativ inverkan. Den mottagande parten ska göra sitt bästa för att undanröja eller minimera de negativa verkningarna av subventionen eller det tillhandahållna statliga stödet på den begärande partens intressen i fråga om jordbruks- eller fiskeriprodukter.

Artikel 7.5 Artikeln gäller exportsubventioner till jordbruket. Artikeln definierar vad som avses med en exportsubvention (artikel 1 e i WTO:s jordbruksavtal, nedan kallat jordbruksavtalet, FördrS 4–5/1995) och fullständig avveckling av en tull. I artikeln förbjuds införande eller upprätthållande av en exportsubvention på en jordbruksprodukt som exporteras, eller ingår i en produkt som exporteras till den andra partens territorium. Förbudet gäller efter det att den andra parten, omedelbart eller efter övergångsperioden, fullständigt har avvecklat tullen på den berörda jordbruksprodukten.

Artikel 7.6 Artikeln föreskriver om konfidentiell information mellan parterna.

Artikel 7.7 Artikeln gäller uteslutande av subventioner och statligt stöd till audiovisuella tjänster och kulturindustrier från avtalet (med avseende på audiovisuella tjänster vad gäller Europeiska unionen eller kulturindustrier vad gäller Kanada).

Artikel 7.8 I artikeln bekräftar parterna sina rättigheter och skyldigheter enligt artikel VI i Gatt 1994, WTO:s subventionsavtal och jordbruksavtal.

Artikel 7.9 Det preciseras i artikeln att artiklarna 7.3 och 7.4 i detta kapitel inte omfattas av avtalets bestämmelser om tvistlösning.

Kapitel 8: **Investeringar**

Kapitlet är uppdelat på fem avsnitt som behandlar definitioner och tillämpningsområde (avsnitt A), etablering av investeringar (avsnitt B), icke-diskriminerande behandling (avsnitt C), investeringsskydd (avsnitt D), förbehåll och undantag (avsnitt E) och lösning av investeringstvister mellan investerare och stat (avsnitt F).

Till den del det gäller direkta utländska finansieringar tillämpas av bestämmelserna i kapitlet artikel 8.1–8.8, artikel 8.13, artikel 8.15, fransett 8.15.3, samt artikel 8.16. Till övriga delar kan det anses att medlemsstaterna har behörighet när det gäller bestämmelserna i kapitlet. Också artikel 8.1 som innehåller de definitioner som tillämpas i kapitlet och artikel 8.2 som fastställer kapitlets tillämpningsområde hör till den delen till den delade behörigheten som dessa definitioner och bestämmelser om tillämpningsområde inverkar på andra bestämmelser i kapitlet där medlemsstaterna har behörighet.

AVSNITT A Definitioner och tillämpningsområde

Artikel 8.1 Artikeln innehåller definitioner av de begrepp som används i kapitlet, såsom verksamhet som bedrivs i samband med utövandet av offentliga befogenheter, täckt investering, en tvistande part, marktjänster och investerare.

Artikel 8.2 Artikeln föreskriver om kapitlets tillämpningsområde. Kapitlet gäller för åtgärder som avser en investerare från den andra parten, en täckt investering och med avseende på artikel 8.5 (Prestationskrav) alla investeringar inom dess territorium. Avsnitt B (etablering av investeringar, dvs. skyldigheter avseende marknadstillträde och prestationskrav) och avsnitt C (icke-diskriminerande behandling, dvs. skyldigheter avseende nationell behandling, behandling som mest gynnad nation samt företagsledning och styrelser) är inte tillämpliga på verksamhet som bedrivs i samband med utövandet av offentliga befogenheter eller på luftfartstjänster eller tillhörande tjänster utom när det gäller reparation och underhåll av luftfartyg, för-

säljning och marknadsföring av lufttransporttjänster, tjänster som rör datoriserade bokningssystem, markttjänster och flygplatstjänster. Vad gäller EU är vidare avsnitten B och C inte tillämpliga på audiovisuella tjänster. En investerare får inge ett käromål enligt detta kapitel endast i enlighet med artikel 8.18 och i överensstämmelse med de förfaranden som anges i avsnitt F (lösning av investeringstvister mellan investerare och stat). Lösning av investeringstvister mellan investerare och stat (avsnitt F) tillämpas dock inte på skyldigheter avseende etablering av investeringar (avsnitt B) eller på skyldigheter avseende icke-diskriminerande behandling (avsnitt C) med avseende på etablering eller förvärv av en täckt investering.

Artikel 8.3 I artikeln förtydligas kapitlets förhållande till andra kapitel i avtalet, särskilt vad gäller kapitel tretton om finansiella tjänster och bland annat om tillämpligheten av detta kapitel på borgen eller finansiella säkerheter.

AVSNITT B Etablering av investeringar

Artikel 8.4 I artikeln förbjuds vissa kvantitativa begränsningar när det gäller investeringar som etableras av en investerare från den andra parten. De kvantitativa begränsningarna gäller bland annat antalet företag (såsom monopol, exklusiva leverantörer, behovsprövning), antalet transaktioner eller produktionskvantiteten, högsta gränsen för utländskt ägande, det totala antalet fysiska personer i form av kvoter eller behovsprövning, eller företagets rättsliga form. I artikeln förtydligas att åtgärder som är förenliga med förpliktelserna enligt artikeln är till exempel planläggning, åtgärder som begränsar ägarkoncentration i syfte att säkerställa en rättvis konkurrens samt åtgärder som syftar till att bevara och skydda naturresurser och miljön.

Artikel 8.5 I artikeln förbjuds prestationskrav som syftar till att gynna inhemsk produktion eller inhemska produktionsinsatser bland annat i samband med etablering, förvärv, utvidgning eller drift. Sådana är bland annat att uppnå en viss del eller procentandel av inhemskt innehåll, att köpa eller bevilja en förmån för en vara som tillverkas eller en tjänst som tillhandahålls på partens territorium, att överföra teknik, en produktionsprocess eller någon annan äganderättsligt skyddad kunskap till en fysisk person eller ett företag på dess territorium. Dessa bestämmelser är inte tillämpliga på exportfrämjande program och utländskt bistånd eller, under vissa förutsättningar, på upphandling av en vara eller tjänst som förvärvas för myndighetsändamål.

AVSNITT C Icke-diskriminerande behandling

Artiklarna 8.6–8.8 Artiklarna innefattar nationell behandling (alltså icke-diskriminerande behandling), skyldigheter som gäller behandling som mest gynnad nation samt förbud att kräva en viss nationalitet i företagsledning och styrelser. Med nationell behandling avses en behandling som inte är mindre gynnsam än den som parten i liknande situationer beviljar sina egna investerare och deras investeringar. När det gäller nationell behandling förtydligas för unionens del att referenspunkten i en medlemsstat är den behandling som beviljas en aktör från en annan medlemsstat. Med behandling som mest gynnad nation avses en behandling som inte är mindre gynnsam än den som parten i liknande situationer beviljar investerare från tredjeland och deras investeringar.

AVSNITT D Investeringsskydd

Artikel 8.9 Det föreskrivs i artikeln att parterna vad gäller tillämpningen av kapitlet bekräftar att de behåller sin rätt att lagstifta inom sina egna territorier för att uppnå legitima politiska mål, till exempel i fråga om folkhälsa, säkerhet, miljö, allmän moral, socialt skydd, konsumentskydd och främjande och värnande av den kulturella mångfalden. Vidare påpekas det för tydlighetens skull att det faktum att en part lagstiftar, inbegripet i form av ändringar av sin lagstiftning, på ett sätt som inverkar negativt på en investering eller på en investerares för-

väntningar, bland annat förväntningar om vinst, i sig inte innebär en överträdelse av en skyldighet enligt detta avsnitt. Vidare föreskrivs det i artikeln om under vilka omständigheter en parts beslut avseende en subvention inte heller utgör en överträdelse av bestämmelserna i detta avsnitt.

Artikel 8.10 Det föreskrivs i artikeln att respektive part på sitt eget territorium ska bevilja täckta investeringar från den andra parten och investerare med avseende på deras täckta investeringar en rättvis och skälig behandling och fullständigt skydd och säkerhet. Det preciseras i artikeln att en part åsidosätter skyldigheten att ge en rättvis och skälig behandling, om en åtgärd eller en rad av åtgärder utgör rättsvägran i ett straffrättsligt, civilrättsligt eller administrativt förfarande; en allvarlig brist i rättssäkerheten, bland annat genom ett allvarligt åsidosättande av öppenhetsprincipen, i ett rättsligt eller administrativt förfarande; uppenbar godtycklighet; riktad diskriminering på uppenbart felaktiga grunder såsom kön, ras eller religiös åskådning; kränkande behandling av investerare såsom tvång, påtryckningar eller trakasserier; eller ett åsidosättande av någon annan del av skyldigheten att ge en rättvis och skälig behandling som antagits av parterna i enlighet denna artikel. Parterna ska också regelbundet, eller på begäran av en part, se över innehållet i skyldigheten att ge en rättvis och skälig behandling.

Enligt artikeln får tribunalen vid tillämpningen av skyldigheten att ge en rättvis och skälig behandling ta hänsyn till huruvida parten gjort en specifik utfästelse för att förmå en investerare att göra en täckt investering, vilket skapat en berättigad förväntan som investeraren litat till vid sitt beslut om att göra eller upprätthålla den täckta investeringen i fråga, men som parten därefter inte har infriat. För tydlighetens skull påpekas det i artikeln att "fullständigt skydd och säkerhet" avser partens skyldigheter vad gäller investerares och täckta investeringars fysiska säkerhet. För tydlighetens skull påpekas ytterligare att en överträdelse av en annan bestämmelse i detta avtal eller i ett separat internationellt avtal inte innebär en överträdelse av denna artikel och att det faktum att en åtgärd strider mot inhemsk rätt inte i sig själv innebär en överträdelse av denna artikel.

Det föreskrivs i artikeln om verksamhet som gäller polis- och förvaltningsmyndigheternas och rättsväsendets verksamhet. Bestämmelser om sådant finns bland annat i polislagen (872/2011), förvaltningslagen (434/2003), förvaltningsprocesslagen (586/1996), rättegångsbalken och grundlagen.

Artikel 8.11 Det föreskrivs i artikeln att varje part ska bevilja investerare från den andra parten som gjort förluster på sina täckta investeringar till följd av väpnade konflikter, inre oroligheter, undantagstillstånd eller naturkatastrof på dess territorium, en behandling som inte är mindre gynnsam än den som den beviljar sina egna investerare eller investerare från tredjeland, beroende på vilken behandling som är mest gynnsam för investeraren i fråga.

Enligt 128 § 1 mom. i beredskapslagen (1552/2011) ska full ersättning betalas för skada på grund av de åtgärder som avses i paragrafen. Enligt 2 mom. ska dock endast skälig ersättning betalas för skadan, om den med beaktande av den skadelidandes förmögenhetsförhållanden och andra omständigheter ska anses vara liten eller om stats- eller samhällsekonomiska skäl på grund av skadornas stora mängd oundgängligen kräver det.

Vidare ska enligt 38 § 1 mom. i lagen om försvarstillstånd (1083/1991) för skada på grund av ett beslut eller en åtgärd som inte ersätts med stöd av någon annan lag, betalas full ersättning av statens medel. Samma gäller med avseende på skada på grund av en åtgärd som avses i 20 § i den lagen som orsakats annan än en fientlig stats medborgare, sammanslutning eller stiftelse. Enligt 38 § 2 mom. i lagen ska dock, om skadan med beaktande av den skadelidandes förmögenhetsförhållanden och andra omständigheter ska anses vara liten eller om stats- eller

samhällsekonomiska skäl på grund av skadornas stora mängd oundgängligen kräver det, endast en skälig ersättning betalas för skadan.

Artikel 8.12 Det föreskrivs i artikeln att en part inte får nationalisera eller expropriera en täckt investering, vare sig direkt eller indirekt genom åtgärder som har motsvarande verkan som en nationalisering eller expropriation, utom om detta sker av hänsyn till allmänintresset, inom ramen för ett korrekt rättsförfarande, på ett icke-diskriminerande sätt, och mot betalning av omedelbar, adekvat och effektiv ersättning. För tydlighetens skull påpekas det att denna punkt ska tolkas i enlighet med bilaga 8-A, där bland annat parternas samsyn om vad som avses med direkt och indirekt expropriation bekräftas.

Kompensationen ska motsvara ett skäligt marknadsvärde för investeringen vid tidpunkten omedelbart innan det att expropriationen ägde rum eller den nära förestående expropriationen blev känd, beroende på vilket som inträffar först. I artikeln preciseras också värderingskriterierna och den ränta kompensationen ska omfatta. Den berörda investeraren ska, i enlighet med den expropriationens lagstiftning, ha rätt till en snabb översyn av sitt krav och av värderingen av sin investering av en rättslig eller annan oberoende myndighet i den parten, i enlighet med de principer som anges i denna artikel.

I artikeln förtydligas förhållandet mellan artikeln och Tripsavtalet, så att artikeln inte är tillämplig på utfärdandet av obligatoriska licenser som beviljas för immateriella rättigheter. Upphävande, begränsning eller skapande av immateriella rättigheter utgör inte heller expropriation. Åtgärderna ska dock vara förenliga med Tripsavtalet.

Bestämmelser om expropriation finns i lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter (603/1977, lagen om inlösen), lagen angående expropriation av fast egendom för elektrisk anläggning (168/1928), lagen om inlösen av egendom för försvarsändamål (1301/1996) och lagen om inlösningsstillstånd för vissa projekt som påverkar användningen av miljön (768/2004).

Artikel 8.13 Det föreskrivs i artikeln att varje part ska tillåta att alla överföringar med avseende på en täckt investering får göras utan begränsningar och dröjsmål i en fritt konvertibel valuta och till den marknadsmässiga växelkurs som är tillämplig på dagen för överföringen. I artikeln räknas de omfattade överföringarna upp. En part ska inte kräva av sina investerare att de överför, eller bestraffa sina investerare för att de inte överför intäkter, löner, vinster eller andra belopp som härrör från, eller hänför sig till, investeringar på den andra partens territorium. Artikeln ska dock inte tolkas så att den hindrar en part från att tillämpa sin lagstiftning på de i artikeln förtecknade områdena på ett skäligt och icke-diskriminerande sätt. I artikeln anges som sådana områden bland annat konkurs, insolvens eller skydd av fordringsägares rättigheter, emission av och handel med värdepapper, straffbelagda handlingar och fullgörande av avgöranden i rättsliga förfaranden. Bestämmelser bland annat om konkurs, insolvens och fordringsägares rättigheter finns i konkurslagen (120/2004), i lagen om företagssanering (47/1993) och i lagen om skuldsanering för privatpersoner (57/1993), bestämmelser om identifiering och kontroll av kundens identitet i lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt och av finansiering av terrorism (503/2008), bestämmelser om handel med finansiella instrument, clearing och frågor som anknyter till tillhandahållande av investeringstjänster i lagen om handel med finansiella instrument (748/2012), lagen om värdeandelskonton (827/1991), lagen om värdeandelssystemet och om clearingverksamhet (749/2012), lagen om värdepapperskonton (750/2012), värdepappersmarknadslagen (746/2012), lagen om investeringstjänster (747/2012), lagen om placeringsfonder (48/1999), lagen om förvaltare av alternativa investeringsfonder (162/2014) och i lagen om gräsrotsfinansiering (734/2016) samt om förmedling av betalningar i kreditinstitutslagen (610/2014) och i betaltjänstlagen (290/2010). Förutom de

nämnda lagarna är överföring av finansiella instrument och penningmedel förknippade med skattebestämmelser och skatteavtal.

Artikel 8.14 I artikeln föreskrivs det om subrogation att om en part eller ett organ i en part gör en utbetalning inom ramen för en garanti om ersättning eller ett försäkringskontrakt ska den parten eller dess organ under alla omständigheter ha samma rättigheter som investeraren med avseende på investeringen i fråga. Bestämmelser om regressrätt finns i lagen om borgen och tredjemanspant (361/1999) och i lagen om försäkringsavtal (543/1994).

AVSNITT E Förbehåll och undantag

Artikel 8.15 I artikeln föreskrivs om förbehåll och undantag som gäller artiklarna 8.4–8.8 och som finns upptecknade i bilagorna I och II. I artikeln föreskrivs ytterligare att trots vad som sägs i artiklarna 8.10 och 8.12 får en part inte efter ikraftträdandet av Ceta införa en åtgärd som omfattas av dess lista i bilaga II. Vad gäller immateriella rättigheter får en part enligt artikeln göra undantag från artiklarna 8.5.1 f, 8.6 och 8.7 om undantaget är tillåtet enligt Tripsavtalet, inbegripet alla ändringar av Tripsavtalet som gäller för båda parter och undantag från Tripsavtalet som antagits i enlighet med artikel IX i WTO-avtalet.

Det föreskrivs också i artikeln att artiklarna 8.4, 8.6, 8.7 och 8.8 inte ska tillämpas på upphandling av en part av en vara eller tjänst som förvärfvas för myndighetsändamål och inte för kommersiell återförsäljning eller för användning i leverans av en vara eller en tjänst för kommersiell försäljning, oavsett om denna upphandling utgör en "upphandling som omfattas" i den mening som avses i artikel 19.2 (Tillämpningsområde och omfattning); eller på subventioner eller statliga stödåtgärder i samband med handel med tjänster, som tillhandahålls av en part.

För tydlighetens skull må det konstateras att Finland har gjort förbehåll avseende social-, hälsovårds- och utbildningstjänster i enlighet med denna artikel, eftersom Finlands offentliga tjänster inte entydigt till alla delar omfattas av avtalets uteslutande av offentliga tjänster. Finlands förbehåll ingår i bilaga II och gäller utöver offentligt finansierade tjänster också privat finansierade tjänster, fränsett tjänster som tillhandahålls av sjuksköterskor.

Artiklarna 8.16–8.17 I artiklarna föreskrivs om förvägran av förmåner och om formella krav. Enligt artiklarna kan en part förvägra förmåner, om åtgärden avser bevarande av den internationella freden och säkerheten. Det kan till exempel gälla sanktioner mot vissa aktörer från ett visst land. Vidare får en part med avvikelse från artiklarna 8.6 och 8.7 kräva att en investerare från den andra parten, eller dennes täckta investering, lämnar rutinuppgifter rörande investeringen i fråga för informationsändamål eller statistiska ändamål, under förutsättning att en sådan begäran är rimlig och inte är orimligt betungande. Parten ska också skydda konfidentiell eller skyddad information. Artikeln om utlämnande av uppgifter tangerar lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999).

AVSNITT F Lösning av investeringstvister mellan investerare och stat

Artikel 8.18 Det föreskrivs i artikeln att utan att det påverkar parternas rättigheter och skyldigheter enligt kapitel tjugonio (Tvistlösning) får en investerare från en part till den tribunal som inrättas enligt detta avsnitt inge ett käromål i vilket det hävdas att den andra parten har åsidosatt en skyldighet enligt något av följande: a) avsnitt C med avseende på utvidgning, genomförande, drift, förvaltning, underhåll, användning, utnyttjande och försäljning eller avyttring av dess täckta investering, eller b) avsnitt D, där investeraren uppger sig ha lidit förlust eller skada till följd av det påstådda åsidosättandet av skyldigheten.

Käromål som avser utvidgning av en täckt investering får endast inges i den utsträckning som det hänför sig till en täckt investerings befintliga affärsverksamhet och investeraren, till följd av det, har lidit förlust eller skada med avseende på den täckta investeringen. För tydlighetens skull påpekas att en investerare inte får inge ett käromål enligt detta avsnitt om investeringen har gjorts i bedrägligt syfte eller tillkommit till följd av förtigande, korrupktion eller ett beteende som utgör missbruk av rättsliga förfaranden. Ett käromål avseende en omstrukturering av skuld som företas av en part får endast inges enligt detta avsnitt i enlighet med bilaga 8-B. Den tribunal som inrättas enligt detta avsnitt ska inte behandla käromål som faller utanför denna artikels tillämpningsområde.

Artiklarna 8.19–8.20 Artiklarna gäller samråd och medling. Det föreskrivs i artiklarna att tvister så långt som möjligt bör göras upp i godo. Detta sker efter att investeraren har lämnat in en begäran om samråd. De tvistande parterna får när som helst komma överens om att använda sig av medling. Artiklarna innefattar detaljerade bestämmelser om förfarandet både vid samråd och vid medling.

Artikel 8.21 Enligt artikeln ska investeraren, om en tvist inte kan lösas inom 90 dagar efter det att begäran om samråd lämnats, om begäran rör en påstådd överträdelse av avtalet begången av Europeiska unionen eller en medlemsstat i Europeiska unionen och om investeraren ämnar inge ett käromål i enlighet med artikel 8.23 sända en skrivelse till Europeiska unionen med begäran om utpekande av svaranden. Europeiska unionen ska underrätta investeraren om huruvida det är Europeiska unionen eller en medlemsstat i Europeiska unionen som är svaranden. I det fall en investerare inte underrättats om vem som är utpekad inom 50 dagar efter det att skrivelsen lämnades och om de åtgärder som anges i skrivelsen uteslutande är åtgärder vidtagna av en medlemsstat i Europeiska unionen ska den medlemsstaten vara svaranden, och om de åtgärder som anges i skrivelsen innehåller åtgärder vidtagna av Europeiska unionen ska Europeiska unionen vara svaranden.

I det fall Europeiska unionen eller en medlemsstat i Europeiska unionen är svaranden, får varken Europeiska unionen eller medlemsstaten i Europeiska unionen hävda att käromålet är ogiltigt eller ogrundat, hävda att tribunalen inte är behörig eller göra någon annan invändning mot käromålet eller skiljedomen med hänvisning till att svaranden inte utsetts korrekt.

Artikel 8.22 Artikeln föreskriver om formföreskrifter och andra krav för ingivande av ett käromål till tribunalen. Enligt dem ska en investerare samtidigt med ingivandet av käromålet även ge sitt medgivande till att tribunalen avgör tvisten i enlighet med förfarandena i avsnittet och medge en frist på minst 180 dagar från inlämnandet av begäran om samråd och, i tillämpliga fall, en frist på minst 90 dagar från överlämnandet av skrivelsen med begäran om utpekande av svaranden. Investeraren ska också uppfylla kraven i samband med skrivelsen med begäran om utpekande av svaranden och i samband begäran om samråd och inte ange en åtgärd i sitt käromål som inte angetts i investerarens begäran om samråd.

Investeraren ska också återkalla eller avbryta ett pågående förfarande vid en tribunal eller domstol enligt nationell eller internationell rätt med avseende på en åtgärd som i käromålet påståtts utgöra en överträdelse, och avstå från sin rätt att väcka talan och att inleda rättsliga förfaranden vid en tribunal eller domstol enligt nationell eller internationell rätt med avseende på en åtgärd som i käromålet påståtts utgöra en överträdelse.

På begäran av svaranden ska tribunalen avvisa käromålet om investeraren eller, i tillämpliga fall, det lokalt etablerade företaget inte uppfyller något av de angivna kraven. Investerarens avstående från sin rätt att väcka talan som avses i punkt 1 g eller punkt 2 upphör att vara tillämpligt om tribunalen avslår käromålet på grund av att kraven inte är uppfyllda eller med hänvisning till formföreskrifter eller andra skäl eller om tribunalen avslår käromålet i enlighet

med artikel 8.32 eller artikel 8.33, eller om investeraren återkallar sitt käromål, i enlighet med tillämpliga bestämmelser i artikel 8.23.2, inom tolv månader efter det att avdelningen vid tribunalen satts samman.

Artikel 8.23 Artikeln innehåller formföreskrifter om ingivande av ett käromål till tribunalen. Käromål får inges i enlighet med reglerna i upprättandeavtalet för Internationella centralorganet för biläggande av investeringstvister ICSID (konventionen om biläggande av investeringstvister mellan stat och medborgare i annan stat, ICSID-konventionen, FördrS 3–4/1969) och arbetsordningen för skiljeförfaranden, bestämmelserna för ICSID:s tilläggsregelsystem, FN:s kommission för internationell handelsrätt Uncitrals skiljedomregler, eller andra regler som de tvistande parterna samtyckt till.

Artikel 8.24 Enligt artikeln ska tribunalen när ett käromål inges enligt detta avsnitt och ett annat internationellt avtal och det finns risk för överlappande kompensation, eller det andra internationella käromålet skulle kunna få stor inverkan på lösningen av det käromål som ingetts enligt detta avsnitt, så snart som möjligt efter det att den hört de tvistande parterna skjuta upp sina förfaranden eller på annat sätt se till att de förfaranden som inletts i enlighet med ett annat internationellt avtal beaktas i dess beslut eller skiljedom.

Artikel 8.25 Det föreskrivs i artikeln att svarandens medgivande till att tribunalen avgör tvisten ska ske i enlighet med förfarandena i detta avsnitt, om käromålet uppfyller de angivna kraven.

Artikel 8.26 Enligt artikeln ska, i de fall det förekommer finansiering från tredje part, den tvistande part som erhåller denna finansiering lämna uppgift om namn och adress för den tredje part som bidragit med finansiering.

Artikel 8.27 Artikeln innehåller förfaranderegler för inrättande av tribunalen. Enligt reglerna ska Gemensamma Ceta-kommittén vid ikraftträdandet av avtalet utse femton medlemmar av tribunalen. Fem av tribunalens medlemmar ska vara medborgare i en medlemsstat i Europeiska unionen, fem ska vara medborgare i Kanada och fem ska vara medborgare i tredjeländer. Varje part får i stället föreslå för utseende upp till fem medlemmar av tribunalen av vilken nationalitet som helst. I sådant fall ska en sådan medlem av tribunalen anses vara medborgare i den part som föreslog att de skulle utnämnas enligt denna artikel. Ceta-kommittén får också besluta att öka eller minska antalet medlemmar i tribunalen med en faktor tre.

Tribunalens medlemmar ska uppfylla nödvändiga villkor för utövandet av domarämbeten i hemlandet eller vara jurister med allmänt erkända kvalifikationer. De ska ha dokumenterad erfarenhet inom internationell offentlig rätt. Det är önskvärt att de har erfarenhet särskilt inom internationell investeringsrätt, internationell handelsrätt och tvistlösning inom ramen för internationella investerings- eller handelsavtal.

Medlemmarna av tribunalen utses för en period av fem år, som kan förlängas en gång. Tribunalen ska pröva ärenden i avdelningar som består av tre medlemmar av tribunalen, varav en ska vara medborgare i en medlemsstat i Europeiska unionen, en ska vara medborgare i Kanada och en ska vara medborgare i ett tredjeland. Den medlem av tribunalen som är medborgare i ett tredjeland ska vara ordförande för avdelningen. Inom 90 dagar efter det att ett käromål ingetts i enlighet med artikel 8.23 ska tribunalens ordförande utse de medlemmar av tribunalen som ska ingå i den avdelning vid tribunalen som ska pröva ärendet på rotationsbasis, varvid det ska säkerställas att avdelningens sammansättning är slumpmässig och oförutsägbar och att alla medlemmar av tribunalen ges samma möjlighet att ingå. Vidare får de tvistande parterna komma överens om att ett ärende ska prövas av en enda medlem av tribunalen som ska utses slumpmässigt bland de medlemmar som är medborgare i ett tredjeland. Svaranden ska välvil-

ligt beakta en begäran från käranden om att ärendet ska prövas av en enda medlem av tribunalen, särskilt om käranden är ett litet eller medelstort företag eller om den kompensation eller det skadestånd som begärs är förhållandevis ringa. En sådan begäran ska göras innan avdelningen vid tribunalen sätts samman.

För att kunna säkerställa att medlemmarna av tribunalen är tillgängliga ska de betalas ett månatligt förhandsarvode som ska fastställas av Gemensamma Ceta-kommittén och som betalas till lika delar av båda parter. ICSID:s sekretariat ska fungera som sekretariat och stöd för tribunalen.

Artikel 8.28 Genom artikeln inrättas en överprövningstribunal som ska överpröva skiljedomar som meddelats enligt avsnittet. Överprövningstribunalen får fastställa, ändra eller upphäva tribunalens skiljedom på grundval av felaktig tillämpning eller tolkning av tillämplig lagstiftning eller uppenbara fel vid bedömningen av fakta, bland annat bedömningen av relevant inhemsk lagstiftning.

Enligt artikeln ska medlemmarna av överprövningstribunalen uppfylla samma krav som medlemmarna av tribunalen och följa artikel 8.30. Den avdelning vid överprövningstribunalen som satts samman för att pröva överklagandet ska bestå av tre slumpmässigt utsedda medlemmar av överprövningstribunalen. Artiklarna 8.36 och 8.38 ska tillämpas på förfaranden i överprövningstribunalen. Gemensamma Ceta-kommittén ska omgående anta ett beslut för att fastställa administrativa, förfarandemässiga och organisatoriska aspekter av överprövningstribunalens funktionssätt, däribland fyllande av vakanser i överprövningstribunalen samt kostnader. Samtidigt med det beslutet ska Gemensamma Ceta-kommittén genom beslut utse medlemmarna av överprövningstribunalen. Vidare ska kommittén för tjänster och investeringar regelbundet se över överprövningstribunalens funktionssätt och får lämna rekommendationer till Gemensamma Ceta-kommittén.

I artikeln föreskrivs också om förfarandet för sökande av ändring, enligt vilket en tvistande part får överklaga en skiljedom till överprövningstribunalen inom 90 dagar efter det att skiljedomen meddelats.

Artikel 8.29 Det föreskrivs i artikel att parterna tillsammans med andra handelspartner ska verka för inrättandet av en multilateral investeringstribunal och överprövningsmekanism för att lösa investeringstvister. När en sådan multilateral mekanism inrättats ska Gemensamma Ceta-kommittén anta ett beslut som fastställer att investeringstvister enligt detta avsnitt ska avgöras inom ramen för den multilaterala mekanismen samt vidta lämpliga övergångsarrangemang.

Artikel 8.30 I artikeln föreskrivs om de etiska reglerna för medlemmarna av tribunalen. Medlemmarna av tribunalen ska vara oberoende. De ska inte vara knutna till någon regering och får inte ta emot instruktioner från någon organisation eller regering vad gäller frågor som har samband med tvisten. De ska inte delta i handläggningen av tvister som direkt eller indirekt skulle skapa intressekonflikter. De ska följa det internationella advokatsamfundets riktlinjer för intressekonflikter vid internationella skiljedomsförfaranden och alla eventuella kompletterande regler som antagits i enlighet med artikel 8.44. Dessutom ska medlemmar av tribunalen när de utsetts avstå från att agera som ombud eller partsutsedd expert eller partsutsett vittne i en pågående eller ny investeringstvist enligt detta eller något annat internationellt avtal.

Om en tvistande part anser att en medlem av tribunalen har en intressekonflikt kan den invända mot utseendet av medlemmen i fråga. Artikeln innehåller också förfarandebestämmelser om invändningar mot och avsättande av en medlem av tribunalen.

Artikel 8.31 När den tribunal som inrättas fattar sitt beslut ska den enligt artikeln tillämpa avtalet såsom det tolkas i enlighet med Wienkonventionen om traktaträtten (FördrS 32–33/1980) och andra regler och principer i den internationella rätten som är tillämpliga mellan parterna. Tribunalen är inte behörig att fastställa om en åtgärd, som påstås utgöra en överträdelse av avtalet, är laglig i enlighet med en parts inhemska rätt. För tydlighetens skull påpekas att tribunalen vid fastställandet av om en åtgärd är att anse som förenlig med avtalet, om så är lämpligt, kan ta hänsyn till en parts inhemska rätt som sakomständigheter. I detta sammanhang ska tribunalen följa den gällande tolkningen om den inhemska rätten som görs av domstolarna eller myndigheterna i den parten och den tolkning som tribunalen gör av den inhemska rätten ska inte vara bindande för domstolarna och myndigheterna i den parten.

Om allvarliga problem uppstår när det gäller tolkningen som kan inverka på investeringar kan Kommittén för tjänster och investeringar rekommendera Gemensamma Ceta-kommittén att anta tolkningar av detta avtal. En tolkning antagen av Gemensamma Ceta-kommittén ska vara bindande för tribunalen.

Artiklarna 8.32–8.34 Artiklarna gäller käromål som uppenbart saknar rättslig relevans, käromål utan rättslig grund och interimistiska skyddsåtgärder. Enligt artiklarna får svaranden 30 dagar efter det att avdelningen vid tribunalen satts samman göra en invändning om att ett käromål uppenbart saknar rättslig relevans. Svaranden ska så utförligt som möjligt ange grunden för invändningen. Efter det att tribunalen tagit emot en invändning ska den avbryta prövningen av sakfrågan och ge de tvistande parterna tillfälle att lägga fram sina synpunkter och sedan vid sitt första sammanträde eller omedelbart därefter utfärda ett beslut eller meddela en skiljedom samt ange skälen för beslutet eller domen.

Tribunalen ska som en preliminär fråga ta upp och fatta beslut om eventuella invändningar från svaranden som går ut på att ett käromål, eller någon del av ett käromål av rättsliga skäl inte är ett käromål, även om de påstådda faktiska omständigheterna skulle antas vara riktiga. En sådan invändning ska lämnas in till tribunalen senast den dag som tribunalen fastställt.

Tribunalen kan också fatta beslut om interimistiska skyddsåtgärder i syfte att skydda en tvistande parts rättigheter eller för att säkerställa att tribunalens befogenheter kan utövas till fullo, vilket bland annat kan omfatta ett beslut om att bevara bevisning som innehas eller kontrolleras av en tvistande part eller åtgärder för att skydda tribunalens behörighet.

Artiklarna 8.35–8.38 Artiklarna gäller avbrytande, transparens i samband med förfarandena, informationsutbyte och avtalspart som inte är en tvistande part. Om investeraren enligt artiklarna efter ingivandet av ett käromål inte vidtar några steg i förfarandet under 180 dagar i följd eller en period som parterna kommit överens om anses investeraren ha återkallat sitt käromål och ha avbrutit förfarandet.

I samband med förfaranden enligt detta avsnitt ska Uncitrals regler om transparens, anpassade i enlighet med detta kapitel, tillämpas. Enligt artikeln ska begäran om samråd, skrivelsen med begäran om utpekande av svaranden, skrivelsen med utpekande av svaranden, överenskommelsen om medling, meddelandet om avsikt att invända mot utseendet av en medlem av tribunalen, beslutet om invändningen mot en medlem av tribunalen och begäran om konsolidering ingå i förteckningen över de handlingar som ska offentliggöras enligt artikel 3.1 i Uncitrals regler om transparens. Också bevismaterialet ska ingå i förteckningen över de handlingar som ska offentliggöras enligt artikel 3.2 i Uncitrals regler om transparens. Dessutom ska trots artikel 2 i Uncitrals regler om transparens Kanada eller Europeiska unionen innan tribunalen inrättas i god tid offentliggöra relevanta handlingar i enlighet med punkt 2, varvid redigering ska vidtas för att skydda konfidentiell eller skyddad information. Utfrågningar i tribunalen är öppna för allmänheten, men tribunalen kan besluta att de ska vara stängda till den del av ut-

frågningen som gäller skyddad information. Kapitlet får inte tolkas så att en svarande måste undanhålla sådan information från allmänheten som måste utlämnas enligt dess lagstiftning.

Enligt artiklarna kan en tvistande part till andra personer som har anknytning till förfarandet, bland annat vittnen och experter, utlämna sådana oredigerade handlingar som den anser krävas under ett förfarande enligt detta avsnitt. Den tvistande parten ska emellertid se till att dessa personer skyddar den konfidentiella eller skyddade information som finns i dessa handlingar.

Det föreskrivs i artiklarna att svaranden inom 30 dagar efter mottagandet eller omgående efter det att en tvist som omfattar konfidentiell eller skyddad information har lösts, till den avtalspart som inte är en tvistande part ska överlämna en begäran om samråd, en skrivelse med begäran om utpekande av svaranden, en skrivelse med utpekande av svaranden, ett käromål som ingetts i enlighet med artikel 8.23, en begäran om konsolidering och alla andra handlingar som är bifogade dessa handlingar. Vidare ska på begäran andra handlingar som specificeras i artikel 8.38 överlämnas. Enligt artikel 8.38 ska tribunalen godta eller, efter samråd med de tvistande parterna, uppmana den avtalsparten som inte är en tvistande part att komma in med muntliga eller skriftliga inlagor rörande tolkningen av avtalet. Den avtalspart som inte är en tvistande part får närvara vid utfrågningar som hålls enligt detta avsnitt.

Artikel 8.39 Enligt artikeln kan tribunalen endast tilldöma ekonomiskt skadestånd och tillämplig ränta. Vidare kan den tilldöma återställande av egendom, varvid det ska anges i skiljedomen att svaranden i stället för återställande får betala ett ekonomiskt skadestånd som ska fastställas på ett sätt som är förenligt med artikel 8.12 och motsvarar ett skäligt marknadsvärde för egendomen vid tidpunkten omedelbart innan det att expropriationen ägde rum eller den nära förestående expropriationen blev känd, beroende på vilket som inträffar först, med tillägg för tillämplig ränta. Vidare föreskrivs det i artikeln om mottagaren av skadeståndet eller egendomen. Skiljedomen ska ange att den inte inverkar på de rättigheter som en person, med undantag för en person som har gjort ett avstående enligt artikel 8.22, kan ha på sådant ekonomiskt skadestånd eller sådan egendom som tilldömts i enlighet med en avtalsparts lagstiftning. Det ekonomiska skadeståndet får inte vara större än den skada som investeraren lidit. Tribunalen ska inte heller utdöma straffskadestånd. Kostnaderna för förfarandet ska enligt beslut betalas av den förlorande tvistande parten. I undantagsfall kan skiljedomstolen dela upp kostnaderna mellan de tvistande parterna. Tribunalen och de tvistande parterna ska göra sitt yttersta för att säkerställa att tvistlösningsförfarandet genomförs i rimlig tid. Tribunalen ska meddela sin slutliga skiljedom inom 24 månader från och med den dag käromålet ingavs i enlighet med artikel 8.23 och om tribunalen begär ytterligare tid för att meddela sin slutliga skiljedom, ska den motivera detta för de tvistande parterna.

Artiklarna 8.40–8.41 Artiklarna gäller ersättning eller annan kompensation och verkställighet av skiljedomar. Enligt artiklarna får svaranden inte göra gällande, och tribunalen ska inte godta, som svaromål, genkäromål, kvittningsyrkanden eller kvittningsinvändning eller av något annat skäl, att en investerare har fått eller kommer att få kompensation, enligt ett avtal om försäkring eller garanti, för hela eller en del av den kompensation som yrkats i en tvist som inlests enligt avsnittet.

Enligt artiklarna är en skiljedom som meddelats bindande mellan parterna i tvisten vad gäller det specifika ärendet. Verkställighet får begäras först när, vad gäller en slutlig skiljedom som meddelats inom ramen för ICSID-konventionen, 120 dagar förflutit från den dag då skiljedomen meddelades och ingen av de tvistande parterna begärt ändring eller upphävande av skiljedomen, eller verkställigheten av skiljedomen har förklarats vilande och ändrings- eller upphävandeförfarandet har slutförts. På motsvarande sätt när, vad gäller en slutlig skiljedom som meddelats inom ramen för bestämmelserna för ICSID:s tilläggsfacilitet, Uncitrals skiljedomregler eller några andra tillämpliga regler, 90 dagar förflutit från den dag då skiljedomen med-

delades och ingen av de tvistande parterna inlett ett förfarande för att ändra eller upphäva skiljedomen, eller verkställighet av skiljedomen har förklarats vilande och en domstol avvisat eller bifallit en begäran om att ändra, återförvisa eller upphäva skiljedomen och det inte gjorts något ytterligare överklagande.

Enligt artiklarna ska verkställigheten av skiljedomar styras av de bestämmelser om verkställighet av domar eller skiljedomar som gäller i den stat där verkställigheten ska ske. En slutlig skiljedom som meddelats enligt detta avsnitt ska anses vara en skiljedom avseende ett käromål som uppkommit i samband med ett kommersiellt förhållande eller en kommersiell transaktion i enlighet med artikel 1 i New York-konventionen om erkännande och verkställighet av utländska skiljedomar (FördrS 7–8/1962).

Artiklarna 8.42–8.43 Artiklarna gäller parternas roll och konsolidering. Det föreskrivs i artiklarna att en part inte ska inge internationella käromål beträffande käromål som ingetts i enlighet med artikel 8.23 såvida inte den andra parten har underlåtit att iaktta och följa den skiljedom som meddelats i tvisten. Detta utesluter dock inte möjligheten till tvistlösning enligt kapitel 29.

Om flera käromål som har ingetts separat i enlighet med artikel 8.23 har en juridisk eller saklig fråga gemensam och följer av samma händelser eller omständigheter, får enligt artiklarna en tvistande part eller de tvistande parterna tillsammans begära att en separat avdelning vid tribunalen inrättas i enlighet med denna artikel och att denna avdelning utfärdar ett beslut om konsolidering. I artikel 8.43 föreskrivs detaljerade förfaranderegler för konsolidering.

Artikel 8.44 Det föreskrivs i artikeln att kommittén för tjänster och investeringar ska utgöra ett forum där parterna kan samråda i frågor som rör kapitlet och i frågor som rör tillämpning och förbättringar av kapitlet. Kommittén för tjänster och investeringar ska med parternas samtycke anta en uppförandekod för ledamöter av tribunalen; denna uppförandekod kan bland annat avse skyldighet att lämna uppgifter, tribunalens ledamöters oavhängighet och opartiskhet samt sekretess. Kommittén kan, med parternas samtycke och efter slutförande av parternas respektive interna krav och förfaranden rekommendera att Gemensamma Ceta-kommittén antar tolkningar av avtalet samt anta och ändra regler som kompletterar de tillämpliga tvistlösningsreglerna och ändra de tillämpliga bestämmelserna om transparens. Likaså kan kommittén rekommendera att Gemensamma Ceta-kommittén antar eventuella ytterligare regler om skyldigheten att ge en rättvis och skälig behandling och ge rekommendationer till Gemensamma Ceta-kommittén om hur överprövningstribunalen ska kunna fungera.

Artikel 8.45 Enligt artikel gäller bestämmelserna om tvistlösning i detta avsnitt och i kapitel tjugonio inte frågor som avses i bilaga 8-C.

Kapitel 9: Gränsöverskridande handel med tjänster

Artikel 9.1 Artikeln innehåller de definitioner som rör kapitlet, såsom tjänster som tillhandahålls i samband med utövandet av statliga befogenheter, gränsöverskridande handel med tjänster och reparation och underhåll av luftfartyg.

Artikel 9.2 Artikeln föreskriver om kapitlets tillämpningsområde. Kapitlet gäller för åtgärder som avser gränsöverskridande handel med tjänster. Kapitlet är inte tillämpligt på tjänster som tillhandahålls i samband med utövandet av statliga befogenheter, för Europeiska unionens del audiovisuella tjänster, finansiella tjänster enligt definitionen i artikel 13.1, luftfartstjänster med vissa undantag, offentlig upphandling eller subventioner eller statliga stödåtgärder som tillhandahålls av en part.

Artiklarna 9.3–9.6 Artiklarna innehåller skyldigheter som gäller nationell behandling, formella krav, behandling som mest gynnsam nation och marknadstillträde. Nationell behandling avser en behandling som inte är mindre gynnsam än den som parten, i likadana situationer, medger sina egna tjänsteleverantörer och tjänster. För tydlighetens skull påpekas att detta med avseende på en myndighet i Kanada annan än på federal nivå, eller, med avseende på förvaltningen i en medlemsstat i EU, avser en behandling som inte är mindre gynnsam än den gynnammaste behandling i likadana situationer som denna förvaltning medger sina egna tjänsteleverantörer och tjänster. I artikel 9.6 om marknadstillträde förbjuds kvantitativa begränsningar avseende antalet tjänsteleverantörer, det totala värdet av tjänstetransaktioner eller av tillgångar eller det totala antalet tjänster.

Artikel 9.7 Enligt artikeln ska parterna i listorna i bilaga I ange befintliga oförenliga åtgärder enligt artiklarna 9.3 (Nationell behandling), 9.5 (Behandling som mest gynnsam nation) och 9.6 (Marknadstillträde) som upprätthålls av en part. Varje part har rätt att fortsätta (så kallad stand still) eller direkt förnya åtgärderna i den mån som ändringen inte minskar åtgärdens förenlighet, så som den var omedelbart före ändringen, med artiklarna 9.3, 9.5 och 9.6 (så kallad ratchet). Enligt artikeln ska artiklarna 9.3, 9.5 och 9.6 inte tillämpas på en åtgärd som en part inför eller upprätthåller med avseende på en sektor, undersektor eller verksamhet, såsom anges i partens lista i bilaga II.

För tydlighetens skull må det konstateras att Finland har gjort förbehåll avseende social-, hälsovårds- och utbildningstjänster i enlighet med denna artikel, eftersom Finlands offentliga tjänster inte entydigt till alla delar omfattas av avtalets uteslutande av offentliga tjänster. Finlands förbehåll ingår i bilaga II och gäller utöver offentligt finansierade tjänster också privat finansierade tjänster, fränsett tjänster som tillhandahålls av sjuksköterskor.

Artikel 9.8 Artikeln innehåller rätten att förvägra en tjänsteleverantör eller tjänster från den andra parten att omfattas av de förmåner som följer av kapitlet, om tjänsteleverantören är ett företag som ägs eller kontrolleras av en investerare från tredjeland och den förvägrande parten inför eller upprätthåller en åtgärd gentemot det berörda tredjelandet som avser bevarande av en internationell fred och säkerhet och förbjuder transaktioner med företaget eller som skulle överträdas eller kringgås om de förmåner som följer av kapitlet beviljades företaget. En sådan åtgärd kan exempelvis gälla sanktioner mot tredjeländer.

Kapitel 10: **Fysiska personers inresa och tillfälliga vistelse för affärsändamål**

Artiklarna 10.1–10.3 Artiklarna innehåller bestämmelser om kapitlets omfattning, definitioner och allmänna skyldigheter, däribland om att handläggningsavgifterna ska vara rimliga och stå i proportion till kostnaderna.

Artiklarna 10.4–10.5 Artiklarna innehåller skyldigheter som gäller tillhandahållande av information mellan parterna, med hänsyn till kapitel tjugosju (Transparens), inrättande av kontaktpunkter och samarbete för att diskutera frågor som rör kapitlet.

Artikel 10.6 Det föreskrivs i artikeln om tillämpligheten av vissa skyldigheter enligt kapitel 9 (såsom nationell behandling och marknadstillträde) på vistelse i en part när det gäller nyckelpersonal och tjänsteleverantörer på kontraktbasis samt oberoende yrkesutövare för samtliga sektorer som förtecknas i bilaga 10-E. Behandling som mest gynnsam nation, som definieras i artikel 9.5, tillämpas på vistelse i en part förutom för de nämnda grupperna också för affärsresenärer på kortare besök. Om en part har angett förbehåll i sin lista i bilaga I, II eller III utgör de också i tillämpliga delar förbehåll mot den andra partens affärsresenärer.

Artikel 10.7 Parterna förbinder sig till att tillåta inresa och tillfällig vistelse för nyckelpersonal och praktikanter med akademisk examen om inte annat följer av de förbehåll och undantag som förtecknas i bilaga 10-B. På denna grupp får parterna inte upprätthålla numeriska begränsningar eller behovsprövning, eller kräva arbetstillstånd eller annat förhandsgodkännandeförfarande för personal vars affärsresa sker för investeringsändamål. I artikeln föreskrivs också om den tillåtna vistelselängden för olika grupper av nyckelpersonal. För specialister och ledande personal är vistelselängden högst tre år eller kontraktets längd, med möjlighet till förlängning på högst 18 månader enligt partens prövning. För praktikanter med akademisk examen är vistelselängden ett år eller kontraktets längd, för investerare högst ett år, eller längre enligt partens prövning och för personal vars affärsresa sker för investeringsändamål 90 dagar inom en sexmånadersperiod.

Artikel 10.8 I artikeln föreskrivs med avseende på tjänsteleverantörer på kontraktbasis och oberoende yrkesutövare om villkor och förutsättningar för inresa och tillfällig och vistelse i enlighet med bilaga 10-E och om vistelsens längd. Inresa ska tillåtas utan numeriska begränsningar eller tillgångsprövning, om inte annat följer av bilaga 10-E. Vistelsens längd är högst 12 månader, eller längre enligt partens prövning, under vilken som helst 24 månaders period. Finland har förbehållit sig rätten att tillämpa tillgångsprövning. Undantag är arkitekt-, stadsplanerings- och landskapsarkitekt-, ingenjör-, IT-, forsknings- och utvecklingstjänster, konsulttjänster inom organisationsledning och anknytande tjänster, rådgivning och konsulttjänster inom vissa områden, tjänster efter försäljning av vissa anordningar och miljötjänster.

Artikel 10.9 Enligt artikeln ska i enlighet med bilaga 10-B en part tillåta inresa och tillfällig vistelse för affärsresenärer för att bedriva sådan verksamhet som förtecknas i bilaga 10-D. Artikelns tar också upp villkor och förutsättningar för denna inresegrupp. Den maximala vistelselängden är 90 dagar under en sexmånadersperiod.

Artikel 10.10 Artikelns innehåller en översynsklausul enligt vilken parterna inom fem år efter ikraftträdandet av Ceta ska överväga att uppdatera åtagandena enligt artiklarna 10.7–10.9.

Kapitel 11: Ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer

Artikel 11.1 Artikelns innehåller definitioner som rör kapitlets tillämpningsområde.

Artikel 11.2 Enligt artikeln fastställer kapitlet en ram för att underlätta ett rättvist, öppet och konsekvent regelverk för ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer mellan parterna och innehåller allmänna villkor för avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer. Artikelns föreskriver om kapitlets tillämpningsområde. Kapitlet är tillämpligt överallt inom Europeiska unionens och Kanadas territorium.

Artikel 11.3 I artikeln föreskrivs det om villkoren för att inleda förhandlingar om ett avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer, om förhandlingarna och om ikraftträdandet av avtalet. Förhandlingarna föregås bland annat av en gemensam rekommendation mellan partens myndigheter eller branschorganisationer om ett avtal som ska innehålla en bedömning av det potentiella värdet av ett avtal, av om licensierings- eller kvalifikationssystemen i parterna är förenliga och av det tänkta tillvägagångssättet. Yrkeskvalifikationskommittén som inrättas genom avtalet ska granska rekommendationen för att säkerställa att den är förenlig med kraven i Ceta.

Artiklarna 11.4–11.7 I artiklarna föreskrivs det om de rättigheter ett avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer ger den andra partens tjänsteleverantörer och om villkoren för den beviljade behandlingen samt om ansvar och kontaktpunkter för Gemensamma kommittén för ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer. Artiklarna fö-

reskriver också om icke-bindande riktlinjer för förhandlingar om och ingående av avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer i bilaga 11-A.

Kapitel 12: **Inhemsk reglering**

Artikel 12.1 Artikeln innehåller definitioner som gäller kapitlet.

Artikel 12.2 Det föreskrivs i artikeln om tillämpningsområdet för inhemsk reglering. Kapitlet gäller för åtgärder av en part avseende licensieringskrav, licensieringsförfaranden, kvalificeringskrav och kvalificeringsförfaranden. Kapitlet tillämpas på gränsöverskridande tillhandahållandet av tjänster, etablering samt närvaro av en fysisk person på den andra partens territorium. Artikeln gäller inte åtgärder som upprätthålls av en part i enlighet med dess lista i bilaga I. Artikeln gäller inte heller för EU:s del audiovisuella tjänster eller hälso- och sjukvårdstjänster, utbildningstjänster, sociala tjänster, spel- och vadslagningstjänster samt insamling, rening och distribution av vatten som ingår i bilaga II.

Artikel 12.3 Artikeln innehåller skyldigheter avseende villkor och förfaranden för licensiering och kvalificering. Parterna åtar sig att se till att krav och förfaranden inom kapitlets tillämpningsområde grundas på kriterier som hindrar de behöriga myndigheterna från att göra godtyckliga bedömningar och att myndigheternas beslut är opartiska och oavhängiga bland annat av personer som utövar ekonomisk verksamhet. Kriterierna ska vara tydliga och transparenta, objektiva, och fastställda i förväg och offentliggjorda för allmänheten. Parterna åtar sig också att säkerställa att licensierings- och kvalificeringsförfarandena är så enkla som möjligt och inte i onödan försvårar eller försenar tillhandahållandet av en tjänst eller utövandet av någon annan ekonomisk verksamhet.

När tillhandahållandet av en tjänst eller en etablering kräver tillstånd förbinder sig parterna att inom rimlig tid informera en sökande om beslutet angående ansökan. Artikeln förpliktar också till att på begäran av en sökande lämna information om hur långt handläggningen av ansökan fortskridit. Varje part ska se till att tillstånd beviljas så snart som den behöriga myndigheten fastställer att villkoren för tillståndet är uppfyllda. När tillstånd har beviljats ska det träda i kraft utan onödigt dröjsmål. Eventuella tillståndsavgifter ska vara rimliga och stå i proportion till kostnaderna. Dessa tillståndsavgifter omfattar inte betalningar vid auktioner eller utnyttjandet av naturresurser. Artikeln innefattar också en skyldighet att upprätthålla eller inrätta allmänna domstolar, skiljedomstolar eller förvaltningsdomstolar eller motsvarande förfaranden som ska skydda den investerare eller tjänsteleverantör som lidit skada.

Kapitel 13: **Finansiella tjänster**

Kapitlet behandlar marknadstillträde för finansiella tjänster (försäkrings- och banktjänster och med dem relaterade tjänster), reglering och tvistlösning.

Av kapitlets bestämmelser tillämpas artiklarna 13.2.3 och 13.2.4, 13.3 och 13.4, 13.9 och 13.21 inte provisoriskt till den del de gäller investeringar i värdepapper, skydd för investeringar eller lösning av investeringstvister mellan investerare och stater. Medlemsstaterna kan anses ha behörighet till samma delar. Också artikel 13.1 som innehåller de definitioner som tillämpas i kapitlet och artikel 13.2 som fastställer kapitlets tillämpningsområde i sin helhet hör till den delen till den delade behörigheten som dessa definitioner och bestämmelser om tillämpningsområde inverkar på andra bestämmelser i kapitlet där medlemsstaterna har behörighet. I artikel 13.10 föreskrivs om förbehåll och undantag i kapitlet som fastställer respektive parts (Kanadas, EU:s och varje medlemsstats egen) åtagandenivå när det gäller handel med tjänster och investeringar. Likaså omfattas artikel 13.10 av den delade behörigheten till den del bestämmelserna inverkar på andra bestämmelser i kapitlet där medlemsstaterna har behörighet. I

artikel 13.19 föreskrivs om samråd och i artikel 13.20 om lösning av tvister mellan stater som uppkommer inom ramen för kapitel 13. Till den del ett samråd eller ett tvistlösningsförfarande behandlar tolkningen eller tillämpningen av en bestämmelse där medlemsstaterna i enlighet med det som anförts ovan har behörighet, har bestämmelserna om tvistlösning betydelse också för Finlands behörighet.

Artikel 13.1 Artikeln innehåller definitioner som rör kapitlets tillämpningsområde.

Artikel 13.2 I artikeln föreskrivs om tillämpningsområdet för skyldigheter som avser finansiella tjänster. Kapitlet är tillämpligt på åtgärder som avser finansinstitut från den andra parten, investerare och investeringar samt gränsöverskridande handel med finansiella tjänster. Dessutom gäller bestämmelserna i kapitel åtta (Investeringar) åtgärder som avser en investerare och en investering av denna investerare när det inte handlar om ett finansinstitut. Bestämmelserna i kapitel åtta i avtalet är också tillämpliga på en åtgärd, annan än en åtgärd som gäller tillhandahållande av finansiella tjänster, som avser en investerare eller en investering av denna investerare i ett finansinstitut. Också lösning av investeringstvister mellan investerare och stater i kapitel åtta gäller kapitlet om finansiella tjänster till vissa delar.

Kapitlet är inte tillämpligt på åtgärder som ingår i ett offentligt pensionsprogram eller lagstadgat socialförsäkringssystem. Kapitlet är inte heller tillämpligt på verksamheter eller tjänster som utförs för den berörda partens räkning, med partens garanti eller med användande av partens offentliga institutioners finansiella resurser. Bestämmelserna i kapitel tolv i avtalet (Inhemskaregleringar) tillämpas på detta kapitel.

I tolkningsinstrumentet som bifogats avtalet bekräftas det ytterligare att parterna kan reglera tillhandahållandet av allmännyttiga tjänster, såsom social trygghet och socialförsäkringar i allmänhetens intresse och att obligatoriska system för social trygghet och socialförsäkringssystem är undantagna från avtalet enligt artikel 13.2.5 eller (om de inte ingår i undantaget) är undantagna från liberaliseringsskyldigheterna i avtalet på grundval av EU:s och dess medlemsstaters och Kanadas förbehåll gällande sociala tjänster samt hälso- och sjukvårdstjänster.

Artiklarna 13.3–13.4 Artiklarna förpliktar parterna till att bevilja nationell behandling och behandling som mest gynnad nation. Med nationell behandling och behandling som mest gynnad nation avses en behandling som inte är mindre gynnsam än den behandling som medges egna finansinstitut eller finansinstitut i ett tredjeland och egna investeringar eller investeringar som görs av investerare från ett tredjeland i finansinstitut.

Artikel 13.5 Enligt artikeln får en part erkänna en försiktighetsåtgärd av en tredje part. Artikeln behandlar erkännande och skapar ramar för erkännande och förhandlingarna i samband med det.

Artikel 13.6 I artikeln föreskrivs vissa numeriska begränsningar med avseende på ett finansinstitut i den andra parten eller i fråga om marknadsstillträde genom etablering av ett finansinstitut av en investerare från den andra parten. De kvantitativa begränsningarna gäller bland annat antalet finansinstitut (såsom monopol, ensamrätt, behovsprövning), antalet tjänstetransaktioner eller finansiella tjänster, övre gräns för utländskt ägande, det totala antalet fysiska personer i form av kvoter eller behovsprövning, eller företagets rättsliga form. Artikeln hindrar inte en part från att införa bestämmelser, villkor och förfaranden för auktorisering av etablering eller utvidgning av kommersiell närvaro eller kräva att ett finansinstitut ska tillhandahålla vissa finansiella tjänster genom separata juridiska enheter.

Artikel 13.7 Artikeln behandlar gränsöverskridande tillhandahållande av finansiella tjänster. I artikeln upprepas artiklarna 9.3 (Nationell behandling), 9.4 (Formella krav) och 9.6 (Mark-

nadstillträde). De är tillämpliga på leverantörer av gränsöverskridande finansiella tjänster som anges i bilaga 13-A.

Parterna förbinder sig också till att tillåta en person som befinner sig på dess territorium, och medborgare och varaktigt bosatta oavsett var de befinner sig, att köpa finansiella tjänster från leverantörer av gränsöverskridande finansiella tjänster från den andra parten som är belägna på den andra partens territorium. Detta innebär inte att en part är skyldig att tillåta sådana leverantörer att göra affärer eller värva kunder inom dess territorium. Vidare förpliktas parterna i artikeln för de finansiella tjänster som anges i bilaga 13-A att under vissa förutsättningar tillåta att en leverantör att tillhandahålla en gränsöverskridande finansiell tjänst genom ett nytt leveranssätt eller att sälja en finansiell produkt som inte säljs på partens territorium. Detta förutsätter att den första parten tillåter sina egna leverantörer av finansiella tjänster att tillhandahålla sådana tjänster eller att sälja en sådan produkt.

Artikel 13.8 I artikeln förbjuds parterna att kräva att ett finansinstitut i den andra parten måste utse fysiska personer av viss nationalitet till företagsledningen eller styrelsen.

Artikel 13.9 Artikeln innehåller en översynsklausul om bestämmelser som avser de prestationskrav som omfattas av artikel 8.5. Om parterna inom tre år från ikraftträdandet av Ceta inte har enats om sådana bestämmelser ska artikel 8.5 införlivas med och göras till en del av detta kapitel. I artikeln uppräknas också förutsättningarna för att till denna del göra ändringar i parternas listor.

Artikel 13.10 Artikeln innehåller bestämmelser om förbehåll och undantag samt förtydliganden som gäller tillämpligheten av förbehållen enligt kapitlen 8 och 9 på finansiella tjänster i kapitel 13. Parterna anger icke-överensstämmande åtgärder enligt artiklarna 13.3 (Nationell behandling), 13.4 (Behandling som mest gynnad nation), 13.6 (Marknadstillträde) och 13.8 (Företagsledning och styrelser) samt 13.7 (Gränsöverskridande tillhandahållande av finansiella tjänster). EU får fortsätta åtgärderna enligt bilaga I och Kanada åtgärderna enligt avsnitt A i bilaga III (den så kallade stand still-förpliktelsen) och förnya dem i den mån som ändringen inte minskar åtgärdens överensstämmelse med artiklarna 13.3, 13.4, 13.6 eller 13.8, i förhållande till vad som var fallet omedelbart före ändringen (så kallad ratchet) eller med avseende på artikel 13.7 i förhållande till tidpunkten för avtalets ikraftträdande.

Artikel 13.11 Artikeln innehåller förpliktelser om effektiv och transparent reglering. Sådana förpliktelser är bland annat att åtgärder som omfattas av kapitlets tillämpningsområde ska förvaltas på ett rimligt, objektiva och opartiskt sätt, att lagar, föreskrifter och förvaltningsbeslut omedelbart ska offentliggöras, att förfrågningar från tillståndssökande ska besvaras och att förvaltningsbeslut ska fattas inom rimlig tid och utan dröjsmål underrättas sökanden.

Artiklarna 13.12–13.13 Artiklarna innehåller bestämmelser om självreglerande organisationers skyldighet att följa kapitlets bestämmelser samt bestämmelser om tillgång till betalnings- och clearingsystem för leverantörer av finansiella tjänster från den andra parten.

Artikel 13.14 Artikeln förpliktar parterna att tillåta ett finansinstitut från den andra parten att tillhandahålla sådana nya finansiella tjänster som den första parten skulle tillåta sina egna finansinstitut att tillhandahålla i likadana situationer. Det får ställas krav på tillstånd för tillhandahållande av tjänsten.

Artikel 13.15 Artikeln innehåller bestämmelser om gränsöverskridande överföring och behandling av information. Artikeln förpliktar parterna att upprätthålla tillräckliga garantier för skydd av privatlivet, särskilt när det gäller överföring av personuppgifter. Överföringar ska

ske i enlighet med lagstiftningen om skydd av personuppgifter på den parts territorium där överföringen har sitt ursprung.

Artiklarna 13.16–13.17 Artiklarna innehåller en försiktighetsklausul och särskilda undantag i samband med penning- eller valutapolitiken. Det är fortsättningsvis möjligt för parterna att införa eller upprätthålla rimliga åtgärder av försiktighetsskäl.

Artiklarna 13.18–13.19 Artiklarna innehåller bestämmelser om inrättandet av kommittén för finansiella tjänster om dess verksamhet. Kommittén ska bland annat övervaka genomförandet av kapitlet, föra en dialog om reglering och genomföra artikel 13.21 (Tvister om investeringar i finansiella tjänster).

Artikel 13.20 I artikeln föreskrivs om tillämpningen av kapitlet om tvistlösning på detta kapitel med vissa undantag. Undantagen gäller skiljenämndens sammansättning och kriterierna för val av skiljemän samt den klagande partens rätt att upphäva förmåner inom sektorn för finansiella tjänster efter beslut av skiljenämnden.

Artikel 13.21 I artikeln föreskrivs om tillämpningen på kapitlet av avsnitt F i kapitel åtta (Lösning av investeringstvister mellan investerare och stater) enligt ändringarna i artikeln och bilagan 13-B. Ändringarna gäller utseendet av ledamöter till tribunalen och deras erfarenheter av området för finansiella tjänster samt behandlingen av ett mål när svaranden återoppar undantag enligt artikel 13.16.1 (Försiktighetsklausulen).

Kapitel 14: **Internationella sjötransporttjänster**

Artikel 14.1 Artikeln innehåller de definitioner som gäller internationella sjötransporttjänster, såsom tullklareringstjänster, kombinerade transporter, matartjänster, internationella sjötransporttjänster.

Artikel 14.2 Artikeln innehåller bestämmelser om tillämpningsområdet för internationella sjötransporttjänster. Kapitlet behandlar skyldigheter som gäller tillhandahållandet av internationella sjötransporttjänster. Kapitlet är inte tillämpligt på fiskefartyg. Artikeln preciserar tillämpligheten av vissa skyldigheter som omfattas av skyldigheterna enligt kapitel 8 och 9, såsom icke-diskriminerat tillträde till den andra partens hamnar och hamntjänster, tulltjänster, kajplatser och anläggningar för lastning och lossning.

Artikel 14.3 Artikeln innehåller skyldigheter för parterna bland annat om att tillåta leverantörer av sjötransporttjänster från den andra parten att flytta tomma containrar, tillåta matartrafik mellan hamnar och tillåta transporter från dörr till dörr eller så kallade kombinerade transporter. Vidare förbinder sig parterna till förbudet mot lastdelningsöverenskommelser.

Artikel 14.4 Det preciseras i artikeln att bestämmelserna i artikel 14.3 inte är tillämpliga på åtgärder listade i partens förbehållslistor i bilagorna I och II, med andra ord ska skyldigheter som strider mot artikel 14.3 anges i partens förbehållslistor i bilagorna I och II. Inom de sektorer som avses i artikel 14.4.1 a (bilaga I) får en part fortsätta och förnya gällande åtgärder (så kallad stand still). En ändring av en åtgärd får inte minska dess överensstämmelse i förhållande till vad som var fallet omedelbart före ändringen (den så kallade ratchet-skyldigheten). Skyldigheten enligt artikel 14.3 är inte tillämplig på sektorer, undersektorer eller verksamheter som anges i partens lista i bilaga II.

Kapitel 15: **Telekommunikation**

Artiklarna 15.1–15.2 Kapitlet innehåller skyldigheter som gäller regleringsprinciperna med avseende på telekommunikationsnät och telekommunikationstjänster. Kapitlet är inte tillämpligt på åtgärder som påverkar överföringen, inbegripet sändning och sändning via kabel av radio- eller tv-program avsedda för mottagning av allmänheten. Artiklarna innehåller definitioner av telekommunikationstjänster.

Artikel 15.3 Enligt artikeln ska parterna säkerställa att företag från den andra parten ges tillgång till och kan använda allmänt tillgängliga telenät eller teletjänster på skäliga och icke-diskriminerande villkor, inklusive i fråga om kvalitet, tekniska standarder och specifikationer. I artikeln föreskrivs om skyldigheterna i detalj.

Artikel 15.4 I artikeln behandlas parternas skyldighet att vidta lämpliga åtgärder för att förhindra att betydande leverantörer börjar tillämpa konkurrensbegränsande förfaranden. Konkurrensbegränsande förfaranden omfattar bland annat korssubventionering, utnyttjande av upplysningar från konkurrenter med konkurrensbegränsning som följd, och underlåtenhet att för andra tjänsteleverantörer i tid tillgängliggöra teknisk information om nödvändiga faciliteter och kommersiellt relevanta uppgifter som är nödvändiga för att dessa ska kunna leverera tjänster.

Artikel 15.5 Varje part ska se till att en betydande leverantör inom dess territorium tillhandahåller sina nödvändiga faciliteter, vilket bl.a. kan innefatta nätdelar och system eller strukturer för operativt stöd, till leverantörer av teletjänster från den andra parten på rimliga och icke-diskriminerande villkor och till kostnadsorienterade taxor.

Artikel 15.6 Artikeln tar upp villkor för samtrafik som betydande leverantörer ska följa. Samtrafik ska bland annat tillhandahållas där det är tekniskt möjligt i nätet, på icke-diskriminerande villkor och till icke-diskriminerande taxor, till en kvalitet som inte är mindre förmånlig än den som tillhandahålls som en del av likadana tjänster som tillhandahålls av leverantören själv.

Artiklarna 15.7–15.8 Artiklarna gäller tillstånd att tillhandahålla telekommunikationstjänster och skyldigheten att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster samt administreringen av tjänsterna. Tillståndet ska, när så är möjligt, baseras på ett enkelt anmälningsförfarande. Med avseende på skyldigheter att tillhandahålla samhällsomfattande tjänster får parterna bestämma vilket slags skyldigheter de önskar hålla kvar. Åtgärder som avser samhällsomfattande tjänster ska dock administreras på ett transparent, objektivet, icke-diskriminerande och konkurrensneutralt sätt.

Artikel 15.9 I artikeln föreskrivs om parternas skyldighet att hantera sina förfaranden för fördelning eller utnyttjande av knappa resurser, däribland frekvenser, nummer och ledningsrätter, på ett objektivet, lämpligt, transparent och icke-diskriminerande sätt. I artikeln föreskrivs också om frekvenstilldelning och om åtgärder som gäller frekvensförvaltningen.

Artiklarna 15.10–15.11 I artiklarna föreskrivs om nummerportabilitet. I artiklarna föreskrivs också om att tillsynsmyndigheten ska vara juridiskt åtskild från och funktionellt oberoende av alla leverantörer av telenät, teletjänster eller telekommunikationsutrustning. Vidare föreskrivs att tillsynsmyndighetens beslut och förfaranden ska vara opartiska och administreras på ett transparent sätt och i rimlig tid och att tillsynsmyndigheten ska ha de befogenheter som krävs för beslut.

Artikel 15.12 I artikeln föreskrivs att företagen ska ha möjlighet att överklaga hos sin tillsynsmyndighet för att lösa tvister med leverantörer av allmänt tillgängliga telenät och teletjänster och om tillgång till nödvändiga faciliteter eller samtrafik med en betydande leverantör. Parterna ska också se till att ett företag vars intressen påverkas negativt av ett avgörande eller beslut från en tillsynsmyndighet kan få avgörandet eller beslutet prövat av en opartisk och oberoende domstol eller domstolsliknande eller administrativ myndighet, enligt lagstiftningen i den parten.

Artikel 15.13 Artikeln gäller offentliggörande av information och tillsynsmyndigheternas åtgärder rörande allmänt tillgängliga telenät och teletjänster och standarder.

Artikel 15.14 I artikeln föreskrivs att parterna bör avstå från att tillämpa en reglering av en teletjänst när det efter en analys av marknaden är fastställt att det råder effektiv konkurrens.

Artikel 15.15 I artikeln föreskrivs om kapitlets förhållande till andra kapitel.

Kapitel 16: **Elektronisk handel**

Artiklarna 16.1–16.7 I kapitlet bestäms bland annat om tullfrihet på elektroniska leveranser och avtalas om samarbete och dialog om elektronisk handel. Samarbetet och dialogen omfattar bland annat frågor kring elektroniska signaturer, informationsutbyte och lagring av uppgifter samt konsumentskydd. I kapitlet uppmuntras parterna också att införa och upprätthålla lagar, föreskrifter eller andra administrativa åtgärder för att skydda personuppgifter och ska då ta vederbörlig hänsyn till internationella standarder för uppgiftsskydd. Vidare erkänns den elektroniska handels potential för att öka den ekonomiska tillväxten och handeln inom många sektorer.

Kapitel 17: **Konkurrenspolitik**

Artikel 17.1 I artikeln förtydligas definitionerna av dels konkurrensbegränsande affärsmetoder, dels tjänst av allmänt ekonomiskt intresse.

Artikel 17.2 I artikeln erkänner parterna vikten av fri och icke snedvriden konkurrens i sina handelsförbindelser. Parterna avtalar om lämpliga åtgärder för att förbjuda konkurrensbegränsande affärsmetoder. Det föreskrivs att parterna ska samarbeta i frågor som rör förbudet mot konkurrensbegränsande affärsmetoder i enlighet med avtalet mellan Europeiska gemenskaperna och Kanadas regering som upprättades den 17 juni 1999 i Bonn om tillämpningen av deras konkurrenslagstiftning. I artikeln föreskrivs också att åtgärderna ska vara förenliga med principerna om transparens, icke-diskriminering och rättvisa.

Artikel 17.3 I artikeln föreskrivs om tillämpningen av konkurrenspolitiken på företag. Det bekräftas att konkurrenslagen (Competition Act, R.S.C. 1985, c. C-34) är bindande för Kanada. Det konstateras att statliga företag, monopol och företag som beviljats särskilda rättigheter eller privilegier i Europeiska unionen omfattas av unionens konkurrensregler.

Artikel 17.4 Det konstateras i artikeln att kapitlet inte omfattas av tvistlösningen enligt Ceta.

Kapitel 18: **Statliga företag, monopol och företag som beviljats särskilda rättigheter eller privilegier**

Artikel 18.1 I artikeln definieras de enheter som vid tillämpningen av kapitlet omfattas av avtalet: ett monopol, en leverantör av en vara eller tjänst, alla enheter som en part har beviljat särskilda rättigheter eller privilegier och ett statligt företag. I artikeln förtydligas också vad

som avses med att utse, i enlighet med affärsmässiga överväganden och icke-diskriminerande behandling.

Artikel 18.2 I artikeln bekräftar parterna sina rättigheter och skyldigheter enligt artiklarna XVII.1–XVII.3 i Gatt 1994 och artiklarna VIII.1 och VIII.2 i Gats. Det konstateras avseende kapitlets tillämpningsområde att det inte ska tillämpas på en parts upphandling av en vara eller tjänst som förvärfvas för myndighetsändamål och inte för kommersiell återförsäljning eller för användning i leverans av en vara eller en tjänst för kommersiell försäljning. Det konstateras också att artiklarna 18.4 och 18.5 inte ska tillämpas på de sektorer som anges i artikel 8.2 och artikel 9.2. Vidare föreskrivs att artiklarna 18.4 och 18.5 inte ska tillämpas om ett förbehåll i bilaga I, II eller III skulle ha varit tillämplig.

Artikel 18.3 Det konstateras i artikeln att ingenting i kapitlet hindrar en part ifrån att utse eller upprätthålla ett statligt företag eller monopol, eller från att ge företag särskilda rättigheter eller privilegier. Det förtydligas att en part inte får kräva eller uppmuntra en enhet som omfattas att handla på ett sätt som är oförenligt med detta avtal.

Artikel 18.4 Artikeln definierar begreppet icke-diskriminerande behandling. Parterna ska ömsesidigt medge icke-diskriminerande behandling av varor och tjänsteleverantörer, också vid köp eller försäljning av en vara eller en tjänst.

Artikel 18.5 Det preciseras i artikeln att en enhet som omfattas ska agera i enlighet med affärsmässiga överväganden vid köp eller försäljning av varor, liksom vid inköp eller tillhandahållande av tjänster. Under förutsättning att en enhet som omfattas uppför sig i enlighet med artikel 18.4 och kapitel sjutton, gäller den nämnda skyldigheten inte när det gäller monopol eller ett statligt företag.

Kapitel 19: **Offentlig upphandling**

Artikel 19.1 I artikeln redogörs för avtalets 18 definitioner om offentlig upphandling. Med tillkännagivande av planerad upphandling avses i praktiken ett tillkännagivande som offentliggörs av en upphandlande enhet i vilket intresserade leverantörer uppmanas att lämna in en begäran om deltagande och/eller ett anbud. Med elektronisk auktion avses en process där leverantörer med hjälp av elektroniska medel presenterar bland annat nya priser eller nya värden för anbuden med anknytning till utvärderingskriterierna, vilket leder till en rangordning av anbuden.

Artikel 19.2 Artikeln gäller Cetas tillämplighetsområde i samband med offentlig upphandling. Både Kanada och EU är parter i WTO:s reviderade GPA-avtal om offentlig upphandling. Kapitel 19 i Ceta om offentlig upphandling är i linje med bestämmelserna i GPA-avtalet. Ceta innehåller inte bindningar som hänför sig till social- och hälsovårdstjänster. Det är inte heller tillämpligt på försvars- och säkerhetsupphandlingar.

Med upphandling som omfattas avses upphandling a) av en vara, tjänst eller en kombination av dessa, enligt vad som anges i en parts bilagor till dess bindningslista för marknadstillträde, och som inte upphandlas för kommersiell försäljning eller återförsäljning, eller för produktion b) genom avtal, t.ex. köp, leasing och hyresavtal eller hyrköpsavtal, med eller utan rätt till köp c) för vilken värdeberäkningen, prisets tröskelvärde och upphandlingstillkännagivandet är förenliga med villkoren i avtalet eller i bilagorna till bindningslistan för marknadstillträde d) genom en upphandlande enhet, och e) som inte på annat sätt är undantagen från att omfattas i punkt 3 eller i bilagorna till en bindningslista för marknadstillträde.

Punkt 3 i artikeln innefattar en lista över upphandlingar som inte är tillämpliga på Ceta. Upphandlingar som omfattas av Ceta är också alla upphandlingar som omfattas av Kanadas och Europeiska unionens bindningslistor för marknadstillträde som gäller upphandling av varor, tjänster och byggnadstjänster som gjorts bland annat av enheter på och under central nivå samt av andra upphandlingsenheter enheter. Artikeln innehåller bestämmelser om hur en upphandlande enhet ska beräkna värdet av en upphandling.

Artikel 19.3 Artikeln innehåller villkor som rör säkerhet och allmänna undantag för tillämpligheten av kapitlet. De gäller till exempel skydd av statens grundläggande säkerhetsintressen och av allmän moral, ordning eller säkerhet.

Artikel 19.4 I artikeln föreskrivs om de allmänna principerna som tillämpas på kapitlet. Enligt principen om icke-diskriminering ska varor och tjänster från den andra parten beviljas en behandling som inte är mindre förmånlig än den som beviljas egna varor, tjänster och leverantörer. Detta omfattar också i parten lokalt etablerade leverantörer (exempelvis ett företag). Inom Kanada innebär detta snarast provins- eller territorienivå, inom Europeiska unionen centralförvaltningsnivån i en medlemsstat, eller en underregion i en medlemsstat, enligt vad som anges i bindningslistan för marknadstillträde. När det gäller en offentlig upphandling nämns användningen av elektroniska medel samt genomförandet av upphandling med hjälp av metoder såsom öppen upphandling, selektiv upphandling och begränsad upphandling. Med selektiv upphandling avses allmänt taget selektivt förfarande enligt upphandlingslagen (lagen om offentlig upphandling och koncession 1397/2016) och med begränsad upphandling den direktupphandling som anges i upphandlingslagen. Innehållet i hur de definieras skiljer sig åt en aning. Enligt avtalspunkten ska upphandlingar genomföras öppet och opartiskt också vad gäller ursprungsreglerna.

Formuleringen motkrav (Offsets) är analog med motsvarande punkt i det reviderade GPA-avtalet. Det handlar om avtalsvillkor som används bland annat i försvarsanskaffningar vid mottransaktioner, motköp eller industriellt samarbete. Sådana avtalsvillkor är inte tillåtna i upphandling som omfattas av avtalet. Ickediskriminering, så som den förstås i den här artikeln, är inte tillämplig på tullar och avgifter i samband med import.

Artikel 19.5 I artikeln avtalar parterna om informationsskyldigheten med avseende på upphandlingssystemet. Elektroniska publikationer eller pappersmedier ska användas för att offentliggöra lagar, rättsliga avgöranden och standardkontraktsklausuler för upphandling som omfattas. Finland har i bilaga 19-8 i sin bindningslista för marknadstillträde angett följande informationskanaler: Europeiska unionens officiella tidning och Offentlig upphandling i Finland och inom EES-området, bilagan till Officiella tidningen i Finland.

Artikel 19.6 Enligt artikeln ska för varje upphandling ett tillkännagivande offentliggöras som är elektroniskt tillgängligt kostnadsfritt via en enda åtkomstpunkt. Pappersmedier är möjliga under vissa förutsättningar. Det avtalas också om en övergångstid. Det föreskrivs också närmare om tillkännagivandets innehåll. En sammanfattning av tillkännagivandet ska offentliggöras på engelska eller franska. Också tillkännagivande av upphandlingsplaner är möjliga.

Artikel 19.7 Artikeln beskriver villkor eller krav för deltagande i upphandling som den upphandlande enheten kan ställa i anbudsförfrågan. Sådana villkor är vad som krävs med avseende på rättslig, ekonomisk, affärsmässig och teknisk kapacitet. Den upphandlande enheten får kräva tidigare erfarenhet av leverantören, men inte begränsa den till erfarenhet med den aktuella upphandlande enheten. Vid bedömningen av huruvida en leverantör uppfyller villkoren för deltagande ska den upphandlande enheten bedöma leverantörens ekonomiska kapacitet och kommersiella och tekniska förmåga på grundval av leverantörens affärsverksamhet både inom och utanför territoriet för den part som den upphandlande enheten tillhör. Den upphand-

lande enheten ska grunda sin värdering enbart på de krav som enheten har angett i tillkännagivanden om upphandling eller anbudsförfrågan. Det finns sex grunder för uteslutande. Den upphandlande enheter får på dessa grunder utesluta en leverantör och följaktligen leverantörens offert. Grunderna är bland annat konkurs, domar med anledning av allvarliga brott eller överträdelse och underlåtenhet att betala skatt.

Artikel 19.8 Artikelns innehåller villkor som gäller kvalificering av leverantörer och registreringssystem. Parternas upphandlande enheter får ha ett system för registrering av leverantörer i vilket de intresserade leverantörerna måste registrera sig och lämna vissa uppgifter. Vidare ska parternas upphandlande enheter anstränga sig för att minimera skillnaderna mellan sina respektive kvalificeringsförfaranden och registreringssystem som dock inte får skapa onödiga hinder för deltagande av leverantörer från den andra parten i sin upphandling. Innehållet i den selektiva upphandlingen påminner något om upphandlingslagens selektiva förfarande med avseende på upphandlingsannonsen (som i Ceta kallas tillkännagivandet), deltagandeansökan och begränsningen av antalet leverantörer. Om anbudsunderlaget inte görs allmänt tillgängligt ska leverantörerna få tillgång till dessa dokument samtidigt.

En upphandlande enhet får använda en fleranvändningsförteckning över leverantörer under vissa förutsättningar. Leverantörerna får när som helst ansöka om att föras upp på förteckningen. Även en leverantör som inte står med i en fleranvändningsförteckning får dock under vissa förutsättningar delta i en upphandling som utgår från en fleranvändningsförteckning. Separat nämns ytterligare fleranvändningsförteckningar från regionala och lokala upphandlande myndigheter (bilaga 19-2) och allmännyttiga inrättningar som fungerar som upphandlande enheter (bilaga 19-3). En upphandlande enhet ska underrätta de leverantörer som lämnar in en begäran om deltagande eller en ansökan om att föras upp på fleranvändningsförteckningen om enhetens beslut i frågan. Också andra beslut av en upphandlande enhet, exempelvis avslag på en leverantörs ansökan eller strykning av en leverantör från fleranvändningsförteckningen, ska omgående underrättas leverantören och en skriftlig förklaring till skälen för beslutet tillhandahållas.

Artikel 19.9 Artikelns gäller tekniska specifikationer och anbudsunderlag. Sådana tekniska specifikationer får inte utarbetas som syftar till att skapa eller resulterar i onödiga hinder för internationell handel. De tekniska specifikationerna ska anges efter prestanda och funktionella krav snarare än efter utformning eller med beskrivande kännetecken. Om sådana krav används ska den upphandlande enheten samtidigt ange att den kommer att beakta anbud avseende likvärdiga varor eller tjänster som tydligt uppfyller kraven för upphandlingen. Detta ska ske genom att inkludera formuleringen ”eller likvärdig” i anbudsunderlaget. Upphandlingen ska grunda de tekniska specifikationerna på internationella standarder när sådana finns, och i annat fall på nationella tekniska föreskrifter eller standarder. En upphandlande enhet får inte heller ställa krav på särskilda varumärken eller handelsnamn, patent, upphovsrätt, utformning, typ, särskilt ursprung, tillverkare eller leverantör utan formuleringar som ”eller likvärdig”. Den upphandlande enheten får inte heller på ett sätt som kan hindra konkurrens efterfråga eller ta emot råd som kan användas för att utarbeta eller anta en teknisk specifikation från personer eller aktörer som kan ha kommersiella intressen i upphandlingen. Det nämns också om att främja bevarande av naturresurser eller skydda miljön i tekniska specifikationer.

I artikelns ges en närmare beskrivning av innehållet i anbudsunderlagen. Den upphandlande enhetens utvärderingskriterier kan vara bland annat pris, kvalitet, teknisk förtjänst, miljöegenskaper och leveransvillkor och de ska fastställas i anbudsunderlaget och tillkännagivandet. Jämlig behandling av leverantörerna betonas. Anbudsunderlagen ska vara samtidigt tillgängliga och på begäran tillhandahållas omgående. Upphandlande enheter ska också skyndsamt och jämlikt besvara alla önskemål om upplysningar från intresserade leverantörer. Alla leve-

rantörer ska jämlikt informeras om ändringar i anbudsunderlaget eller tillkännagivandet i tillräckligt god tid.

Artikel 19.10 I artikeln avtalas det om tidsfrister. En upphandlande enhet ska ge leverantörerna tillräckligt med tid för att utarbeta och lämna in begäran om deltagande med beaktande av upphandlingens karaktär. Tidsfrister och eventuella förlängningar ska vara desamma för alla. Längden på tidsfristerna anges. Tidsfristerna varierar beroende på upphandlingens art, vilket upphandlingsförfarande som tillämpas (öppet eller selektivt) och om det redan har gjorts ett tillkännagivande. Tidsfristerna får förkortas om upphandlingen är brådskande. Upphandlingslagen innehåller villkor av samma typ när det gäller tidsfrister.

Artikel 19.11 En upphandlande enhet kan föra förhandlingar med leverantörer om detta har uppgetts i tillkännagivandet eller om det av utvärderingen framgår att inget anbud är det uppenbart mest fördelaktiga enligt de särskilda utvärderingskriterier som angetts i tillkännagivandet eller anbudsunderlaget. Bestämmelsen har likheter med 34 § i upphandlingslagen, enligt vilken den upphandlande enheten kan välja förhandlat förfarande också om det vid öppet eller selektivt förfarande endast har erhållits anbud som inte motsvarar anbudsförfrågan, eller om anbudet inte kan godkännas. Uteslutning av leverantörer som deltar i förhandlingarna ska ske i enlighet med de utvärderingskriterier som angetts i tillkännagivandet eller i anbudsunderlaget. När förhandlingarna har slutförts ska för de leverantörer som återstår i upphandlingen fastställas en gemensam tidsfrist att lämna in nya eller ändrade anbud.

Artikel 19.12 Den begränsade upphandlingen som anges i artikeln kan jämföras med den direktupphandling som anges i 40–41 § i upphandlingslagen. Innehållet i hur de definieras skiljer sig åt en aning. När en upphandlande enhet tillämpar begränsad upphandling får den inte tillämpas på ett sätt som diskriminerar leverantörerna från den andra parten eller skyddar inhemska leverantörer. Den får inte heller tillämpas i syfte att undvika konkurrens.

Begränsad upphandling får tillämpas endast under vissa i artikeln nämnda förutsättningar bland annat om ett anbudsförfarande har hållits men inga anbud lämnats in eller inga leverantörer begärt att få delta, om inkomna anbud inte uppfyller de grundläggande kraven i anbudsunderlaget eller om de tillkommit genom anbudskartell. Fall där varor eller tjänster kan levereras endast av en viss leverantör kan komma i fråga när det inte finns några rimliga alternativ eller rimliga ersättningsvaror eller ersättningstjänster (bland annat konstverk, skydd av patent). De övriga förutsättningarna i artikeln för begränsad upphandling hänför sig till kompletterande leveranser, extrem tidsbrist, varor som köps på en råvarumarknad, forskning och försöksverksamhet, inköp under extremt gynnsamma förhållanden såsom vid varor från ett konkursbo samt designtävlingar. Den upphandlande enheten ska varje gång utarbeta en motive-ringshandling (skriftlig rapport) om användningen av begränsad upphandling.

Artikel 19.13 Artikeln handlar om elektroniska auktioner och de uppgifter den upphandlande enheten ska tillhandahålla varje deltagande leverantör innan den elektroniska auktionen börjar.

Artikel 19.14 Artikeln gäller behandling av anbud och tilldelning av kontrakt. Upphandlingsprocessen ska vara rättvis och opartisk och anbudet behandlas med sekretess. Om ett anbud lämnas in efter tidsfristen och förseningen uteslutande beror på felaktig hantering inom den upphandlande enheten får leverantören inte straffas. Om den upphandlande enheten ger en leverantör möjlighet att rätta till oavsiktliga formfel, ska den ge alla deltagande leverantörer samma möjlighet.

Vad gäller tilldelningen av kontrakt konstateras att ett anbud för att komma ifråga ska vara skriftligt och uppfylla kraven i tillkännagivandet. Anbudet ska uppfylla de grundläggande kraven i anbudsunderlaget och vara inlämnat av en leverantör som uppfyller villkoren för delta-

gande. Upphandlingskontraktet tilldelas den leverantör som är kapabel att uppfylla avtalsvillkoren och vars anbud uteslutande är i enlighet med de utvärderingskriterier som angetts i meddelandena och anbudsunderlaget (det mest fördelaktiga anbudet eller avseende priset det lägsta anbudet). Om ett anbud ges till ett pris som ligger onormalt lågt, får den upphandlande enheten kontrollera om leverantören uppfyller villkoren för deltagande och är i stånd att uppfylla avtalsvillkoren. Den upphandlande enheten får inte använda alternativ, avbryta en upphandling eller ändra tilldelade kontrakt på ett sätt som kringgår skyldigheterna enligt detta kapitel.

Artikel 19.15 Insynen i upphandlingsuppgifterna poängteras. Den upphandlande enheten ska jämlikt informera deltagande leverantörer om sitt beslut rörande tilldelningen av kontrakt, och motivera beslutet. Inom en viss tid efter tilldelningen av kontrakt ska den upphandlande enheten offentliggöra de uppgifter som krävs antingen i elektroniska eller pappersbaserade medier. Handlingar från upphandlingsförfaranden ska bevaras under en tid av minst tre år från den dag ett kontrakt tilldelats. Parterna förpliktas att varje år samla in och rapportera statistik om de kontrakt som omfattas av avtalet till kommittén för offentlig upphandling.

Artikel 19.16 I artikeln behandlas utlämnande av information mellan parterna. Uppgifter ska tillhandahållas som är nödvändiga för att avgöra om upphandlingen genomfördes på ett rättvist och opartiskt sätt och i enlighet med bestämmelserna i detta kapitel. Villkoren för icke-utlämnande av information anges.

Artikel 19.17 Artikeln gäller nationella överprövningsförfaranden i samband med en upphandling som omfattas av avtalets tillämpningsområde. Varje part ska sörja för snabba, effektiva, öppna och icke-diskriminerande förfaranden för administrativ eller rättslig överprövning genom vilka en leverantör kan begära överprövning. Förfarandereglerna för samtliga överprövningar ska vara skriftliga och göras allmänt tillgängliga. Den upphandlande enheten och leverantören uppmanas att försöka lösa tvisten genom samråd. Tidsfristen för överprövning måste vara minst tio dagar. Det första beslutet ska under vissa förutsättningar kunna överklagas.

Påföljden av ett överprövningsförfarande kan vara provisoriska åtgärder, korrigerande åtgärder eller ersättning för förlust eller skada som uppstått. Senast tio år efter Cetas ikraftträdande ska parterna inleda förhandlingar bland annat för att ytterligare utveckla kvaliteten på rättsmedel.

Artikel 19.18 Artikeln innehåller åtgärdsförfarandet vid ändring eller rättelser av bilagor till kapitlet. När en part ändrar en bilaga till detta kapitel, ska parten enligt huvudregeln underrätta den andra parten skriftligen, och i underrättelsen föreslå lämpliga kompenseringar justeringar för att upprätthålla en nivå av omfattning som är jämförbar med den som rådde före ändringen. Om den andra parten bestrider ändringen måste den göra en skriftlig invändning inom 45 dagar. Rättelser av en parts bilagor är lindrigare än ändringar och inverkar inte på avtalets tillämpningsområde. Förutsättningarna för en rättelse anges. Det ska underrättas om föreslagna rättelser vartannat år. Den andra parten kan framföra invändningar också mot en föreslagen rättelse inom 45 dagar efter mottagandet av anmälan.

Artikel 19.19 Artikeln gäller sammansättning och uppgifter för kommittén för offentlig upphandling. Kommittén ska sammanträda på begäran av en part, för att bland annat samråda i alla frågor som rör tillämpningen av detta kapitel eller främjandet av dess syften.

Kapitel 20: Immateriella rättigheter

Kapitlet är uppdelat på fem avsnitt som behandlar allmänna bestämmelser (avsnitt A), standarder för immateriella rättigheter (avsnitt B), säkerställande av skydd för immateriella rättigheter (avsnitt C), gränsåtgärder (avsnitt D) och samarbete (avsnitt E).

Av bestämmelserna i kapitlet är det endast artikel 20.12 som inte tillämpas provisoriskt.

AVSNITT A Allmänna bestämmelser

Artiklarna 20.1–20.2 I artiklarna fastställs kapitlets mål, skyldigheternas art och omfattning. Ceta kompletterar parternas rättigheter och skyldigheter enligt Tripsavtalet och parterna är fria att själva besluta om lämplig metod för att genomföra avtalsbestämmelserna i sin egen rättsordning och rättspraxis. I Ceta avses med immateriella rättigheter upphovsrätt och närstående rättigheter, patent, varumärken, formgivning, kretsmönster för integrerade kretsar (topografier), geografiska beteckningar, skydd av icke-offentlig information och växtförädlares rättigheter samt, om sådana rättigheter täcks i den nationella lagstiftningen, bruksmodellskydd.

Artiklarna 20.3–20.5 Artiklarna innehåller bestämmelser om beaktande av Dohaförklaringen om Tripsavtalet och folkhälsa (som antogs den 14 november 2001 av WTO:s ministerkonferens) vid genomförande av avtalet och om att parterna förbinder sig till att både bidra till tillämpningen av och främja respekten för WTO:s allmänna råds beslut av den 30 augusti 2003 om punkt 6 i Dohaförklaringen samt protokollet om ändring av Tripsavtalet, utfärdat i Genève den 6 december 2005. Vidare föreskrivs det om konsumtion av immateriella rättigheter och om utlämnande av information.

AVSNITT B Standarder för immateriella rättigheter

Artikel 20.6 Artikeln innehåller definitionen av läkemedel.

Avsnitt B är uppdelad på sju underavsnitt som handlar om upphovsrätt och närstående rättigheter (underavsnitt A), varumärken (underavsnitt B), geografiska beteckningar (underavsnitt C), formgivning (underavsnitt D), patent (underavsnitt E), uppgiftsskydd (underavsnitt F) och växtsorter (underavsnitt G).

Artiklarna 20.7–20.11 Enligt artikel 20.7 ska parterna följa de internationella avtalen om upphovsrätt. Dessa är Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk (FördrS 78–79/1986), Wipos fördrag om upphovsrätt (FördrS 16–17/2010), Wipos fördrag om framföranden och fonogram (FördrS 18–19/2010) och den internationella konventionen om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag, dvs. Romkonventionen (FördrS 56/1983). I den mån det är tillåtet enligt dessa fördrag får parterna begränsa det immaterialrättsliga skydd som de ger till framföranden upptagna på fonogram. Artiklarna innehåller också några bestämmelser som har formulerats utifrån bestämmelserna i EU-direktiven och som kompletterar bestämmelserna i de internationella fördrag som anges i artikel 20.7. De bestämmelserna hänför sig till sändarföretagens, dvs. rundradioorganisationernas, rättigheter och till utövande konstnärers rättigheter till radio- och tv-utsändning och återgivning för allmänheten av sina framföranden. Utöver detta innehåller artikel 20.8 en bestämmelse om annan återgivning för allmänheten av framföranden (exempelvis över Internet). Vidare innehåller Ceta bestämmelser i enlighet med EU-lagstiftningen om skydd av tekniska åtgärder och skydd av information om förvaltning av rättigheter. I artikel 20.11 definieras tjänsteleverantörens och parternas skyldigheter i förhållande till olika leverantörer av webbtjänster. Webbtjänsterna uppdelas i enbart vidarebefordran, cachning och härbärgering. Det är förbjudet att kräva allmän tillsynsskyldighet av de tjänsteleverantörer som avses i artikeln. Parterna får föreskriva

förfaranden för att ingripa vid kränkningar av upphovsrätten. Artikeln påverkar inte heller tillgången i en parts lagstiftning till andra försvarsmedel eller användningen av dem.

Artikel 20.12 Parterna får enligt artikel 20.12 föreskriva straffrättsliga förfaranden för kopiering genom videoinspelning utan tillstånd av filmverk vid en visning öppen för allmänheten.

Nationella bestämmelser om kränkning av vissa immateriella rättigheter och deras straffrättsliga verkställighet finns i 49 kap. i strafflagen (578/1995).

Artiklarna 20.13–20.15 Artiklarna innehåller bestämmelser om registreringsförfarande, om följande av internationella avtal om varumärken med avseende på EU och Kanada och om undantag från de rättigheter som är knutna till ett varumärke. Avtalsbestämmelserna förutsätter att EU och Kanada har ett system för varumärkesregistrering och tillhandahåller en allmänt tillgänglig elektronisk databas över varumärkesansökningar och varumärkesregistreringar.

Artiklarna 20.16–20.23 Artiklarna innehåller bestämmelser om erkännande av geografiska beteckningar för jordbruksprodukter, livsmedel, viner, kryddade viner och starka spritdrycker, användningsrätten för skyddade namn, skyddets tillämpningsområde, fullföljande av skyddet och om geografiska beteckningars förhållande till varumärken. Bestämmelserna grundar sig på EU-lagstiftning. I bilagorna 20-A och 20-B finns förteckningarna över geografiska beteckningar i EU och Kanada som skyddas genom avtalet. Gemensamma Ceta-kommittén som ska inrättas i enlighet med artikel 26.1 och som agerar i samförstånd och på rekommendation av Ceta-kommittén för skydd av geografiska beteckningar får besluta att lägga till geografiska beteckningar att omfattas av skyddet eller ändra de nämnda bilagorna.

Artiklarna 20.24–20.25 Parterna ska sträva efter att ansluta sig till Genèveakten till Haagöverenskommelsen om internationell registrering av industriella formgivningar. Kanada har inte anslutit sig till Genèveakten. I artikel 20.25 föreskrivs om formgivningsskyddets förhållande till upphovsrätten. Parterna får avgöra i vilken utsträckning och på vilka villkor sådant skydd ska ges, samt även vilken nivå av nyskapande som ska krävas.

Artiklarna 20.26–20.28 Parterna strävar efter att uppfylla kraven i artiklarna 1–14 och artikel 22 i Patenträttskonventionen (FördrS 6–7/2006) som harmoniserar patentansökningarna och de formella patentbestämmelserna. Artiklarna innehåller bestämmelser om att patentskyddet för läkemedel (sui generis-skydd) får förlängas med högst fem år och om Patent linkage-mekanismer i samband med läkemedel.

Artiklarna 20.29–20.30 Artikelbestämmelserna gäller skyddet av uppgifter i samband med godkännande för försäljning av läkemedel och växtskyddsmedel.

Artikel 20.31 Parterna ska samarbeta för att främja att den internationella konventionen för skydd av växtförädlingsprodukter (FördrS 17/1993) följs.

AVSNITT C Säkerställande av skydd för immateriella rättigheter

I avsnittet finns bestämmelser om privaträttsliga åtgärder, förfaranden och rättsmedel avseende immateriella rättigheter. I bestämmelserna avses med immateriella rättigheter alla kategorier av immateriella rättigheter som omfattas av avsnitten 1–7 i del II av Tripsavtalet.

Artiklarna 20.32–20.33 I artiklarna definieras parternas allmänna skyldigheter samt sökande som är berättigade att ansöka om tillämpning av de åtgärder, förfaranden och rättsmedel som avses i detta avsnitt och i Tripsavtalets avsnitt om verkställighet. Avsnittets tillämpningsområde begränsas till vissa immateriella rättigheter. Dessa är upphovsrätt och närstående rättig-

heter, patent, varumärken, industriell formgivning, kretsmönster för integrerade kretsar, geografiska beteckningar och skydd av icke-offentlig information.

Artiklarna 20.34–20.42 Artiklarna innehåller bestämmelser om bevisning, åtgärder för att skydda bevisning, rätt till information, interimistiska åtgärder och säkerhetsåtgärder, korrigeringsåtgärder, förelägganden, skadestånd, kostnader för förfarandet samt presumtion om innehav av upphavs- eller äganderätt. Skyldigheterna är förenliga med EU:s direktiv 2004/48/EG om säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter och EU:s förordning 608/2013/EU om produktförfalskning.

AVSNITT D Gränsåtgärder

I avsnittet fastställs tillämpningsområdet för gränsåtgärder, kraven på ansökan och tillhandahållandet av information från rättighetshavaren, tillhandahållande av säkerhet, beslut om intrång och korrigerande åtgärder. Vidare avtalas det om specifikt samarbete om gränsåtgärder.

Artiklarna 20.43–20.48 Bestämmelserna i artiklarna gäller rättighetshavarens rättigheter och tullmyndigheternas åtgärder vid misstanke om att det har skett ett intrång. Skyldigheterna är förenliga med EU:s förordning om produktförfalskning.

Artikel 20.49 Parterna avtalar om inbördes samarbete och informationsutbyte som gäller detta avsnitt. Samarbetet ska genomföras i överensstämmelse med relevanta internationella avtal som är bindande för båda parter. Gemensamma tullsamarbetskommittén som avses i artikel 6.14 ska fastställa prioriteringarna och lämpliga samarbetsförfaranden mellan parternas behöriga myndigheter.

AVSNITT E Samarbete

I avsnittet avtalar parterna om inbördes samarbete och informationsutbyte som gäller detta avsnitt.

Artikel 20.50 Parterna utbyter information eller erfarenheter om skydd och säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter och om inrättande av förfaranden mellan deras respektive upphovsrättsorganisationer. Vidare förbinder sig parterna till en effektiv dialog om skydd och säkerställande av skyddet för de immateriella rättigheter som omfattas av kapitlet.

Kapitel 21: **Regleringssamarbete**

Artikel 21.1 Det föreskrivs i artikeln om tillämpningsområdet för regleringssamarbetet. Kapitlet gäller för utarbetande och översyn av samt de metodologiska aspekterna på de regleringsåtgärder som parternas regleringsmyndigheter vidtar. Det fastställs i artikeln vad dessa bland annat kunde omfatta.

Artikel 21.2 Artikeln behandlar principer. Parterna bekräftar sina rättigheter och skyldigheter i fråga om regleringsåtgärder enligt de centrala WTO-avtalen. Det fastställs också att parterna är fast beslutna att säkerställa höga skyddsnivåer för människors, djurs och växters liv eller hälsa, och för miljön. Parterna erkänner värdet av regleringssamarbete med sina relevanta handelspartner både bilateralt och multilateralt. Parterna ska bedriva regleringssamarbete närhelst detta är möjligt och ömsesidigt fördelaktigt. Det ska också vara öppet för deltagande av andra handelspartner.

Parterna är fast beslutna att vidareutveckla regleringssamarbetet mot bakgrund av sitt ömsesidiga intresse bland annat i syfte att förhindra och undanröja onödiga hinder för handel och in-

vesteringar. Detta begränsar dock inte varje parts möjlighet att fullgöra sin rättsliga, lagstiftande och politiska verksamhet.

Parterna får bedriva regleringssamarbete på frivillig basis. En part är inte skyldig att inleda något särskilt regleringssamarbete. En part får också vägra att samarbeta eller dra sig ur ett samarbete.

Artikel 21.3 Artikeln rör målen för regleringssamarbetet. Till målen hör bland annat a) att bidra till skyddet av människors liv, hälsa eller säkerhet, skyddet av djurs eller växters liv eller hälsa och skyddet av miljön, b) att bygga förtroende, fördjupa den ömsesidiga förståelsen av regelstyrningen och från varandra erhålla sakkunskap och perspektiv, c) att underlätta bilateral handel och investeringar och d) att bidra till att stärka konkurrenskraften och effektivitet i industrin.

Artikel 21.4 Artikeln handlar om den verksamhet som ska uppfylla målen för regleringssamarbetet. Det räknas upp ett flertal möjliga åtgärder i artikeln. Det kan bland annat gälla att delta i pågående bilaterala diskussioner om regelstyrning, att vid behov samråda med varandra och utbyta information under hela processen och att dela icke-offentlig information i den mån som denna information kan göras tillgänglig för utländska offentliga myndigheter i enlighet med tillämpliga bestämmelser i den part som tillhandahåller informationen.

Artikel 21.5 Artikeln gäller förenlighet mellan regleringsåtgärder. I syfte att förbättra konvergen och kompatibiliteten mellan parternas regleringsåtgärder ska varje part beakta den andra partens regleringsåtgärder eller regleringsinitiativ på samma område eller närliggande områden. En part kan dock godkänna också andra regleringsåtgärder eller genomföra andra initiativ, bland annat till följd av andra orsaker, såsom institutionella eller rättsliga strategier som är specifika för denna part.

Artikel 21.6 Parterna inrättar ett forum för regleringssamarbete för att underlätta och främja regleringssamarbetet enligt detta avsnitt. I artikeln fastställs också vilka uppgifter forumet för regleringssamarbete ska ha. Det ska exempelvis utgöra ett forum för diskussion av regleringspolitiska frågor av ömsesidigt intresse. I artikeln föreskrivs också om forumets ordförandeskap och sammansättning. Vidare handlar artikeln om forumets mandat, förfaranden och arbetsplanering, sammanträden och rapportering till Gemensamma Ceta-kommittén.

Artikel 21.7 Artikeln handlar om ytterligare samarbete mellan parterna. Parterna avtalar om att regelbundet utbyta information om pågående eller planerade regleringsprojekt. Parterna strävar efter att samarbeta och dela information på frivillig grund i fråga om säkerheten för icke-livsmedelsprodukter. Parterna avtalar att de får inrätta ett system för ömsesidigt utbyte av information om konsumentprodukters säkerhet och om förebyggande, begränsande och korrigerande åtgärder som vidtagits. Kanada kan få tillgång till utvald information från Europeiska unionens system för snabbt informationsutbyte (Rapex), eller dess efterföljare, när det gäller konsumentprodukter. Europeiska unionen kan få information med tidig varning om restriktiva åtgärder och produktåterkallelser från Kanadas incidentrapporteringsystem för konsumentprodukter, kallat Radar, eller dess efterföljare.

Artikel 21.8 Artikeln handlar om samråd med privata enheter för att få in synpunkter som inte härrör från statliga organ.

Artikel 21.9 Artikeln gäller de kontaktpunkter som parterna utser inom sin förvaltning och som ska ansvara för samråd och samordning mellan sina respektive avdelningar och byråer med ansvar för reglering.

Kapitel 22: **Handel och hållbar utveckling**

Artikel 22.1 I artikeln bekräftar parterna sitt åtagande att främja den internationella handelns utveckling på ett sätt som bidrar till målet om hållbar utveckling. Parterna erkänner att det finns ett ömsesidigt beroende mellan ekonomisk och social utveckling och miljöskydd. Det bekräftas i artikeln att rättigheterna och skyldigheterna enligt avtalets kapitel tjugotre (Handel och arbete) och tjugofyra (Handel och miljö) ska beaktas mot bakgrund av avtalet. Parterna avser att genom genomförandet av dessa kapitel främja hållbar utveckling genom förstärkt samordning och integrering av sin respektive politik och sina respektive åtgärder, dialog och samarbete, genomförandet av sin respektive arbets- och miljölagstiftning samt respekten för internationella avtal på arbetsmarknads- och miljöområdet. I artikeln bekräftas också åtagandet att främja öppenhet och offentlig diskussion om handel och hållbar utveckling och full användning av instrument, såsom konsekvensbedömningar och samråd med berörda parter, vid reglering av handels-, arbetsmarknads- och miljöfrågor.

Artikel 22.2 I artikeln betonar parterna vikten av att säkerställa transparens för att främja allmänhetens deltagande och offentliggörande av information.

Artikel 22.3 I artikeln erkänner parterna värdet av internationellt samarbete för att uppnå målet om hållbar utveckling. Parterna är därför överens om att föra dialog och samråda med varandra om handelsrelaterade frågor av gemensamt intresse som rör hållbar utveckling. I artikeln åtar sig parterna att främja handel och ekonomiska flöden och metoder som bidrar till att främja anständigt arbete och miljöskydd, bland annat genom frivilliga program med anknytning till hållbar framställning av varor och tjänster. Varje part förbinder sig att se över, övervaka och bedöma konsekvenserna av genomförandet av avtalet på den hållbara utvecklingen inom sitt territorium, med hänsyn tagen till de berörda parternas synpunkter, för att identifiera eventuella behov av åtgärder som kan uppkomma i samband med avtalet.

Artikel 22.4 I artikeln bekräftas procedurerna för kommittén för handel och hållbar utveckling. Kommittén ska övervaka genomförandet av detta kapitel samt kapitlen tjugotre (Handel och arbete) och tjugofyra (Handel och miljö), inbegripet samarbetsverksamhet och översyn av Cetas konsekvenser för hållbar utveckling. Kommittén för handel och hållbar utveckling ska sammanträda inom ett år från Cetas ikraftträdande, och därefter så ofta som parterna anser vara nödvändigt. Varje ordinarie möte eller särskild session i kommittén inbegriper en session med allmänheten, såvida inte parterna beslutar något annat. Kommittén ska främja transparens och allmänhetens deltagande och varje kommittébeslut eller rapport ska offentliggöras, om den inte beslutar något annat.

Artikel 22.5 I artikeln åtar sig parterna att underlätta upprättandet av ett gemensamt forum för det civila samhället som består av företrädare för organisationer i det civila samhället, i syfte att föra en dialog om de aspekter på avtalet som rör hållbar utveckling. Forumet för det civila samhället kommer att sammankallas en gång per år, om parterna inte kommer överens om något annat. Parterna ska främja en balanserad representation av berörda intressen, inbegripet oberoende representativa organisationer för arbetsgivare, fackföreningar, arbetstagare och företag, samt miljögrupper och andra berörda organisationer i det civila samhället i förekommande fall.

Kapitel 23: **Handel och arbete**

Artikel 23.1 Parterna erkänner värdet av internationellt samarbete och internationella avtal om arbetsfrågor. Parterna förbinder sig att vid behov samarbeta om handelsrelaterade arbetsmarknads- och sysselsättningsfrågor. Parterna bekräftar värdet av grundläggande arbetsnormer och

höga nivåer av arbetarskydd och den betydelse dessa områden kan spela i fråga om ekonomisk effektivitet, innovation och produktivitet, inbegripet exportresultat.

Artikel 23.2 I artikeln erkänns parternas rätt att anta eller ändra sin lagstiftning och politik om arbetsmarknaden och arbetarskyddet på ett sätt som är förenligt med respektive parts internationella åtaganden i arbetsmarknadsfrågor. Parterna ska arbeta för att säkerställa att denna lagstiftning och politik tillhandahåller höga nivåer av arbetarskydd och ska sträva efter att fortsätta att förbättra sådan lagstiftning och politik.

Artikel 23.3 I artikeln förbinder sig varje part att säkerställa att dess arbetsrätt och arbetsmarknadspraxis omfattar och skyddar Internationella arbetsorganisationens (ILO) grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet. Parterna bekräftar sitt åtagande att iaktta, främja och genomföra dessa principer och rättigheter i enlighet med skyldigheterna för medlemmar av ILO och åtagandena enligt ILO:s förklaring om grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet som Internationella arbetskonferensen antog vid sin 86:e session. Åtagandena gäller föreningsfrihet och faktiskt erkännande av rätten till kollektiva förhandlingar, avskaffande av alla former av tvångsarbete eller obligatoriskt arbete, faktiskt avskaffande av barnarbete och undanröjande av diskriminering vid anställning och yrkesutövning. Vidare åtar sig parterna att säkerställa att deras arbetsrätt och arbetsmarknadspraxis främjar hälsa och säkerhet på arbetsplatsen, fastställande av acceptabla miniminormer för anställningsförhållanden för löntagare och icke-diskriminering i fråga om arbetsvillkor i enlighet med ILO:s agenda om anständigt arbete och ILO:s förklaring om social rättvisa för en rättvis globalisering från 2008. Parterna bekräftar ånyo sitt åtagande att i sin lagstiftning och praxis på hela sitt territorium effektivt genomföra de grundläggande ILO-konventioner som Kanada och Europeiska unionens medlemsstater har ratificerat. Parterna förbinder sig också till fortsatta ansträngningar för att ratificera de grundläggande ILO-konventionerna om de inte redan gjort detta.

Artikel 23.4 I artikeln erkänner parterna att det är olämpligt att främja handel eller investeringar genom att försvaga eller sänka skyddsnivåerna i sin arbetslagstiftning och sina arbetsnormer. Det föreskrivs i artikeln att en part inte får åsidosätta eller på annat sätt göra undantag från eller underlåta att effektivt genomdriva sin arbetslagstiftning och sina arbetsnormer för att uppmuntra handel eller investeringar.

Artikel 23.5 I artikeln föreskrivs närmare om säkerställandet av rättigheter som anknyter till arbetslagstiftningen och om tillsyns-, verkställighets- och administrativa förfaranden samt domstolsförfaranden och om möjlighet till prövning av beslut.

Artikel 23.6 I artikeln åtar sig parterna att uppmuntra offentlig debatt med icke-statliga aktörer när det gäller strategier om utveckling av arbetslagstiftning och arbetsstandarder samt främja allmänhetens medvetenhet om sin arbetslagstiftning och sina arbetsstandarder samt förfaranden för att säkerställa att denna lagstiftning och dessa standarder följs.

Artikel 23.7 I artikeln förbinder sig parterna att samarbeta för att främja målen i kapitlet till exempel genom att utbyta information och samarbeta i internationella forum som behandlar frågor av relevans för handel och arbete, däribland WTO och ILO, samt att internationellt främja och effektivt tillämpa de grundläggande principerna och rättigheterna i arbetslivet och ILO:s agenda för anständigt arbete. Artikeln möjliggör alla former av samarbete som parterna anser lämpliga. Parterna förbinder sig att beakta alla synpunkter som lämnas av företrädare för arbetstagare, arbetsgivare samt organisationer i det civila samhället vid fastställandet av samsamarbetsområden och genomförandet av samsamarbetsverksamhet.

Artiklarna 23.8–23.11 I artiklarna fastställs hur genomförandet av kapitlet övervakas samt tvistlösningsmekanismerna vid tvister mellan parterna inom ramen för kapitlet. Varje part ska

inom sin förvaltning utse en kontaktpunkt för frågor som rör handel och arbetslivsnormer. Vidare ska varje part sammankalla nya inhemska rådgivande grupper för arbetsmarknadsfrågor eller hållbar utveckling eller samråda med sina befintliga grupper, för att inhämta synpunkter och råd om frågor som rör detta kapitel. Dessa grupper ska bestå av oberoende representativa organisationer för det civila samhället som på ett balanserat sätt företräder arbetsgivar-, fackförenings-, arbetstagar- och företagsorganisationer, samt vid behov andra berörda parter.

En part får begära samråd med den andra parten i alla frågor som uppkommer inom ramen för kapitlet. Om en part anser att frågan behöver diskuteras närmare, kan den parten begära att kommittén för handel och hållbar utveckling sammankallas för att behandla frågan. Vid behov ska kommittén rådgöra med parternas inhemska rådgivande grupper för arbetsmarknadsfrågor eller hållbar utveckling genom de samrådsmekanismer som avses i artikel 23.8. När det gäller frågor som inte kan lösas på ett tillfredsställande sätt genom samråd enligt artikel 23.9, får en part 90 dagar efter mottagandet av en begäran om samråd genom att lämna en skriftlig begäran till den andra partens kontaktpunkt begära att en expertpanel sammankallas för att behandla frågan i enlighet med de förfaranden som fastställs i artikel 23.10. Panelens uppgift är att lägga fram en rapport med en redogörelse för sakförhållandena, inbegripet huruvida den mottagande parten har uppfyllt sina skyldigheter enligt kapitlet, samt panelens rekommendationer för lösning av ärendet.

För varje tvist som uppkommer inom ramen för kapitel 23 (Handel och arbete) ska parterna endast kunna tillgripa de regler och förfaranden som föreskrivs i kapitlet. I artikel 23.11 bekräftar parterna att de skyldigheter som ingår i kapitlet är bindande och verkställbara genom de förfaranden för tvistlösning som föreskrivs i artikel 23.10. Kommittén för handel och hållbar utveckling får till Gemensamma Ceta-kommittén lägga fram rekommendationer om ändringar av relevanta bestämmelser i detta kapitel, i enlighet med de ändringsförfaranden som fastställs i artikel 30.2 (Ändringar).

Kapitel 24: **Handel och miljö**

Artikel 24.1 I artikeln definieras miljölagstiftning till den del den tillämpas i detta kapitel. Miljölagstiftningen inbegriper rättsligt bindande åtgärder, vars syfte är att skydda miljön, inbegripet förebyggande av fara för människors liv eller hälsa från miljöpåverkan, till exempel från föroreningar. Från tillämpligheten utesluts åtgärder vars syfte är att hantera utnyttjande av naturresurser för husbehov eller ursprungsbefolkningars utnyttjande av naturresurser.

Artiklarna 24.2–24.3 I artiklarna erkänner parterna att miljön är en grundpelare för hållbar utveckling och att handeln kan bidra till en hållbar utveckling och betonar ett fördjupat samarbete för att skydda och bevara miljön. Parternas rätt att fastställa sin miljöreglering erkänns. Parterna bemödar sig om höga nivåer av miljöskydd och fortsatt förbättring av nivåerna.

Artikel 24.4 I artikeln förbinder sig parterna till de multilaterala miljöavtalen och understryker handelsområdets respektive miljöområdets ömsesidiga komplementaritet. Parterna bekräftar sitt åtagande att genomföra de multilaterala miljöavtal i vilka de är parter. Parterna åtar sig att samarbeta när det gäller multilaterala miljöavtal samt att utbyta information om genomförandet av multilaterala miljöavtal i vilka bägge parter är part, om pågående förhandlingar om nya multilaterala miljöavtal och om att bli part i ytterligare avtal. Parterna erkänner sin rätt att tillämpa artikel 28.3 (Allmänna undantag) i fråga om miljöåtgärder, inbegripet sådana som vidtagits i enlighet med multilaterala miljöavtal.

Artikel 24.5 I artikeln erkänner parterna att det är olämpligt att främja handel eller investeringar genom att försvaga eller sänka skyddsnivåerna i deras miljölagstiftning. Det föreskrivs i artikeln att en part inte får åsidosätta eller på annat sätt göra undantag från eller underlåta att

effektivt genomdriva sin miljölagstiftning och sina miljönormer för att uppmuntra handel eller investeringar.

Artikel 24.6 I artikeln säkerställs metoder och förfaranden för rättsskydd vid överträdelser av miljöskyddslagstiftning. I lagstiftningen ska säkerställas att dessa förfaranden är rättvisa, skäliga och transparenta.

Artikel 24.7 I artikeln uppmuntras till offentlig debatt med och bland icke-statliga aktörer som kan leda till ny miljölagstiftning. Varje part ska främja allmänhetens medvetenhet om sin miljölagstiftning, samt förfaranden för verkställighet och efterlevnad, och vara öppen för att ta emot och ska ta vederbörlig hänsyn till synpunkter från allmänheten.

Artikel 24.8 Varje part ska beakta relevant vetenskaplig och teknisk information och relevanta internationella standarder när den vidtar åtgärder för miljöskydd som kan påverka handel eller investeringar mellan parterna. Parterna bekräftar att om det föreligger hot om allvarlig eller oåterkallelig skada, ska brist på fullständig vetenskaplig säkerhet inte användas som ett skäl att skjuta upp åtgärder.

Artikel 24.9 Parterna förbinder sig att underlätta och främja handel och investeringar i miljövaror och miljö tjänster och att minska icke-tariffära hinder. Parterna ska ägna särskild uppmärksamhet åt varor och tjänster av särskild betydelse för att begränsa klimatförändringarna, särskilt sådana som baseras på förnybar energi.

Artikel 24.10 Parterna erkänner vikten av att bevara skogar och förvalta dem på ett hållbart sätt samt av marknadstillträde för skogsprodukter som avverkats lagligt och på ett hållbart sätt. Parterna uppmuntras att främja handeln med sådana produkter, att utbyta information och samarbeta för en hållbar skogsförvaltning samt för att bekämpa olaglig skogsavverkning och därmed förbunden handel. Parterna ska vid behov samarbeta i internationella forum där man behandlar bevarande och hållbar förvaltning av skogar, däribland konventionen om internationell handel med utrotningshotade arter av vilda djur och växter (Citesavtalet, FördrS 44–45/1976). De frågor som berörs i artikeln ska diskuteras i Kommittén för handel och hållbar utveckling eller i den bilaterala dialog om skogsprodukter som avses i kapitel tjugofem (Bilaterala dialog och samarbete).

Artikel 24.11 I artikeln erkänner parterna vikten av bevarande och en hållbar och ansvarsfull förvaltning av fiske och vattenbruk. Parterna åtar sig att tillämpa effektiva övervaknings- och kontrollåtgärder som syftar till att bevara fiskbestånden och förhindra överfiske. De förbinder sig till samarbete för att bekämpa olagligt, orapporterat och oreglerat fiske och för att utesluta produkter från handelsflöden som härrör från sådant fiske. Parterna ska också samarbeta med och i regionala fiskeriförvaltningsorganisationer och främja en miljövänlig vattenbruksnäring.

Artikel 24.12 Parterna förbinder sig till samarbete för att främja målen i kapitlet. Samarbetet sker bland annat för att mildra avtalets konsekvenser för miljön, i internationella forum relevanta för både handels- och miljöpolitik, med avseende på genomförande och uppföljning av miljödimensionen av företagens sociala ansvar och ansvarighet, avseende uppföljning av miljöbestämmelser och miljönormer, i bekämpningen av klimatförändringen och dess handelsrelaterade aspekter, i handel med och investeringar i miljövänliga varor och tjänster samt i främjande av livscykel förvaltning av varor. I samarbetet kommer parterna att beakta åsikter eller synpunkter från allmänheten och intressenter. Samarbetet kan inbegripa tekniskt utbyte, utbyte av information och bästa praxis, forskningsprojekt, studier, rapporter, konferenser och seminarier.

Artiklarna 24.13–24.16 I artiklarna fastställs hur genomförandet av kapitlet övervakas samt tvistlösningsmekanismerna vid tvister mellan parterna inom ramen för kapitlet. Varje part ska inom sin förvaltning utse en kontaktpunkt för frågor som rör handel och miljö. Vidare ska varje part inrätta nya inhemska rådgivande grupper för miljö eller hållbar utveckling eller samråda med sina befintliga grupper, för att inhämta synpunkter och råd om frågor som rör kapitlet. Dessa grupper ska bestå av oberoende representativa organisationer för det civila samhället som på ett balanserat sätt företräder miljögrupper och företagsorganisationer, samt vid behov andra intressenter.

En part får begära samråd med den andra parten i alla frågor som uppkommer inom ramen för kapitlet. Om en part anser att frågan behöver diskuteras närmare, kan den parten begära att kommittén för handel och hållbar utveckling sammankallas för att behandla frågan. Vid behov ska kommittén rådgöra med parternas inhemska rådgivande grupper för miljö eller hållbar utveckling. När frågor inte kan lösas på ett tillfredsställande får en part efter 90 dagar begära att en expertpanel sammankallas för att behandla frågan. Panelens uppgift är att lägga fram en rapport med en redogörelse för sakförhållandena, inbegripet huruvida den mottagande parten har uppfyllt sina skyldigheter enligt kapitlet, samt panelens rekommendationer för lösning av ärendet. För varje tvist som uppkommer inom ramen för detta kapitel ska parterna endast kunna tillgripa de regler och förfaranden som föreskrivs i kapitlet. Parterna får när som helst använda sig av förmedling, förlikning eller medling för att lösa en tvist.

Kapitel 25: **Bilateral dialog och samarbete**

Artikel 25.1 I artikeln samtycker parterna på grundval av sitt väletablerade partnerskap och sina gemensamma värderingar till att underlätta samarbetet om frågor av gemensamt intresse. Parterna avtalar om bilateral dialog om bioteknik, handel med skogsprodukter och råvarufrågor. Vidare uppmuntrar parterna till fördjupat samarbete om frågor som rör vetenskap, teknik, forskning och innovation. I artikeln avtalas det om förfarandena för de bilaterala dialogerna och om Gemensamma Ceta-kommitténs dialog och beslutanderätt.

Artikel 25.2 I artikeln kommer parterna överens om en dialog om frågor som rör marknadstillträde för bioteknik som omfattar alla relevanta frågor av ömsesidigt intresse för parterna. Samarbetet och informationsutbytet ska äga rum i den dialog som inrättades 2009. Vidare noterar parterna också vikten av gemensamma mål inom bioteknikområdet när det gäller utbyte av information och regleringssamarbete.

Artikel 25.3 I artikeln enas parterna om bilateral dialog, samarbete och utbyte av information av ömsesidigt intresse om relevanta lagar, föreskrifter, strategier och frågor av betydelse för produktionen och konsumtionen av samt handeln med skogsprodukter. Parterna enas om att den bilaterala dialogen om skogsprodukter ska sammanträda inom ett år från Cetas ikraftträdande, och därefter i enlighet med artikel 25.1.2. Parterna är överens om att diskussioner som förs i den bilaterala dialogen om skogsprodukter kan bidra till diskussionerna i kommittén för handel och hållbar utveckling.

Artikel 25.4 I artikeln avtalar parterna om bilateral dialog om råvaror. Parterna erkänner vikten av ett öppet, icke-diskriminerande och transparent handelssystem som grundas på regler och vetenskap. Dialogen omfattar alla relevanta frågor av ömsesidigt intresse, bland annat att öka den ömsesidiga förståelsen när det gäller råvaror och att uppmuntra verksamhet som stöder företagens sociala ansvar i enlighet med internationellt erkända normer.

Artikel 25.5 I artikeln avtalas om fördjupat samarbete om vetenskap, teknik, forskning och innovation. Parterna avtalar om att i enlighet med sin lagstiftning till exempel uppmuntra att

den privata sektorn, forskningsinstitut och det civila samhället inom dess territorium deltar i verksamhet för att fördjupa samarbetet.

Kapitel 26: **Administrativa och institutionella bestämmelser**

Artikel 26.1 I artikeln avtalar parterna om inrättande av Gemensamma Ceta-kommittén, om kommitténs sammanträden, ansvar och uppgifter. Gemensamma Ceta-kommittén ska sammanträda en gång per år eller på begäran av en av parterna. Kommittén ansvarar för alla frågor som rör handel och investeringar mellan parterna och övervakar genomförandet och tillämpningen av avtalet och arbetet i de inrättade kommittéerna och andra organen. Gemensamma Ceta-kommittén söker efter lämpliga sätt för att förebygga problem som kan uppstå rörande tolkningen eller tillämpningen av avtalet (utan att det påverkar tillämpningen av kapitel 8 om investeringar, 22–24 om handel och hållbar utveckling eller 29 om tvistlösning) och följer relevanta frågor som rör ett område som omfattas av avtalet. Gemensamma Ceta-kommittén får delegera uppgifter till de specialiserade kommittéerna, hålla kontakt med alla berörda parter, överväga eller komma överens om ändringar i enlighet med detta avtal och sköta handelsförbindelserna mellan parterna. Kommittén kan anta tolkningar av bestämmelserna i Ceta som ska vara bindande för tribunaler som inrättas, lägga fram rekommendationer, utföra de uppgifter som anförtrots specialiserade kommittéer, upplösa eller inrätta specialiserade kommittéer, inrätta bilaterala dialoger och vidta sådana andra åtgärder som parterna beslutat.

Artikel 26.2 I artikeln föreskrivs om inrättande av och mandatet för specialiserade kommittéer. Kommittéerna är kommittén för varuhandel, kommittén för tjänster och investeringar, gemensamma förvaltningskommittén för sanitära och fytosanitära åtgärder, kommittén för ofentlig upphandling, kommittén för finansiella tjänster, kommittén för handel och hållbar utveckling, forumet för regleringssamarbete och Ceta-kommittén om geografiska beteckningar. Utöver dessa kommittéer beviljas gemensamma tullsamarbetskommittén inrättad enligt 1998 års avtal mellan Europeiska gemenskapen och Kanada om samarbete och ömsesidigt bistånd i tullfrågor mandat att verka inom ramen för Gemensamma Ceta-kommittén. Mandatet och uppgifterna för dessa specialiserade kommittéer fastställs närmare i relevanta kapitel i och protokoll till detta Ceta-avtal. Kommittéerna ska rapportera till Gemensamma Ceta-kommittén.

Artikel 26.3 Artikeln handlar om beslutsfattandet i Gemensamma Ceta-kommittén. Gemensamma Ceta-kommittén har befogenhet att fatta beslut i alla frågor som omfattas av Ceta. De beslut som fattas av kommittén är bindande för parterna, med förbehåll för att alla nödvändiga interna krav uppfylls och alla nödvändiga interna förfaranden slutförs. Kommittén får även utfärda rekommendationer. Den ska fatta sina beslut och utfärda sina rekommendationer genom ömsesidig överenskommelse.

Artikel 26.4 Det föreskrivs i artikeln att konfidentiell information som en part överlämnar av Gemensamma Ceta-kommittén och de specialiserade kommittéerna ska behandlas som konfidentiell.

Artikel 26.5 I artikeln föreskrivs om utseendet av och uppgifterna för Ceta-kontaktpunkter. Ceta-kontaktpunkterna ska övervaka arbetet i de institutionella organ som inrättats genom avtalet, samordna förberedelserna inför kommittéernas möten, ta emot anmälningar och information som lämnas i enlighet med avtalet, besvara alla förfrågningar om information enligt artikel 27.2 och beakta hur avtalet fungerar i enlighet med sitt mandat från Gemensamma Ceta-kommittén.

Artikel 26.6 Artikeln innehåller bestämmelser om möten och sammankallande av möten.

Kapitel 27: **Transparens**

Kapitlets artiklar 27.3 och 27.4 tillämpas inte provisoriskt till den del de tillämpas på administrativa förfaranden, översyn och sökande av ändring på medlemsstatsnivå.

Artikel 27.1 Varje part ska säkerställa att dess lagar, föreskrifter, förfaranden och administrativa avgöranden med allmän giltighet beträffande frågor som omfattas av avtalet omedelbart offentliggörs eller görs tillgängliga så att den andra parten och berörda personer kan sätta sig in i dem. Det konstateras i artikeln att en part i den mån det är möjligt i förväg ska offentliggöra åtgärder som den avser att anta och ge en rimlig möjlighet att lämna synpunkter på sådana föreslagna åtgärder.

Artikel 27.2 Parterna förbinder sig att i den mån det är möjligt lämna information och svara på den andra partens frågor om befintliga eller föreslagna åtgärder som väsentligt kan påverka tillämpningen av avtalet. Den information som lämnas ska inte påverka huruvida åtgärden är förenlig med avtalet.

Artikel 27.3 Parterna ska säkerställa att dess administrativa förfaranden genom vilka åtgärder som avses i artikel 27.1 tillämpas på en viss person, en viss vara eller en viss tjänst från den andra parten i enlighet med inhemska tillvägagångssätt ger rimligt varsel till den som berörs om att ett förfarande inleds, inbegripet en beskrivning av förfarandets art, en redogörelse för den rättsliga grunden för inledandet av förfarandet och en allmän beskrivning av tvistefrågorna. Ytterligare förbinder sig parterna att ge den berörda en möjlighet att lägga fram fakta och argument till stöd för sin ståndpunkt och att genomföra förfarandena i enlighet med sin lagstiftning.

Artikeln bestämmelser omfattas av den delade behörigheten. I Finland ingår de centrala bestämmelserna i den förvaltningsrättsliga reglering som avses i artikeln i förvaltningslagen (434/2003), offentlighetslagen (621/1999), språklagen (423/2003), samiska språklagen (1086/2003) och i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003). Förvaltningslagen har inte någon bestämmelse om myndigheters skyldighet att ge berörda parter varsel om att ett förfarande inleds.

Artikel 27.4 Parterna enas om att inrätta eller upprätthålla opartiska och av den instans eller myndighet som svarar för den administrativa tillsynen oberoende tribunaler, eller rättsinstanser som liknar tribunaler, för snabb prövning och, om så är berättigat, korrigering av administrativa åtgärder i frågor som omfattas av avtalet. Parterna åtar sig att säkerställa att parterna i förfarandet i dessa tribunaler har rätt till en möjlighet att försvara sin ståndpunkt och till ett beslut som bygger på bevisning. Vidare förbinder sig parterna att säkerställa att tribunalens beslut genomförs av den behöriga myndigheten.

Artikeln bestämmelser omfattas av den delade behörigheten. I Finland ingår de centrala bestämmelserna i den förvaltningsrättsliga reglering som avses i artikeln i förvaltningslagen, förvaltningsprocesslagen (586/1996), offentlighetslagen, språklagen, samiska språklagen och i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet.

Artikel 27.5 Parterna är överens om att samarbeta om sätt att främja transparens i internationell handel och internationella investeringar.

Kapitel 28: **Undantag**

Artiklarna 28.1–28.2 Artiklarna innehåller definitioner av hemvist, skatteavtal, skatte- och beskattningsåtgärd samt partspecifika definitioner av konkurrensmyndighet, konkurrenslagstiftning och information som skyddas enligt dess konkurrenslagstiftning.

Artikel 28.3 I artikeln definieras de allmänna undantagen i Ceta och tillämpningen av dem. Artikel XX om allmänna undantag i Gatt 1994 är införlivat i avtalet. Ceta hindrar inte icke-diskriminerande åtgärder för att skydda den allmänna säkerheten eller moralen eller för att upprätthålla allmän ordning eller för att skydda människors, djurs eller växters liv. Undantag med hänsyn till den allmänna säkerheten och allmänna ordningen får endast åberopas när det föreligger ett verkligt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse.

Artikel 28.4 I artikeln föreskrivs om tillfälliga skyddsåtgärder med avseende på kapitalrörelser och betalningar.

Artikel 28.5 Artikeln innehåller bestämmelser om restriktioner i fall av allvarliga betalningsbalansproblem och externa finansiella svårigheter.

Artikel 28.6 I artikeln definieras avtalets förhållande till åtgärder som hänför sig till nationell säkerhet. Inget i avtalet förpliktar en part att tillhandahålla information i strid med landets väsentliga säkerhetsintressen. Avtalet hindrar en part från att vidta åtgärder för att fullgöra sina internationella skyldigheter i syfte att bevara internationell fred och säkerhet eller för att skydda sina väsentliga säkerhetsintressen.

Artikel 28.7 Artikeln gäller beskattning. Avtalet hindrar inte en part från att införa eller upprätthålla en skatteåtgärd som skiljer mellan personer som inte är i samma situation eller som syftar till att förhindra skatteflykt eller skatteundandragande. Vidare preciseras i artikeln de skatteåtgärder av parterna som avtalet inte är tillämpligt på. Avtalsbestämmelserna påverkar inte en parts rättigheter och skyldigheter enligt ett skatteavtal.

Artikel 28.8 Artikeln föreskriver om utlämnande av information. Avtalet förpliktar inte en part att tillhandahålla eller ge tillgång till information vars utlämnande är förbjudet eller begränsat enligt den partens lagstiftning. Under ett tvistlösningsförfarande är en part eller dess konkurrensmyndighet inte skyldig att tillhandahålla eller ge tillgång till information som skyddas enligt dess konkurrenslagstiftning.

Artikel 28.9 I artikeln erinras parterna om de undantag för kultur som har bekräftats i Cetas tidigare kapitel.

Artikel 28.10 I artikeln fastställs avtalsbestämmelsernas förhållande till WTO-undantag.

Kapitel 29: **Tvistlösning**

Artikeln är fördelad på fyra avsnitt som behandlar inledande bestämmelser (avsnitt A), samråd och medling (avsnitt B), tvistlösningsförfaranden och efterlevnad (avsnitt C) samt allmänna bestämmelser (avsnitt D).

AVSNITT A Inledande bestämmelser

Artiklarna 29.1–29.3 I artiklarna föreskrivs om samarbete angående tolkningen och tillämpningen av avtalet, om tillämpning av kapitlet på alla tvister som rör tolkningen eller tillämpningen av bestämmelserna i avtalet, om inget annat anges, och om val av tvistlösningsforum.

AVSNITT B Samråd och medling

Artikel 29.4 Artikelns föreskriver om samråd. En part får begära samråd med den andra parten i alla frågor som uppkommer inom ramen för kapitlet. Artikelns behandlar förfarandet för att inleda samråd, dess innehåll och konfidentialitet samt forum för samrådet.

Artikel 29.5 I artikelns fastställs att parterna får tillgripa medling. Medlingsförfarandena anges i bilaga 29-C till avtalet.

AVSNITT C Tvistlösningsförfaranden och efterlevnad

Artikel 29.6 I artikelns föreskrivs om begäran om tillsättande av en skiljenämnd. Artikelns behandlar tidsfristen för och innehållet i begäran.

Artikel 29.7 Artikelns innehåller bestämmelser om skiljenämndens sammansättning (tre skiljemän), förfarandet för val av skiljemän, bestämmandet av dagen för inrättandet av skiljenämnden och om ersättande av skiljemän.

Artikel 29.8 I artikelns föreskrivs om en förteckning över skiljemän. Där behandlas bland annat antalet skiljemän (minst 15 personer), delförteckningar samt de kvalifikations- och oavhängighetskrav som ställs på skiljemännen och på de skiljemän som fungerar som ordförande.

Artikel 29.9 I artikelns föreskrivs om skiljenämndens interimrapport. Artikelns behandlar rapportens innehåll, parternas möjlighet att lämna skriftliga synpunkter på rapporten och rapportens konfidentialitet.

Artikel 29.10 I artikelns föreskrivs om skiljenämndens slutrapport. Där behandlas rapportens innehåll, tidsfristen för rapporten och offentliggörande av den. Enligt punkt 1 i artikelns är skiljenämndens avgörande i nämndens slutrapport bindande för parterna.

Artikel 29.11 Artikelns innehåller bestämmelser om tidsfristerna för brådskande förfaranden.

Artikel 29.12 I artikelns föreskrivs om efterlevnad av nämndens slutrapport. Enligt artikelns ska den mottagande parten vidta de åtgärder som är nödvändiga för att efterleva nämndens slutrapport. Senast 20 dagar efter att ha mottagit slutrapporten ska den mottagande parten till den andra parten och Gemensamma Ceta-kommittén anmäla sina avsikter i fråga om efterlevnad.

Artikel 29.13 Artikelns innehåller bestämmelser om en rimlig tidsperiod för efterlevnad av nämndens slutrapport. I artikelns behandlas tidsfristen för begäran om en rimlig tidsperiod, förfarandet för fastställandet av längden för den rimliga tidsperioden när det råder oenighet mellan parterna om längden, förlängning av den rimliga tidsperioden och en mellantidsöversyn av åtgärderna. Dessutom föreskrivs att den mottagande parten före den rimliga tidsperiodens utgång till den andra parten och Gemensamma Ceta-kommittén ska anmäla de åtgärder som den har vidtagit för att efterleva nämndens slutrapport.

Artikel 29.14 I artikelns föreskrivs om tillfälliga åtgärder om skiljenämndens avgörande inte efterlevs. Förutom att det i artikelns redogörs för de situationer då en part har rätt att tillfälligt upphäva skyldigheter eller erhålla kompensation, finns där bestämmelser om anmälan om tillfälligt upphävande av skyldigheter, omfattningen av de avsedda skyldigheterna, tidsfristen för att genomföra upphävandet samt om förfarandet för att lösa oenigheter om efterlevnad eller likvärdighet.

Artikel 29.15 Artikeln innehåller bestämmelser om översyn av åtgärder som vidtagits efter det tillfälliga upphävandet av skyldigheter.

AVSNITT D Allmänna bestämmelser

Artiklarna 29.16–29.19 I artiklarna föreskrivs om arbetsordningen för skiljeförfaranden som avses i kapitlet (bilaga 29-A), en allmän tolkningsregel, inverkan av skiljenämndens avgöranden på de rättigheter och skyldigheter som följer av avtalet och om ömsesidigt godtagbara lösningar.

Kapitel 30: Slutbestämmelser

Artikel 30.1 Det konstateras i artikeln att protokollen, bilagorna, förklaringarna, de gemensamma förklaringarna, överenskommelserna och fotnoterna till avtalet utgör en integrerad del av det.

Artikel 30.2 I artikeln föreskrivs om ändringar i avtalet. Parterna får skriftligen komma överens om att göra ändringar i avtalet och ändringarna träder i kraft efter att parterna utbytt skriftliga anmälningar om att de har fullgjort sina interna förutsättningar för att ändringen ska träda i kraft eller den dag som parterna kommer överens om. Gemensamma Ceta-kommittén får besluta om att ändra protokollen och bilagorna till avtalet och beslutet träder i kraft den dag som parterna enats om. Kommittén kan dock inte besluta om ändringar av de bilagor som gäller investeringar, gränsöverskridande handel med tjänster, fysiska personers inresa och tillfälliga vistelse för affärsändamål och finansiella tjänster (bilagorna I–III och bilagorna till kapitlen 8–10 och 13, med undantag för bilaga 10-A).

Artiklarna 30.3–30.5 Artiklarna föreskriver om utnyttjande av förmånsbehandling, bytesbalans och kapitalrörelser.

Artikel 30.6 I artikeln föreskrivs om rättigheter för enskilda. Avtalet skapar rättigheter och skyldigheter endast mellan parterna i enlighet med internationell offentlig rätt. Det varken ger rättigheter eller medför skyldigheter direkt för personer. En part får inte i sin inhemska lagstiftning föreskriva en rätt att väcka talan mot den andra parten på grundval av att en åtgärd från den andra parten är oförenlig med Ceta. Avtalet får inte heller åberopas direkt i parternas inhemska rättsordningar.

Artikel 30.7 Artikeln innehåller bestämmelser om ikraftträdande och provisorisk tillämpning av Ceta. Parterna ska godkänna avtalet i enlighet med sina respektive interna krav och förfaranden. Ceta träder i kraft den första dagen i den andra månaden efter den dag då parterna utbyter skriftliga anmälningar som intygar att de har uppfyllt sina respektive inre krav och slutfört sina inre förfaranden, eller den dag som parterna enats om. Avtalet får tillämpas provisoriskt från och med den första dagen i den månad som följer på den dag då parterna till varandra har anmält att deras respektive interna krav och förfaranden som är nödvändiga för provisorisk tillämpning av Ceta har uppfyllts respektive slutförts, eller från och med den dag som parterna enats om. Om en part avser att inte provisoriskt tillämpa en bestämmelse i Ceta, ska den till den andra parten anmäla detta och erbjuda sig att inleda samråd. Den andra parten har 30 dagar att reagera på anmälan. Parten kan invända mot ändringen eller lämna in sin egen anmälan om bestämmelser den inte avser att tillämpa provisoriskt. Om den andra parten gör en invändning mot en inskränkning av den provisoriska tillämpningen av Ceta, tillämpas det inte provisoriskt. En part får säga upp den provisoriska tillämpningen av Ceta genom skriftlig anmälan och uppsägningen träder i kraft den första dagen i den andra månaden efter denna anmälan. Om Ceta eller bestämmelser i Ceta tillämpas provisoriskt ska frasen "detta avtals ikraftträdande" tolkas som den dag då Ceta börjar tillämpas provisoriskt. Organ som inrättats

enligt avtalet får utöva sina funktioner under den provisoriska tillämpningen. Beslut som fattats i dessa organ under den provisoriska tillämpningen kommer att upphöra att gälla om den provisoriska tillämpningen av Ceta sägs upp. Dessa anmälningar ska lämnas in till generalsekretariatet vid Europeiska unionens råd och till Kanadas ministerium för utrikes frågor, handel och utveckling.

Artikel 30.8 I artikeln föreskrivs om uppsägning, tillfälligt upphävande eller införlivande av andra befintliga avtal i Ceta. Dessa avtal förtecknas i bilaga 30-A och 30-B. Bland de nämnda avtalen finns inga bilaterala avtal mellan Finland och Kanada.

Artikel 30.9 Artikeln innehåller bestämmelser om uppsägning av avtalet. En part får säga upp Ceta genom ett skriftligt meddelande om uppsägning till Europeiska unionens råds generalsekretariat och Kanadas ministerium för utrikes frågor, handel och utveckling och förse Gemensamma Ceta-kommittén med en kopia av meddelandet. Ceta sägs upp 180 dagar efter dagen för detta meddelande. Trots detta fortsätter bestämmelserna i avtalets kapitel 8 (investeringar) att gälla under en period av 20 år efter dagen för avtalets uppsägning med avseende på investeringar som gjorts före denna dag.

Artikel 30.10 Artikeln innehåller bestämmelser om anslutning av nya medlemsstater till Europeiska unionen.

Artikel 30.11 I artikeln fastställs avtalets autentiska språkversioner.

BILAGOR

Bilaga 2-A gäller avvecklingen av tullar. Parterna enas om tidtabellen för avveckling av tullar. Om inte annat anges i bilaga 2-A ska parterna avveckla alla tullar på ursprungsvaror dagen för Cetas ikraftträdande. Bilagan innehåller EU:s och Kanadas tullbindningslistor.

Bilaga 2-B innehåller förklaringar av parterna om tullkvotsförvaltning. Bilagans avsnitt A innehåller en förklaring om EU:s förvaltning av tullkvoter för nöt- och griskött inom ramen för Ceta. Bilagans avsnitt B innehåller en förklaring om Kanadas förvaltning av tullkvoter för ost inom ramen för avtalet.

Bilaga 4-A gäller samarbete på området för motorfordonsföreskrifter.

Bilaga 5-A innehåller uppgifter om de behöriga myndigheterna.

Bilaga 5-B innehåller en lista över sjukdomar beträffande vilka regionindelningsbeslut kan fattas.

Bilaga 5-C gäller processer för erkännande av regionala förhållanden. Parterna kommer överens om processerna vid en senare tidpunkt.

Bilaga 5-D innehåller riktlinjer för fastställande, erkännande och upprätthållande av likvärdighet.

Bilaga 5-E innehåller allmänna anmärkningar om erkännande av sanitära och fytosanitära åtgärder samt listor över sanitära och fytosanitära åtgärder och särskilda villkor som gäller dem.

Bilaga 5-F innehåller villkor och förfaranden för godkännande av inrättningar eller anläggningar.

Bilaga 5-G fastställer förfarandet avseende specifika importkrav för växtskydd.

Bilaga 5-H gäller principer och riktlinjer för att genomföra en revision eller kontroll. Parterna kommer överens om principerna och riktlinjerna vid en senare tidpunkt.

Bilaga 5-I innehåller riktlinjer och principer för exportcertifiering.

Bilaga 5-J innehåller principer och riktlinjer för importkontroller och avgifter, inbegripet en lista över kontrollfrekvensen.

Bilaga 8-A gäller expropriation. I bilagan bekräftar parterna sin samsyn om direkt och indirekt expropriation.

Bilaga 8-B handlar om statsskuld.

Bilaga 8-C innehåller bestämmelser om undantag från tvistlösning i beslut som gäller Investment Canada Act.

Bilaga 8-D innehåller en gemensam förklaring om artikel 8.12.6 som gäller immateriella rättigheter.

Bilaga 8-E innehåller en gemensam förklaring om artiklarna 8.16, 9.8 och 28.6 som preciserar att åtgärder som ”avser bevarande av den internationella freden och säkerheten” även omfattar skydd av de mänskliga rättigheterna.

Bilaga 8-F innehåller en förklaring av Kanada om Investment Canada Act.

Bilaga 9-A innehåller en överenskommelse om nationell behandling av gränsöverskridande tillhandahållande av tjänster.

Bilaga 9-B innehåller en överenskommelse om nya tjänster som inte klassificerats i FN:s provisoriska centrala produktindelning (CPC, 1991).

Bilaga 9-C innehåller en överenskommelse om budtjänster.

Bilaga 10-A innehåller en förteckning över kontaktpunkter i Europeiska unionens medlemsstater.

Bilaga 10-B innehåller förbehåll och undantag som gäller i vissa av Europeiska unionens medlemsstater för nyckelpersonal och affärsresenärer på kortare besök. I bilagan ingår det för Finlands del tilläggsvillkor bland annat med avseende på investerare, personer som tillhandahåller service efter köp och anställda inom turism.

Bilaga 10-C gäller likvärdiga kvalifikationer för tekniker och vetenskapliga tekniker mellan EU och Kanada.

Bilaga 10-D innehåller en förteckning över verksamhet som kan utföras av affärsresenärer på kortare besök.

Bilaga 10-E innehåller en förteckning över sektorsvisa åtaganden för tjänsteleverantörer som tillhandahåller tjänster på kontraktbasis och oberoende yrkesutövare samt förbehåll.

RP 149/2017 rd

Bilaga 10-F innehåller en överenskommelse mellan EU och Kanada om makar till anställda som förflyttas företagsinternt.

Bilaga 11-A innehåller icke-bindande riktlinjer för avtal om ömsesidigt erkännande av yrkesmässiga kvalifikationer.

Bilaga 13-A gäller gränsöverskridande handel med finansiella tjänster. Genom bilagan begränsas tillämpningsområdet för skyldigheterna inom gränsöverskridande handel med finansiella tjänster till vissa tjänster. Förbehållen med avseende på dessa tjänster ingår för EU:s del i bindningslistorna enligt bilaga I och II.

Bilaga 13-B innehåller en överenskommelse om tillämpning av artiklarna 13.16.1 (försiktighetsklausul) och 13.21 (tvister om investeringar i finansiella tjänster). Överenskommelsen innefattar förfarandet när en part i en tvist enligt artikel 13.21 hänvisar till artikel 13.16.1 (försiktighetsklausul).

Bilaga 13-C gäller en överenskommelse om dialogen om reglering av sektorn för finansiella tjänster.

Bilaga 19-1 gäller offentliga enheter på central nivå som gör upphandlingar. Bilagorna som gäller offentlig upphandling ingår i den bindningslista för marknadstillträde som EU och Kanada ger separat.

Bilaga 19-2 gäller för EU:s del regionala eller lokala upphandlande myndigheter samt upphandlande myndigheter som är offentlighetsorgan enligt definitionen i upphandlingsdirektivet. För Kanadas del innehåller bilaga 19-2 en lista över upphandlande enheter.

Bilaga 19-3 gäller allmännyttiga inrättningar som anges i Kanadas och EU:s bindningslistor för marknadstillträde.

Bilaga 19-4 gäller offentlig upphandling av varor.

Bilaga 19-5 gäller offentlig upphandling av tjänster.

Bilaga 19-6 gäller offentliga bygg- och anläggningsentreprenader och för EU:s del också byggkoncessioner.

Bilaga 19-7 innehåller bägge parter allmänna anmärkningar närmast i samband med avvikelser från tillämpningsområdet. I punkt 2 i bilagan nämns Ålands särställning. Där sägs att ”I fråga om Åland ska de särskilda villkoren i protokoll 2 om Åland till fördraget om Finlands anslutning till Europeiska unionen tillämpas.”

Bilaga 19-8 förtecknar de elektroniska eller pappersmedier som olika upphandlande enheter använder.

Bilaga 20-A innehåller geografiska beteckningar som identifierar en produkt med ursprung i Europeiska unionen respektive Kanada. Bilagan är uppdelad i del A och del B. (Kanadas förteckning är tom).

Bilaga 20-B innehåller termer för geografiska beteckningar som avses i artiklarna 20.21.11 och 20.21.12 och som i Kanada utan begränsning kan användas som varumärken. Bilagan är uppdelad i del A och del B.

Bilaga 20-C förtecknar produktklasser som avses i artikel 20.43 och som kan bli föremål för varor med förfalskad geografisk beteckning.

Bilaga 29-A innehåller arbetsordningen för skiljeförfaranden, där bland annat inledande av skiljeförfarandet, skiljenämndens arbete, ersättande av skiljemän, utfrågningar, transparens och konfidentialitet samt arbetsspråk fastställs.

Bilaga 29-B innehåller en uppförandekod för skiljemän och medlare. Uppförandekoden fastställer bland annat skiljemännens ansvar, uppgifter, oberoende och opartiskhet samt konfidentialitet.

Bilaga 29-C omfattar arbetsordningen för medlingsförfaranden. Den innehåller bestämmelser bland annat om medlingsförfarande, val av medlare, genomförande av en ömsesidigt godtagbar lösning, medlingens förhållande till tvistlösning och översyn av medlingsmekanismen.

Bilaga 30-A innehåller en förteckning över bilaterala investeringsfördrag mellan Kanada och medlemsstater i Europeiska unionen som ersätts genom Ceta.

Bilaga 30-B innehåller ändringar av avtalet om alkoholhaltiga drycker från 1989 och avtalet om vin och spritdrycker från 2003.

Bilaga 30-C innehåller en gemensam förklaring om vin och spritdrycker.

Bilaga 30-D innehåller parternas gemensamma förklaring om länder som har upprättat en tullunion med Europeiska unionen.

PROTOKOLL

Protokollet om ursprungsregler och ursprungsförfaranden

Protokollet innehåller bestämmelser om ursprungsregler och ursprungsförfaranden (definition av begreppet ”ursprungsprodukt”). I bilaga till protokollet finns en förteckning över tillverknings- eller bearbetningsvillkor för icke-ursprungsmaterial som måste uppfyllas för att den tillverkade produkten ska få ursprungsstatus. Parternas tullmyndigheter samarbetar bland annat vid kontrollen av ursprungsstatus. Tolkningsrelaterade frågor i samband med protokollet hänförs till gemensamma tullsamarbetskommittén för avgörande.

Protokollet om ömsesidigt godtagande av resultaten av bedömning av överensstämmelse

Protokollet innehåller bestämmelser bland annat om förutsättningarna för erkännande av ett organ för bedömning av överensstämmelse, som exempelvis utför testningar, såsom behörigt att bedöma överensstämmelse av varor med den berörda partens specifika föreskrifter. Detta innebär att, när förutsättningarna enligt protokollet uppfylls, ett organ för bedömning av överensstämmelse inom Europeiska unionens territorium kan testa varor som är avsedda för export till Kanada enligt kanadensiska regler och tvärtom. På detta sätt kan det undvikas att samma test görs både i Europeiska unionen och i Kanada.

Protokollet innehåller också bestämmelser som hänför sig till marknads kontroll av varorna i fråga och erkännande av ackrediteringsorgan.

Protokollet tillämpas på de kategorier av varor som förtecknas i bilaga 1 till protokollet, såsom elektrisk och elektronisk utrustning, radio- och teleterminalutrustning, elektromagnetisk kom-

patibilitet, leksaker, byggprodukter, maskiner, mätinstrument, varmvattenberedare och utrustning för användning i explosionsfarliga omgivningar. Regleringen av dessa varukategorier hör i Finland till arbets- och näringsministeriets, kommunikationsministeriets, social- och hälsovårdsministeriets och miljöministeriets förvaltningsområden och bedömningen av överensstämmelse övervakas av flera olika myndigheter.

Inom tre år efter Cetas ikraftträdande ska parterna samråda i syfte att utvidga tillämpningsområdet så att den omfattar ytterligare kategorier av varor. Prioriterade varukategorier att överväga anges i bilaga 2 till protokollet.

Protokollet förutsätter inte att en part erkänner eller godkänner att den andra partens tekniska föreskrifter motsvarar de egna föreskrifterna. I Ceta kvarstår Europeiska unionens och dess medlemsstaters samt Kanadas rätt att godkänna och tillämpa sina egna lagar och förordningar.

Protokollet om ömsesidigt erkännande av programmet för efterlevnad och tillämpning av god tillverkningsed för läkemedel

Protokollets syfte är att stärka samarbetet mellan parternas myndigheter för att säkerställa att läkemedel följer lämpliga kvalitetsstandarder genom ömsesidigt erkännande av intyg om överensstämmelse med god tillverkningsed.

Protokollet är tillämpligt på alla läkemedel för vilka kraven på god tillverkningsed gäller hos båda parterna enligt bilaga 1.

En förteckning över behöriga tillsynsmyndigheter finns i bilaga 2 till protokollet. Tillsynsmyndighet för Finlands del är Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet Fimea.

BILAGA I

Bilaga 1 innehåller parternas förbehåll inom olika områden som är föremål för förbehåll enligt artikel 8.15, 9.7, 14.4 och dessutom för EU:s del förbehåll (stand still och ratchet) enligt artikel 13.10 (finansiella tjänster). För EU:s del har förbehållslistorna delats upp på förbehåll på EU-nivå och nationella förbehåll. I förbehållen på EU-nivå indikeras endast förordningar och direktiv, men inte nationella lagar som har antagits på basis av direktiven. Avtalet förutsätter inte ändringar i den nationella lagstiftningen, men avtalsbestämmelserna ska beaktas när lagstiftningen utvecklas.

BILAGA II

Bilaga II innehåller parternas förbehåll inom olika områden som skyldigheter enligt artiklarna 8.15, 9.7, 14.4 och dessutom för EU:s del artikel 13.10 (finansiella tjänster) inte tillämpas på. För EU:s del har förbehållslistorna delats upp på förbehåll på EU-nivå och nationella förbehåll. I förbehållen på EU-nivå indikeras endast förordningar och direktiv, men inte nationella lagar som har antagits på basis av direktiven. Förpliktelserna förutsätter inte ändringar i den nationella lagstiftningen, men avtalsbestämmelserna ska beaktas när lagstiftningen utvecklas. Bilagan innehåller Finlands förbehåll om att Åland för fysiska personer utan hembygdsrätt på Åland kan begränsa rätten att förvärva och besitta fast egendom, etableringsrätten och rätten att utöva näring.

BILAGA III

Bilaga III innehåller Kanadas förbehåll enligt kapitel 13 när det gäller finansiella tjänster. Förbehållen enligt bilaga III avsnitt A motsvarar EU:s förbehåll enligt bilaga I och förbehållen enligt bilaga III avsnitt B motsvarar EU:s förbehåll enligt bilaga II.

TOLKNINGSINSTRUMENTET

På begäran av en del medlemsstater i EU utarbetade EU och Kanada ett gemensamt tolkningsinstrument mellan Kanada och Europeiska unionen och dess medlemsstater som godkändes i samband med att Ceta undertecknades. Den innehåller också en tabell som visar till vilka ställen i Ceta skälen i tolkningsinstrumentet hänför sig.

Tolkningsinstrumentet bör anses vara ett sådant gemensamt tolkningsdokument som avses i artikel 31.2 b i Wienkonventionen om traktaträtten. Det är inte fråga om ett traktat som i Finland ska behandlas i enlighet med kapitel 8 i grundlagen. Tolkningsinstrumentets syfte är inte att ändra på bestämmelserna i avtalet, utan är avsedd som stöd för tolkningen.

Instrumentet behandlar regleringsrätt, regleringssamarbete, allmännyttiga tjänster, social trygghet och socialförsäkring, investeringsskydd, handel och hållbar utveckling, arbetarskydd, miljöskydd, översyn och samråd med berörda parter rörande hållbar utveckling, vatten, offentlig upphandling, fördelar för små och medelstora företag samt förmåner för Kanadas ursprungsbefolkningar. I tolkningsinstrumentets ingress konstateras att Ceta inte kommer att sänka våra standarder eller krav i föreskrifter som rör livsmedelssäkerhet, produktsäkerhet, konsumentskydd, hälsa, miljöskydd eller arbetarskydd. Också en bekräftelse på åtagandet att följa försiktighetsprincipen har införts i texten.

Regleringsrätten

I tolkningsinstrumentets avsnitt om rätten att reglera för parterna fram att Ceta håller kvar möjligheten att anta och tillämpa egna lagar för att reglera ekonomisk verksamhet i allmänhetens intresse, för att uppnå legitima offentligpolitiska mål. Dessa mål kan vara skydd och främjande av folkhälsa, sociala tjänster, statlig utbildning, säkerhet, miljö, allmän moral, socialt skydd eller konsumentskydd, integritets- och uppgiftsskydd samt främjandet och skyddet av den kulturella mångfalden.

Regleringssamarbete

Ceta ger parterna en plattform för regleringssamarbete. Tolkningsinstrumentet bekräftar att samarbetet sker på frivillig basis.

Allmännyttiga tjänster

I tolkningsinstrumentet bekräftas staternas rätt att på alla nivåer tillhandahålla och stödja tillhandahållandet av allmännyttiga tjänster, inklusive på områden som folkhälsa och utbildning, sociala tjänster och bostäder samt insamling, rening och distribution av vatten. Det förtydligas att Ceta inte hindrar de offentliga myndigheterna från att fastställa och reglera tillhandahållandet av dessa tjänster i allmänhetens intresse. Avtalet förutsätter inte att de offentliga myndigheterna måste privatisera tjänster eller hindras från att bredda det urval av tjänster som de tillhandahåller allmänheten. Ceta hindrar inte heller de offentliga myndigheterna från att tillhandahålla allmännyttiga tjänster som tidigare tillhandahölls av privata tjänsteleverantörer eller från att låta tjänster som de offentliga myndigheterna valt att privatisera återföras under of-

fentlig kontroll. Ceta innebär inte att allmännyttiga tjänster som läggs ut på entreprenad till privata leverantörer oåterkalleligen blir en del av den kommersiella sektorn.

Social trygghet och socialförsäkring

Enligt tolkningsinstrumentet kan Kanada och Europeiska unionen och dess medlemsstater reglera tillhandahållandet av allmännyttiga tjänster, såsom social trygghet och socialförsäkringar i allmänhetens intresse. Det bekräftas i instrumentet att obligatoriska system för social trygghet och socialförsäkringssystem är undantagna från avtalet enligt artikel 13.2.5 eller är undantagna från liberaliseringskyldigheterna i avtalet (till den del tjänsterna eventuellt inte omfattas av undantagen) på grundval av EU:s och dess medlemsstaters och Kanadas förbehåll gällande sociala tjänster samt hälso- och sjukvårdstjänster.

Investeringskydd

Med avseende på investeringskydd konstateras det i tolkningsinstrumentet att Ceta innehåller moderna regler på investeringsområdet, vilka innebär att de offentliga myndigheterna håller kvar sin rätt att lagstifta i allmänhetens intresse, även när sådana föreskrifter påverkar en utländsk investering. Samtidigt säkerställer reglerna ett starkt investeringskydd och sörjer för en rättvis och transparent tvistlösning. Ceta innebär inte att utländska investerare kommer att behandlas mer förmånligt än inhemska investerare. I Ceta privilegieras inte användningen av det investeringsdomstolsystem som inrättas genom avtalet. Investerare kan välja att vända sig till nationella domstolar.

I Ceta klargörs att de offentliga myndigheterna får ändra sin lagstiftning, oavsett om detta inverkar negativt på en investering eller på en investerares förväntningar om vinst. Dessutom klargörs att tribunalen på ett objektivet sätt ska besluta om eventuell kompensation till en investerare och att kompensationen inte får vara större än den skada som investeraren lidit.

Ceta innehåller tydligt definierade standarder för investeringskyddet, däribland om rättvis och skäligen behandling och expropriation, och ger en tydlig vägledning om hur dessa standarder ska tillämpas vid tvistlösning.

Ceta innebär att det krävs en faktisk ekonomisk koppling till Kanadas eller Europeiska unionens ekonomier för att ett företag ska kunna dra nytta av avtalet, och det förhindrar att så kallade skalbolag eller brevlådeföretag ställer anspråk gentemot Kanada eller Europeiska unionen och dess medlemsstater. EU och Kanada är fast beslutna att regelbundet se över innehållet i skyldigheten att ge en rättvis och skäligen behandling, så att den återspeglar deras avsikter och inte ges en mer långtgående tolkning.

Ceta omfattar bestämmelser som gör det möjligt för parterna att utfärda bindande tolkningsanmärkningar. Kanada och EU och dess medlemsstater är beslutna att använda dessa bestämmelser för att undvika och korrigera eventuella feltolkningar som tribunalerna gör av Ceta.

Med Ceta tas ett steg bort från den traditionella synen på hur man löser investeringstvister, och det inrättas oavhängiga, opartiska och ständiga investeringstribunaler, med utgångspunkt i principerna i de offentliga rättssystemen i EU och dess medlemsstater och Kanada och med internationella domstolar, däribland Internationella domstolen i Haag och Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna som modell. Följaktligen ska dessa tribunalers medlemmar vara personer som uppfyller villkoren för utövandet av domarämbeten i respektive land. De ska utses av Europeiska unionen och Kanada för en bestämd period. Ärendena ska prövas av tre slumpmässigt utvalda medlemmar. För att säkerställa medlemmarnas oavhängighet och opartiskhet har det fastställts strikta etiska regler. EU och dess medlemsstater och Kanada har

enats om att omedelbart inleda ytterligare arbete med en uppförandekod för att stärka garantierna för att tribunalernas medlemmar är opartiska, samt med metoden för deras ersättning och processen för att välja ut dem. Det gemensamma målet är att arbetet ska avslutas senast vid Cetas ikraftträdande.

Ceta är det första avtal som innehåller en överklagademekanism som gör det möjligt att korrigera fel och säkerställa att beslut i tribunalens första instans är enhetliga.

Kanada och EU och dess medlemsstater är beslutna att kontrollera hur alla dessa investeringsregler fungerar, att snabbt komma till rätta med de problem som kan uppstå och att utforska sätt att kontinuerligt förbättra funktionen över tiden.

Ceta innebär därför en viktig och radikal förändring av investeringsregler och tvistlösning. Ytterligare lägger det grunden för att utveckla strävan att inrätta en multilateral investeringsdomstol. EU och Kanada kommer att arbeta skyndsamt för att inrätta den multilaterala investeringsdomstolen så snart en minsta kritiska massa av deltagare har uppnåtts. En multilateral investeringsdomstol är tänkt att ersätta bilaterala system, såsom det i Ceta, samt vara helt öppen för anslutning för alla länder som delar domstolens underliggande principer.

Hållbar utveckling: arbetslivsnormer och miljö

I tolkningsinstrumentet bekräftas avseende hållbar utveckling att det handlar om bestämmelser som är bindande för parterna.

Med avseende på arbetslivsnormer bekräftas att parterna inte får lätta på sin arbetslagstiftning för att främja handel eller locka till sig investeringar. Avseende Internationella arbetsorganisationens (ILO, International Labour Organization) konventioner bekräftar parterna sitt åtagande att ratificera och effektivt genomföra dem. Kanada har ratificerat sju av ILO:s grundläggande konventioner och inlett processen för att ratificera konvention nr 98 (angående tillämpning av principerna för organisationsrätten och den kollektiva förhandlingsrätten).

I tolkningsinstrumentet bekräftar parterna sitt åtagande att sörja för höga nivåer av miljöskydd, bekräftar rätten att fastställa sina egna prioriteringar på miljöområdet och kommer överens om att inte sänka miljöskyddsnivåerna för att främja handel eller investeringar.

Parterna åtar sig i Ceta att sörja för en hållbar förvaltning av skogar, fiske och vattenbruk och att samarbeta i handelsrelaterade miljöfrågor. Som exempel nämns klimatavtalet från Paris där genomförandet är ett viktigt gemensamt ansvar för EU och dess medlemsstater och Kanada.

Bestämmelserna om hållbar utveckling inbegriper en särskild översynsklausul. Parterna är fast beslutna att tidigt inleda en översyn av bestämmelserna om hållbar utveckling, inbegripet ett effektivt genomförande av bestämmelserna. Parterna bekräftar sitt åtagande att involvera intressentgrupperna när det gäller att stödja ett effektivt genomförande av Ceta.

Vatten

I tolkningsinstrumentet bekräftas att Ceta inte förpliktar parterna att tillåta kommersiell användning av vatten. Parterna håller till fullo kvar sin möjlighet att besluta hur de ska använda och skydda vattenkällor.

Offentlig upphandling

I tolkningsinstrumentet har man velat betona rätten för de upphandlande enheterna i EU och dess medlemsstater och Kanada att tillämpa miljökriterier, sociala kriterier och arbetsrelaterade kriterier i upphandlingar. Allmänt taget har de upphandlande enheterna denna möjlighet, även om det inte finns någon särskild skrivning om det i Ceta textavsnitt eller i tolkningsinstrumentet. Sådana kriterier ska dock vara icke-diskriminerande och får inte utgöra ett onödigt hinder för internationell handel. Innehållet i tolkningsinstrumentet motsvarar de väsentliga målen i det nya upphandlingsdirektivet, enligt vilka de offentliga upphandlingarna på grund av sin stora ekonomiska betydelse har ansetts på ett betydande sätt kunna främja EU:s mål såsom miljöaspekter, sociala aspekter och arbetsrättsliga aspekter.

Fördelar för små och medelstora företag

Det konstateras i tolkningsinstrumentet att fördelarna med Ceta även kommer att gynna små och medelstora företags möjligheter att komma in på den kanadensiska marknaden respektive EU:s marknad. Exempelvis ska tullar avvecklas, handelsförfarandena göras smidigare, den offentliga sektorns upphandling öppnas för konkurrens på provins- och kommunnivå, överlappningarna inom testning och certifiering av produkter gallras och rörligheten för tjänsteleverantörer underlättas.

Förmåner för Kanadas ursprungsbefolkningar

Tolkningsinstrumentet bekräftar att Ceta säkerställer Kanadas möjlighet att anta åtgärder som bevarar ursprungsbefolkningarnas rättigheter och förmåner. Kanada ska också beakta ursprungsfolkerna i genomförandet av Ceta. Tolkningsinstrumentet gäller endast Kanadas ursprungsbefolkning.

2 Lagförslag

1 §. Paragrafen innehåller den sedvanliga blankettlagsbestämmelsen genom vilken de bestämmelser i avtalet som hör till området för lagstiftningen sätts i kraft. Bestämmelserna specificeras nedan i avsnittet om behovet av riksdagens samtycke.

2 §. Lagen föreslås träda i kraft samtidigt som avtalet träder i kraft vid en tidpunkt som bestäms genom förordning av statsrådet.

3 Ikraftträdande

Bestämmelser om avtalets ikraftträdande finns i artikel 30.7 i avtalet. Parterna ska godkänna Ceta i enlighet med sina respektive interna krav och förfaranden. Ceta träder i kraft den första dagen i den andra månaden efter den dag då parterna utbyter skriftliga anmälningar som intygar att de har uppfyllt sina respektive inre krav och slutfört sina inre förfaranden, eller den dag som parterna enats om.

Av medlemsstaterna i EU har Lettland, Danmark och Malta under arbetet med denna proposition (läget 6.10.2017) meddelat att de har slutfört sina interna förfaranden för godkännande av Ceta.

Avtalet tillämpas provisoriskt från och med den första dagen i den månad som följer på den dag då EU-parten och Kanada till varandra har anmält att deras respektive interna krav och förfaranden har uppfyllts respektive slutförts, eller från och med den dag som parterna enats om. Avtalet tillämpas provisoriskt mellan EU och Kanada i enlighet med rådets beslut om

provisorisk tillämpning. Vissa bestämmelser i kapitel 8 (Investeringar), däribland bestämmelserna om lösning av investeringstvister mellan investerare och stater tillämpas inte provisoriskt. Utanför den provisoriska tillämpningen lämnas också vissa bestämmelser i kapitel 13 (Finansiella tjänster), till den del de gäller investeringar i värdepapper, investeringsskydd eller lösning av investeringstvister mellan investerare och stater. Artikel 20.12 i avtalet (Videoupptagningar) tillämpas inte provisoriskt. Artiklarna 27.3 om administrativa förfaranden och 27.4 om prövning och överklagande tillämpas inte provisoriskt till den del de tillämpas på administrativa förfaranden, översyn och sökande av ändring på medlemsstatsnivå. Provisoriskt tillämpas inte heller artikel 28.7.7 om beskattning. Vad avser den provisoriska tillämpningen av kapitlen 22, 23 och 24 tillämpas behörighetsfördelningen mellan unionen och medlemsstaterna. Avtalet har tillämpats provisoriskt sedan den 21 september 2017.

I avtalet ingår det bestämmelser som har beröringspunkter med protokoll 2 om Åland i bilagan till fördraget om Finlands anslutning till Europeiska unionen (FördrS 103/1994). En del av bestämmelserna i fråga hör till EU:s exklusiva behörighet vilket innebär att den åländska särställningen har beaktats redan i förhandlingarna om avtalsbestämmelserna i fråga.

I bilaga 19 - 7 om offentlig upphandling föreskrivs att i fråga om Åland de särskilda villkoren i protokoll 2 till fördraget om Finlands anslutning till Europeiska unionen som behandlar Ålands ställning ska tillämpas. I bilaga II om investeringar och gränsöverskridande handel med tjänster ingår det för Finlands del ett förbehåll, enligt vilket Åland utifrån hembygdsrätten kan begränsa rätten att förvärva och besitta fast egendom, rätten att tillhandahålla tjänster och etableringsrätten på sitt territorium.

I artikel 8.12 om expropriation och i artikel 28.7 om beskattning ingår det bestämmelser som omfattas av den nationella behörigheten och som enligt 18 § 5 och 8 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) också omfattas av landskapet Ålands lagstiftningsbehörighet. Följaktligen bör Ålands lagtings bifall inhämtas för bestämmelserna om sättande i kraft av avtalet. I avtalet ingår också andra områden som enligt 18 § i självstyrelselagen för Åland hör till landskapets lagstiftningsbehörighet men som emellertid inte längre hör till medlemsstaternas behörighet.

4 Behovet av riksdagens samtycke samt behandlingsordning

4.1 Behovet av riksdagens samtycke

Behörighetsfördelningen mellan Europeiska unionen och medlemsstaterna

Frihandelsavtalet mellan EU och Kanada är till karaktären ett så kallat blandat avtal som innehåller bestämmelser som faller dels inom unionens, dels inom medlemsstaternas behörighet. Vissa av dessa bestämmelser hör till unionens uteslutande behörighet, medan andra hör till unionens och medlemsstaternas delade behörighet. Enligt etablerad praxis godkänner riksdagen sådana avtal endast till den del de hör till Finlands behörighet (t.ex. GrUU 6/2001 rd, GrUU 31/2001 rd, GrUU 16/2004 rd och GrUU 24/2004 rd).

Behörighetsfördelningen är inte helt entydig inom det område som Ceta omfattar. Unionen har behörighet bland annat enligt artikel 207 FEUF om den gemensamma handelspolitiken och artiklarna 63–66 FEUF om fri rörlighet för kapital. Genom Lissabonfördraget utvidgades området för unionens handelspolitiska behörighet som för närvarande utöver varuhandeln även omfattar handeln med tjänster, direkta utländska investeringar och frågor som gäller de kommersiella aspekterna av immateriella rättigheter (207 FEUF). Enligt artikel 3.1 e FEUF har unionen exklusiv befogenhet på området för den gemensamma handelspolitiken. Den 28 oktober 2016 beslutade rådet om provisorisk tillämpning av vissa bestämmelser i avtalet (rådets beslut

(EU) 2017/38). I samband med rådets antagande av beslutet om den provisoriska tillämpningen gjordes det flera uttalanden till beslutet (uttalande 3 om tillämpningen på området transporter och transporttjänster, uttalande 4 om tillämpningen av kapitlen 22, 23 och 24, uttalande 16 om tillämpningen av ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer och uttalande 17 om tillämpningen av skyddet av arbetstagare) i syfte att säkerställa att unionen inte tillämpar den delade behörigheten inom vissa områden som omfattas av avtalet. Sådana områden var kapitel 8 om investeringar med avseende på transporttjänster, kapitel 11 om ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer, kapitel 14 om internationella sjötransporttjänster och kapitlen 22–24 (handel och utveckling, handel och arbete samt handel och miljö). Enligt uttalandena ska beslutet inte inverka på fördelningen av befogenheter mellan unionen och medlemsstaterna på områdena i fråga och inte heller hindra medlemsstaterna från att utöva sina befogenheter i förhållande till Kanada eller andra tredjeländer i frågor utanför Cetas tillämpningsområde. Rådets beslut och uttalandena kan tas till hjälp när man utvärderar vilka Ceta-bestämmelser som hör till unionens exklusiva befogenhet.

Vid behörighetsbedömningen måste dock beaktas att Europeiska unionens domstol gav ett yttrande (2/15) om Singaporeavtalet efter rådets beslut om provisorisk tillämpning av Ceta. Yttrandet gäller unionens befogenhet att underteckna och ingå det framförhandlade frihandelsavtalet med Singapore, dvs. vilka bestämmelser i det planerade avtalet som omfattas av 1) unionens exklusiva befogenhet, 2) unionens delade befogenhet och 3) huruvida det finns bestämmelser i avtalet som omfattas av medlemsstaternas exklusiva befogenhet. Yttrandet klargör till vissa delar, som redogörs nedan, behörighetsfördelningen mellan unionen och medlemsstaterna när det gäller Ceta på de områden som Singaporeavtalet omfattar.

Även om Ceta och Singaporeavtalet innehåller liknande element skiljer sig bestämmelserna i dessa avtal som har framförhandlats under olika tider från varandra. Exempelvis när det gäller marknadstillträde för transporttjänster finns det skillnader mellan Singaporeavtalet och Ceta såväl när det gäller skyldigheternas antal och utförlighet som det sektorsvisa tillämpningsområdet. Ställningstagandena som förs fram i Singaporeyttrandet kan följaktligen inte direkt tillämpas på behörighetsbedömningen när det gäller Ceta.

I propositionens allmänna motivering (2 Nuläge) redogörs EU-domstolens yttrande om Singaporeavtalet. Yttrandet klargör till vissa delar behörighetsfördelningen mellan unionen och medlemsstaterna på de områden som Singaporeavtalet omfattar.

Enligt domstolens yttrande hör merparten av bestämmelserna i Singaporeavtalet till unionens exklusiva befogenhet, antingen med stöd av artikel 207 FEUF om den gemensamma handelspolitiken eller för att unionen enligt artikel 216 FEUF har befogenhet att ingå, bland annat, internationella avtal som enligt artikel 3.2 i FEUF kan komma att inverka på gemensamma regler eller räckvidden för dessa. Vidare säger domstolens fasta rättspraxis att det faktum att en åtgärd av den typen som avtalet unionen har ingått kan inverka på handeln med en eller flera tredjeländer inte automatiskt innebär att åtgärden i fråga omfattas av den gemensamma handelspolitiken. En unionsrättsakt omfattas av den gemensamma handelspolitiken om den rör handeln med en eller flera tredjeländer, genom att den huvudsakligen syftar till att främja, underlätta eller reglera handeln och direkt och omedelbart påverkar denna.

Tjänster på transportområdet hör enligt yttrandet till den del de omfattas av Singaporeavtalet till unionens exklusiva befogenhet, eftersom unionen har interna regler som till stor del omfattar särskilt områdena sjötrafik, järnvägstrafik och landsvägstrafik. Åtagandena enligt avtalet kan inverka på dessa regler eller ändra deras räckvidd på det sätt som avses i artikel 3.2 FEUF. Åtagandena om offentlig upphandling på området transporter hör på samma grund till unionens exklusiva befogenhet. Avtalets tjänster till stöd för luftfartstjänster hör enligt domstolen

till den gemensamma handelspolitiken, inte till transportpolitiken och alltså likaså till den exklusiva befogenheten.

Enligt yttrandet hör kapitlet i Singaporeavtalet om hållbar utveckling till den gemensamma handelspolitiken och följaktligen till unionens exklusiva befogenhet. Detta grundar sig på att bestämmelserna om hållbar utveckling inte har till syfte att reglera nivåerna för socialt skydd och miljöskydd inom parternas respektive territorier, utan att reglera handeln mellan parterna genom att villkora liberaliseringen av handeln med att parterna iakttar sina internationella skyldigheter rörande socialt skydd för arbetstagare och miljöskydd. I kapitlet om hållbar utveckling föreskrivs det inte om unionens och medlemsstaternas behörighet i förhållande till de internationella konventioner som anges i kapitlet. Enligt yttrandet kan unionens exklusiva befogenhet inte utövas för att reglera skydds nivåer på det sociala området och miljöområdet inom parternas respektive territorier.

När det gäller investeringar bekräftas det i yttrandet att endast utländska direktinvesteringar omfattas av den gemensamma handelspolitiken i enlighet med det uttryckliga omnämmandet i artikel 207.1 FEUF. De omfattas följaktligen av unionens exklusiva befogenhet enligt artikel 3.1 e FEUF. Andra utländska investeringar än direktinvesteringar omfattas inte av unionens exklusiva befogenhet. Vidare hör godkännandet av avsnittet som rör tvistlösning mellan investerare och stater inte till unionens exklusiva befogenhet, utan till unionens och medlemsstaternas delade befogenhet, eftersom en sådan tvistlösningsmekanism inte kan införas utan medlemsstaternas samtycke.

Till den delade befogenheten hör likaså Singaporeavtalets mål och allmänna definitioner, kapitlet om öppenhet, tvistlösningen mellan parter, medlingsmekanismen och de institutionella bestämmelserna, de allmänna bestämmelserna och slutbestämmelserna till den del de har samband med de bestämmelser om skydd för investerare i kapitlet i fråga som hör till unionens och medlemsstaternas delade befogenhet.

Vid en studie av befogenhetsfördelningen mellan unionen och medlemsstaterna inom Ceta-området kan det konstateras att även om den gemensamma handelspolitiken i hög utsträckning hör till unionens uteslutande behörighet, så innehåller Ceta också bestämmelser som delvis hör till den delade behörigheten. Sådana bestämmelser kan anses ingå i kapitel 8 (Investeringar). Provisoriskt tillämpas bland kapitlets bestämmelser, till den del de gäller direkta utländska finansieringar, artiklarna 8.1–8.8, artikel 8.13, artikel 8.15, fränsett 8.15.3, samt artikel 8.16. Bestämmelserna hör till denna del till unionens uteslutande behörighet. Till övriga delar kan det anses att medlemsstaterna har behörighet när det gäller bestämmelserna i kapitlet. Också artikel 8.1 som innehåller de definitioner som tillämpas i kapitlet och artikel 8.2 som fastställer kapitlets tillämpningsområde hör till den delen till den delade behörigheten som dessa definitioner och bestämmelser om tillämpningsområde inverkar på andra bestämmelser i kapitlet där medlemsstaterna har behörighet. Bilagorna 8-A, 8-B, 8-C, 8-D och 8-F som anknyter till kapitel 8 gäller sådana bestämmelser i kapitel 8 där medlemsstaterna också har behörighet och följaktligen hör också dessa bilagor till den delen till den delade behörigheten som de inverkar på de bestämmelser i kapitlet där medlemsstaterna har behörighet. Detta motsvarar domstolens tolkning i Singaporeyttrandet om att definitioner till karaktären är underordnade så att deras befogenhet bestäms enligt behörighetsgrunden för den materiella bestämmelse som definitionen i fråga definierar.

I kapitel 13 i Ceta (Finansiella tjänster) tillämpas inte artiklarna 13.2.3 och 13.2.4, artikel 13.3 och 13.4 eller artikel 13.9 och 13.21 provisoriskt till den del de gäller investeringar i värdepapper, investeringsskydd eller lösning av investeringstvister mellan investerare och stater och bestämmelserna i artiklarna omfattas till den delen alltjämt av den delade behörigheten. Också artikel 13.1 som innehåller de definitioner som tillämpas i kapitlet och artikel 13.2 som defini-

erar kapitlets tillämpningsområde hör till den delade behörigheten till den del medlemsstaterna har behörighet med avseende på dem. Dessa definitioner och bestämmelser om tillämpningsområdet inverkar på kapitlets övriga bestämmelser där medlemsstaterna har behörighet. Likaså omfattas artikel 13.10 om de förbehåll och undantag som gäller kapitlet och som fastställer åtagandenivån för respektive part (Kanada, EU och varje medlemsstat) inom tjänstehandel och investeringar, av den delade behörigheten till den del bestämmelserna inverkar på andra bestämmelser i kapitlet där medlemsstaterna har behörighet. Domstolens ställningstagande om definitionernas underordnade karaktär redogörs i föregående stycke. I artikel 13.19 föreskrivs om samråd och i artikel 13.20 om lösning av tvister mellan stater som uppkommer inom ramen för kapitel 13. Till den del förhandlingar eller tvistlösningsförfaranden behandlar tolkningen eller tillämpningen av en sådan bestämmelse där medlemsstaterna enligt vad som anförs ovan har behörighet, har medlemsstaterna behörighet också i bestämmelserna om tvistlösning.

I Ceta-bilaga I och II som gäller artikel 8.15 i kapitel 8 och artikel 13.10 i kapitel 13 definieras EU:s och medlemsstaternas tidigare nämnda åtaganden mera i detalj. Bilagornas behörighet bestäms enligt behörighetsgrunden för den materiella bestämmelse som definitionen i fråga definierar.

Artiklarna 27.3 och 27.4 som gäller administrativa förfaranden samt prövning och överklagande inbegriper bestämmelser där medlemsstaterna har behörighet till den del där tas upp frågor som hör till den delade behörigheten. Sådana är bland annat administrativa förfaranden samt prövning och överklagande på medlemsstatsnivå.

Kapitel 29 i avtalet innehåller bestämmelser om en bindande tvistlösning mellan stater. Till den del ett tvistlösningsförfarande behandlar tolkningen eller tillämpningen av en bestämmelse där medlemsstaterna enligt det som anförs ovan har behörighet, har bestämmelserna om tvistlösning betydelse också för medlemsstatens behörighet. Bilagorna 29-A, 29-B och 29-C som hänför sig till kapitel 29 gäller sådana bestämmelser i kapitel 29 där också medlemsstaterna har behörighet och följaktligen hör dessa bilagor till den delen till den delade behörigheten som de inverkar på tillämpningen av de bestämmelser i kapitlet som hör till den delade behörigheten.

I artikel 30.6 föreskrivs om rättigheter för enskilda. Bestämmelsen vare sig ger rättigheter eller medför skyldigheter för personer utöver de rättigheter och skyldigheter som skapas mellan parterna i enlighet med internationell rätt. Vidare förhindras genom bestämmelsen att Ceta åberopas direkt i parternas egna rättssystem. Artikeln har medlemsstatsbehörighet i den utsträckning den avser begränsning av rätten att väcka talan i medlemsstaternas nationella domstolar.

Ceta innehåller också bestämmelser om expropriation (artikel 8.12) och beskattning (artikel 28.7). Domstolen ansåg i Singaporeyttrandet att det avtalet inte innehåller något åtagande om medlemsstaternas egendomsordningar eller avseende deras skatterätt eller straffrätt. Medlemsstaterna är fria att utöva sin befogenhet på området rätt till egendom, men måste likväl iakttä de grundläggande unionsreglerna. Vad gäller skatte- och straffrätten konstaterade domstolen att parterna ska tillämpa sin lagstiftning på området på ett rättvist och icke-diskriminerande sätt. Ställningstagandet kan anses relevant också med avseende på dessa bestämmelser i Ceta.

Avtalsbestämmelser som hör till området för lagstiftningen

Enligt 94 § 1 mom. i grundlagen krävs riksdagens godkännande bland annat för fördrag och andra internationella förpliktelser som innehåller sådana bestämmelser som hör till området för lagstiftningen. Enligt grundlagsutskottets tolkningspraxis avser riksdagens grundlagsfästa

befogenhet alla de bestämmelser i internationella förpliktelser som i materiellt hänseende hör till området för lagstiftningen. En bestämmelse i avtalet ska anses höra till området för lagstiftningen, 1) om den gäller utövande eller begränsning av någon grundläggande fri- eller rättighet som är skyddad i grundlagen, 2) om den i övrigt gäller grunderna för individens rättigheter och skyldigheter, 3) om det enligt grundlagen ska föreskrivas i lag om den fråga som bestämmelsen avser, 4) om det finns lagbestämmelser om den sak som bestämmelsen gäller, eller 5) om det enligt rådande uppfattning i Finland ska lagstiftas om saken. Detta är fallet oavsett om en bestämmelse strider mot eller överensstämmer med en lagbestämmelse i Finland (GrUU 11/2000 rd, GrUU 12/2000 rd och GrUU 45/2000 rd).

I artikel 8.1 i kapitel 8 och i artikel 13.1 i kapitel 13 i avtalet definieras de begrepp som används i respektive kapitel och i artiklarna 8.2 och 13.2 tillämpningsområdet för kapitlen. Sådana bestämmelser som indirekt påverkar tolkningen och tillämpningen av materiella bestämmelser som hör till området för lagstiftningen, hör också själva till området för lagstiftningen (GrUU 6/2001 rd och 24/2001 rd). På motsvarande sätt påverkar också artikel 8.15 i kapitel 8 och artikel 13.10 i kapitel 13 i avtalet, som föreskriver om förbehåll och undantag med avseende på respektive kapitel, indirekt tolkningen och tillämpningen av materiella bestämmelser som hör till området för lagstiftningen. Dessa förbehåll och undantag fastställer åtagandenivån för respektive part (Kanada, EU och varje medlemsstat) inom tjänstehandel och investeringar. I bilagorna I och II som hänför sig till dessa artiklar anges dessa åtaganden av EU och medlemsstaterna närmare i detalj. Följaktligen hör även dessa bilagor till området för lagstiftningen till den del det är fråga om andra utländska investeringar än direktinvesteringar, så som redogörs ovan i avsnittet om behörighetsfördelningen.

Artiklarna 8.6–8.8 samt artikel 13.3 och 13.4 innehåller skyldigheter som hänför sig till nationell behandling (alltså icke-diskriminerande behandling) och behandling som mest gynnad nation samt förbud att kräva en viss nationalitet i företagsledning och styrelser. Bestämmelserna gäller grunderna för individens rättigheter och skyldigheter som det också enligt den i övrigt rådande uppfattningen i Finland bör föreskrivas om i lag. Bestämmelserna förutsätter följaktligen riksdagens godkännande till den del det är fråga om andra utländska investeringar än direktinvesteringar, så som redogörs ovan i avsnittet om behörighetsfördelningen.

I artiklarna 8.18 och 8.21–8.45 i kapitel 8 och artikel 13.21 i kapitel 13 i Ceta fastställs de förfaranden som ska följas vid tvister mellan en investerare och en part. Parterna i avtalet godkänner behörigheten hos de tribunaler som inrättas genom avtalet i tvister som rör investeringar. Domarna är slutliga och bindande. I artikel 13.20 föreskrivs för sin del om bindande lösning av tvister mellan stater med avseende på kapitel 13 och i kapitel 29 om bindande lösning av tvister mellan stater med avseende på hela avtalet. Eftersom dessa avgöranden är bindande för parterna krävs det riksdagens samtycke för bestämmelserna om tvistlösning till den del besluten har konsekvenser för Finlands behörighet och för tolkningen av bestämmelser som hör till området för lagstiftningen (GrUU 31/2001 rd). Bilaga 8-B om statsskuld hänför sig till kapitel 8 och där definieras vad som avses med förhandlad omstrukturering och begränsas rätten att inge ett käromål som gäller en omstrukturering i det tvistlösningsförfarande mellan investerare och part som definieras i kapitlet. Bilaga 8-C i avtalet innehåller en bestämmelse om att beslut som gäller *Investment Canada Act* inte ska omfattas av tvistlösningsförfarandet mellan investerare och part. Bilaga 29-A om tillämpningen av kapitel 29 innehåller arbetsordningen för skiljeförfaranden, bilaga 29-B för sin del en uppförandekod för skiljemän och medlare och bilaga 29-C arbetsordningen för medlingsförfaranden. Alla nämnda bestämmelser påverkar indirekt tolkningen och tillämpningen av materiella bestämmelser som hör till området för lagstiftningen och hör också själva till området för lagstiftningen (GrUU 6/2001 rd och 24/2001 rd).

Artiklarna 8.10 och 8.11, artikel 8.13 och 8.14 samt artikel 8.17 i Ceta hör till området för lagstiftningen och förutsätter riksdagens samtycke i enlighet med vad som framförts i detaljmotiveringen.

Enligt artikel 8.9 i avtalet har parterna regleringsrätt. I 1 § i grundlagen föreskrivs om Finlands suveränitet. Det centrala i suveräniteten är förmågan att föreskriva om befogenheterna för alla myndigheter och andra organ som utövar offentlig makt inom statens territorium. Där ingår också makten att besluta om innehållet i rättsordningen, att bestämma om statsorganens verksamhet och rätten att på olika sätt utöva offentlig makt i förhållande till människor och föremål inom statens territorium. Artikeln hör följaktligen till området för lagstiftningen.

I artikel 8.12 föreskrivs om expropriation. Enligt 15 § i grundlagen är vars och ens egendom tryggad och om expropriation av egendom för allmänt behov mot full ersättning ska bestämmas genom lag. Ytterligare bestämmelser om expropriation finns i lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter (603/1977), lagen angående expropriation av fast egendom för elektrisk anläggning (168/1928), lagen om inlösen av egendom för försvarsändamål (1301/1996) och lagen om inlösningsstillstånd för vissa projekt som påverkar användningen av miljön (768/2004). Artikeln i fråga hör till området för lagstiftningen. I bilaga 8-A bekräftar parterna sin samsyn om vad som avses med direkt och indirekt expropriation. Bestämmelserna i bilagan påverkar indirekt tolkningen och tillämpningen av materiella bestämmelser som hör till området för lagstiftningen och hör också själva till området för lagstiftningen (GrUU 6/2001 rd och 24/2001 rd).

Artiklarna 27.3 om administrativa förfaranden och 27.4 om prövning och överklagande hör också till området för lagstiftningen och förutsätter riksdagens samtycke. I Finland ingår de centrala bestämmelserna i den förvaltningsrättsliga reglering som avses i artiklarna i förvaltningslagen (434/2003), förvaltningsprocesslagen (586/1996), offentlighetslagen (621/1999), språklagen (423/2003), samiska språklagen (1086/2003) och i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003).

Artikel 28.7 i avtalet gäller beskattning. Enligt 81 § 1 mom. och 121 § 3 mom. i grundlagen ska bestämmelser om grunderna för skattskyldigheten utfärdas genom lag. Bestämmelsen hör till området för lagstiftningen och förutsätter riksdagens samtycke.

I artikel 30.6 föreskrivs om rättigheter för enskilda och där begränsas rätten att väcka talan i nationella domstolar så att det inte är möjligt att där åberopa avtalet direkt. I grundlagens 21 § föreskrivs om rättsskydd. Bestämmelser om rättegång i allmänna domstolar ingår i rättegångsbalken. Bestämmelser om förvaltningsbeslut och förfarandet vid handläggningen av förvaltningsbeslut finns i förvaltningslagen (434/2003) och om förvaltningsbesvär och förfarandet som ska följas i besvärshandläggningen i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Bestämmelsen hör alltså till området för lagstiftningen och förutsätter riksdagens samtycke.

4.2 Behandlingsordning

Cetabestämmelserna tangerar grundlagens 1 § (suveränitet), 6 § (jämlighet och förbud mot diskriminering), 15 § (expropriation, egendomsskydd), 18 § (näringsfrihet), 19 § (tryggande av offentliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster), 21 § (rättsskydd), 81 § 1 mom. och 121 § 3 mom. (skattskyldighet) samt 94 § 2 mom. och 95 § 2 mom. (med hänsyn till Finlands suveränitet betydande överföring av behörighet).

Suveräniteten och med hänsyn till suveräniteten betydande överföring av behörighet

Det finns skäl att granska frågan om behandlingsordningen för godkännande av de Ceta-bestämmelser som hör till Finlands behörighet med hänsyn till huruvida det är fråga om en ur suveränitetssynpunkt betydande överföring av behörighet till ett internationellt organ.

Enligt bestämmelserna i grundlagens 94 § 2 mom. och 95 § 2 mom. ska beslut som med hänsyn till Finlands suveränitet gäller *betydande överföring av behörighet* till Europeiska unionen eller till en internationell organisation eller institution godkännas med minst två tredjedelar av de avgivna rösterna. Däremot ska det med enkel majoritet vara möjligt att besluta om godkännande och ikraftträdande av internationella förpliktelser som innebär överföring av *annan än betydande behörighet* (GrUB 9/2010 rd - RP 60/2010 rd). Ur suveränitetssynpunkt är det centrala i Ceta överföringen av behörighet till en tribunal i enlighet med kapitel 8 avsnitt F och trygghandlet av regleringsrätten.

Genom Ceta ges en tribunal behörighet att behandla talan med stöd av avtalet och annan internationell rätt som tillämpas mellan parterna vid tvister mellan investerare och stat i samband med investeringar och skydd av investeringar. I artikel 30.6 i Ceta konstateras att avtalet varken ger rättigheter eller medför skyldigheter för personer utöver de rättigheter och skyldigheter som skapas mellan parterna i enlighet med internationell offentlig rätt och i artikeln begränsas rätten att väcka talan i nationella domstolar så att det inte är möjligt att där åberopa avtalet direkt. Däremot har man fortfarande rätt att i nationell domstol väcka talan med stöd av nationell lagstiftning på grundval av en åtgärd som också kunde behandlas som ett fördragsbrott. Med andra ord, om exempelvis en investerares egendom exproprieras, kan en investerare som inte anser sig ha fått tillbörlig ersättning söka ändring i beslutet om expropriering i nationell domstol i enlighet med bestämmelserna i inlösningslagen. En investerare kan dock inte i nationell domstol åberopa det att expropriationsbeslutet skulle ha brutit mot sådana rättigheter som också tillkommer honom enligt avtalet. Tribunalen som inrättas genom avtalet är enligt artikel 8.31.2 inte behörig att behandla talan med stöd av nationell rätt, utan kan ta hänsyn till en parts inhemska rätt endast som sakomständigheter. I detta sammanhang ska den tribunal som inrättas genom avtalet följa den gällande tolkningen om den inhemska rätten som görs av domstolarna eller myndigheterna i den parten och den tolkning som denna tribunal gör av den inhemska rätten ska inte vara bindande för domstolarna och myndigheterna i den parten. Tribunalen som inrättas genom avtalet kan enligt artikel 8.39 i avtalet när den meddelar en skiljedom tilldöma den som lidit skada ekonomiskt skadestånd eller återställande av egendom, varvid det ska anges i skiljedomen att svaranden i stället för återställande får erlagga ett ekonomiskt skadestånd.

När ett internationellt fördrag har satts i kraft i Finland, innebär det i sak att fördraget i Finland tillämpas som en del av den finländska lagstiftningen. Av det följer att avtalet kan åberopas också direkt i nationella domstolar. Det är dock möjligt att åberopa Cetabestämmelser endast i den tribunal som inrättas genom avtalet, vilket innebär att avtalet överför domsrätt som omfattas av Finlands jurisdiktion till tribunalen i fråga. I sig innebär detta ett ingrepp i suveräniteten enligt 1 § 1 mom. i grundlagen.

Medan Ceta var under beredning konstaterade grundlagsutskottet (GrUU 32/2016 rd – E 32/2016 rd) att tröskeln för betydande överföring av behörighet enligt förarbetena till 94 § 2 mom. i grundlagen är relativt högt ställd. Vid bedömningen av hur betydande behörighetsöverföringen är ur suveränitetssynpunkt bör det fästas uppmärksamhet vid hur begränsad överföringen är i sak och vid överföringens tillämpningsområde samt exempelvis vid avtalsbestämmelsernas karaktär, syfte och materiella betydelse överlag. Tolkningen utgår vidare ifrån att sådana internationella förpliktelser som är sedvanliga i modernt internationellt samarbete och som bara i ringa utsträckning påverkar statens suveränitet inte som sådana är betydande

med tanke på 1 § 1 mom. i grundlagen. Även den aktuella behörighetsöverföringens förhållande till Finlands tidigare internationella förpliktelser och medlemskap har betydelse, liksom även hur den internationella förpliktelsen anknyter till grundlagen som helhet och särskilt till bestämmelsen i 1 § 3 mom. om syftet för Finlands deltagande i internationellt samarbete. Särskild betydelse har Finlands medlemskap i Europeiska unionen, vilket också kommer till uttryck i bestämmelsen i 1 § 3 mom. i grundlagen, enligt vilken Finland är medlem i Europeiska unionen (GrUB 9/2010 rd – RP 60/2010 rd).

Vidare konstaterar grundlagsutskottet i sitt Ceta-utlåtande som nämns ovan att en internationell förpliktelse enligt motiveringarna för 94 § 2 mom. i grundlagen gäller en med hänsyn till Finlands suveränitet betydande överföring av behörighet, till exempel om det är fråga om anslutning till en internationell organisation som påminner om och till sin intensitet, sin omfattning och sitt djup är jämförbar med Europeiska unionen och förpliktelsen samtidigt är förknippad med överföring av behörighet på de områden som föreskrivs i grundlagen. Däremot betyder en ny behörighetsöverföring till en organisation som Finland redan är medlem av, beroende på fallet, inte heller nödvändigtvis en med hänsyn till Finlands suveränitet betydande överföring av behörighet. Uppmärksamhet bör särskilt fästas vid hur den nya behörighetsöverföringen inverkar på arrangemanget som helhet, liksom även till exempel på hur den nya behörighetsöverföringen inverkar på redan tidigare överförd behörighet. Ponera att överföringen inte ändrar karaktären på ett redan befintligt helhetsarrangemang, då ska överföringen inte bedömas vara betydande med hänsyn till Finlands suveränitet (GrUB 9/2010 – RP 60/2010 rd, se även GrUU 8/2015 rd – RP 45/2015 rd).

Det permanenta domstolssystemet ska ersätta det för varje tvist separata skiljeförfarandet som sedvanligen har ingått i avtal om investeringsskydd. Avtalet innehåller bestämmelser om ett permanent investeringsdomstolssystem med två instanser. Grundlagsutskottet konstaterar i sitt Ceta-utlåtande att bestämmelserna stöder domstolens öppenhet, oavhängighet och expertis samt en konsekvent rättspraxis.

Enligt regeringens uppfattning är det med avseende på investeringsdomstolens behörighet fråga om sådant internationellt samarbete i syfte att utveckla samhället som avses i grundlagens 1 § 3 mom., särskilt inom området för investeringsrätt, som bör anses vara sedvanliga i modernt internationellt samarbete. Ceta är också en följd av Finlands medlemskap i Europeiska unionen.

Vid granskningen av hur betydelsefull en behörighetsöverföring är måste också grundlagsutskottets nyare tolkningspraxis beaktas som innebär att man måste bedöma effekterna av behörighetsarrangemang mer flexibelt och extensivt, särskilt så att i stället för vid formella faktorer fästa större vikt vid den överförda behörighetens materiella betydelse (GrUB 9/2010 rd s. 13; GrUU 19/2010 rd, s. 5/I).

Vidare konstaterar grundlagsutskottet i sitt Ceta-utlåtande att det i fråga om tribunalens avgöranden i princip endast är fråga om att fastställa skadestånd vid avtalsbrott eller om återställande av egendom till käranden. Det är följaktligen fråga om avgöranden som rör särskilda fall och som inte är av någon direkt allmänare betydelse. Vidare ingår det i avtalet tidigare i detta avsnitt beskrivna arrangemang som tryggar de nationella domstolarnas behörighet att tolka den nationella lagstiftningen. Grundlagsutskottet har i en tidigare bedömning av en bestämmelse om tvistlösningsförfarandet i ett avtal om investeringsskydd med hänsyn till Finlands suveränitet tillmätt den omständighet betydelse att bestämmelserna om tvistlösning motsvarar det som är brukligt i avtal om investeringsskydd och att lösningen av tvister fokuserar på respektive enskilda fall (GrUU 13/1997 rd). Grundlagsutskottet har i sitt Ceta-utlåtande uttryckt som sin uppfattning att det i ljuset av tolkningspraxis med avseende på 94 § 2 mom. i grund-

lagen verkar som om det i Ceta föreslagna tvistlösningsförfarandet inte skapar någon betydande överföring av behörighet till ett internationellt organ.

Av ovan anförda orsaker anser regeringen att överföringen av behörighet till tribunalen inte är betydande på det sätt som avses i 94 § 2 mom. och 95 § 2 mom. i grundlagen.

I Cetas artikel 8.9 i kapitel 8 om investeringar förtydligas förhållandet mellan investeringar och regleringsåtgärder. Också denna avtalsbestämmelse bör enligt regeringens uppfattning granskas med avseende på om det är fråga om en inskränkning av suveräniteten. Det bekräftas uttryckligen i artikeln att parterna behåller sin rätt att lagstifta inom sina egna territorier för att uppnå legitima politiska mål, till exempel i fråga om folkhälsa, säkerhet, miljö, allmän moral, socialt skydd, konsumentskydd och främjande och värnande av den kulturella mångfalden. Vidare påpekas det för tydlighetens skull i artikeln att det faktum att en part lagstiftar, inbegripet i form av ändringar av sin lagstiftning, på ett sätt som inverkar negativt på en investering eller på en investerares förväntningar, bland annat förväntningar om vinst, i sig inte innebär en överträdelse av en skyldighet enligt detta avsnitt. Det föreskrivs i artikeln om under vilka omständigheter en parts beslut avseende en subvention inte utgör en överträdelse av bestämmelserna i detta avsnitt.

I samband med undertecknandet av Ceta antogs ett sådant gemensamt tolkningsdokument som avses i artikel 31 i Wienkonventionen om traktaträtten. Tolkningsinstrumentets syfte är inte att ändra på bestämmelserna i avtalet, utan är avsedd som stöd för tolkningen. I tolkningsinstrumentets text konstateras (punkt 1 e) om dess art och syfte att instrumentet ger, i den mening som avses i artikel 31 i Wienkonventionen om traktaträtten, en klar och otvetydig redogörelse för vad Kanada och Europeiska unionen och dess medlemsstater har enats om i ett antal Ceta-bestämmelser som har varit föremål för offentlig debatt och farhågor samt ger en överenskommen tolkning av detta. Detta inbegriper i synnerhet Ceta-avtalets inverkan på regeringars möjlighet att lagstifta i allmänhetens intresse samt bestämmelserna om investeringsskydd och tvistlösning samt om hållbar utveckling, arbetstagares rättigheter och miljöskydd. Vidare bekräftas det i tolkningsinstrumentet med avseende på rätten att reglera att Europeiska unionen och dess medlemsstater och Kanada enligt Ceta har kvar möjligheten att anta och tillämpa egna lagar och andra författningar för att reglera ekonomisk verksamhet i allmänhetens intresse, för att uppnå legitima offentligpolitiska mål, t.ex. skydd och främjande av folkhälsa, sociala tjänster, statlig utbildning, säkerhet, miljö, allmän moral, socialt skydd eller konsumentskydd, integritets- och uppgiftsskydd samt främjandet och skyddet av den kulturella mångfalden (punkt 2). Vidare konstateras det om rätten att reglera att Ceta ger Kanada och Europeiska unionen och dess medlemsstater en plattform som ska underlätta samarbetet mellan de olika parternas tillsynsmyndigheter med målet att få till stånd bättre lagstiftningskvalitet och effektivare användning av de administrativa resurserna. Samarbetet ska vara frivilligt: tillsynsmyndigheterna kan samarbeta på frivillig basis, men är inte skyldiga att göra det eller att tillämpa utfallet av samarbetet (punkt 3).

Med beaktande av det som redogjorts ovan innehåller Ceta-avtalet enligt regeringens uppfattning inte sådana bestämmelser som med tanke på regleringsrätten kan anses innebära sådan betydande överföring av behörighet till ett internationellt organ som avses i grundlagens bestämmelser i 94 § 2 mom. och 95 § 2 mom. Enligt regeringens uppfattning och med beaktande av det anförda kan Cetabestämmelserna, däribland bestämmelserna om investeringar, inte heller anses begränsa den nationella regleringsrätten, varken direkt eller indirekt.

Jämlikheten och förbudet mot diskriminering

Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen är alla lika inför lagen. Denna allmänna likställighetsprincip preciseras genom det förbud mot diskriminering som finns i 6 § 2 mom. och som innebär att

ingen får särbehandlas av en orsak som gäller hans eller hennes person. Enligt bestämmelsen får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person.

Avtalet innehåller flera bestämmelser som syftar till att säkerställa den andra parten en icke-diskriminerande nationell behandling och som på det sättet samtidigt uppfyller grundlagens skyldigheter enligt 6 § om jämlikhet och icke-diskriminering. Med nationell behandling avses i Ceta en icke-diskriminerande behandling som inte är mindre gynnsam än den som myndigheten i fråga beviljar en aktör av samma eller direkt konkurrerande slag eller egna motsvarande aktörer. Bestämmelser som rör nationell behandling ingår i flera av avtalets kapitel. Kapitel 8 om investeringar har ett separat avsnitt C med bestämmelser om icke-diskriminerande behandling. I artikel 8.10 i detta avsnitt C förutsätts bland annat att varje part ska bevilja investeringar och investerare från den andra parten med avseende på deras investeringar en rättvis och skälig behandling och fullständigt skydd och säkerhet. Det preciseras i artikeln att en part åsidosätter denna skyldighet om en åtgärd utgör uppenbar godtycklighet eller riktad diskriminering på uppenbart felaktiga grunder såsom kön, ras eller religiös åskådning.

Näringsfriheten

Enligt grundlagens 18 § 1 mom. har var och en rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Enligt grundlagsutskottets etablerade uppfattning utgår grundlagen från att näringsfrihet ska råda (exempelvis GrUU 13/2014 rd och GrUU 29/2014 rd) men att det kan krävas tillstånd för näringsverksamhet i undantagsfall. Tillståndsplikt måste regleras i lag, och lagen måste uppfylla de allmänna kraven på lagar som begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna. Begränsningar av näringsfriheten ska vara exakta och noggrant avgränsade och ytterligare ska begränsningarnas omfattning framgå av lagen.

Avtalet syftar till att avveckla tekniska handelshinder, minska dubbel testning och harmonisera referensramarna för regleringen. Genom avtalet avvecklas handelshinder sektorsvis från bilsektorn och läkemedelssektorn och erkänns ömsesidigt standarder och certifieringar. Överlag kan avtalets syften anses främja näringsfriheten enligt 18 § 1 mom. i grundlagen genom att avtalet övergripande ska avveckla handelshinder och generera nya verksamhetsmöjligheter för företag.

Tryggandet av offentliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster

Enligt grundlagens 19 § 3 mom. ska det allmänna tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster. Bestämmelsen fastställer inte på vilket sätt social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänsterna ska ordnas, utan det allmänna förpliktas till att säkerställa tillgången till tjänster. Där förutsätts alltså till exempel inte att den offentliga sektorn själv ska ha hand om produktionen av alla social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster. Å andra sidan följer det av lagstiftningen att det allmänna genom bestämmelser på lagnivå ska tillförsäkra var och en tillräckliga tjänster (t.ex. GrUU 36/2012 rd, GrUU 41/2010).

I samband med undertecknandet av Ceta antogs ett tolkningsinstrument vars avsnitt om rätten att reglera, regleringssamarbete och allmännyttiga tjänster för sin del stöder syftet med 19 § 3 mom. i grundlagen. I tolkningsinstrumentets avsnitt om rätten att reglera för parterna fram att Ceta håller kvar möjligheten för parterna att anta och tillämpa egna lagar för att reglera ekonomisk verksamhet i allmänhetens intresse, för att uppnå legitima offentligpolitiska mål. Dessa mål kan vara skydd och främjande av folkhälsa, sociala tjänster, statlig utbildning, säkerhet, miljö, allmän moral, socialt skydd eller konsumentskydd, integritets- och uppgiftsskydd samt främjandet och skyddet av den kulturella mångfalden. I instrumentets avsnitt om

regleringssamarbete bekräftas det att parternas möjlighet till regleringssamarbete är frivilligt. I tolkningsinstrumentets avsnitt om allmännyttiga tjänster bekräftas staternas rätt att på alla nivåer tillhandahålla och stödja tillhandahållandet av allmännyttiga tjänster, inklusive på områden som folkhälsa och utbildning, sociala tjänster och bostäder samt insamling, rening och distribution av vatten. Det förtydligas att Ceta inte hindrar de offentliga myndigheterna från att fastställa och reglera tillhandahållandet av dessa tjänster i allmänhetens intresse. Avtalet förutsätter inte att de offentliga myndigheterna måste privatisera tjänster eller hindras från att bredda det urval av tjänster som de tillhandahåller allmänheten. Ceta hindrar inte heller de offentliga myndigheterna från att tillhandahålla allmännyttiga tjänster som tidigare tillhandahölls av privata tjänsteleverantörer eller från att låta tjänster som de offentliga myndigheterna valt att privatisera återföras under offentlig kontroll. Ceta innebär inte att allmännyttiga tjänster som läggs ut på entreprenad till privata leverantörer oåterkalleligen blir en del av den kommersiella sektorn.

Eftersom Ceta inte innehåller några bestämmelser som gäller grundlagen på det sätt som avses i 94 § 2 mom. eller i 95 § 2 mom. i grundlagen kan avtalet enligt regeringens uppfattning godkännas med enkel majoritet och förslaget till lag om sättande i kraft av avtalet behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan och i enlighet med 94 § i grundlagen föreslås att

riksdagen godkänner det i Bryssel den 30 oktober 2016 ingångna övergripande avtalet om ekonomi och handel mellan Kanada, å ena sidan, och Europeiska unionen och dess medlemsstater, å andra sidan, till den del det hör till Finlands behörighet.

Eftersom överenskommelsen innehåller bestämmelser som hör till området för lagstiftningen, föreläggs riksdagen samtidigt följande lagförslag:

Lagförslag

Lag

om det övergripande avtalet om ekonomi och handel mellan Kanada, å ena sidan, och Europeiska unionen och dess medlemsstater, å andra sidan

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

De bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i det i Bryssel den 30 oktober 2016 ingångna övergripande avtalet om ekonomi och handel mellan Kanada, å ena sidan, och Europeiska unionen och dess medlemsstater, å andra sidan ska gälla som lag, sådana som Finland har förbundit sig till dem.

2 §

Bestämmelser om sättande i kraft av de bestämmelser i avtalet som inte hör till området för lagstiftningen utfärdas genom förordning av statsrådet.

3 §

Bestämmelser om ikraftträdandet av denna lag utfärdas genom förordning av statsrådet.

Helsingfors den 26 oktober 2017

Statsminister

Juha Sipilä

Utrikeshandels- och utvecklingsminister Kai Mykkänen